

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Cochemská praxe v systému péče o dítě

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program:

REHABILITACE

Autor: Bc. Jana Langová

Vedoucí práce: Mgr. Jana Stejskalová, Ph.D.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci Cochemská praxe v systému péče o dítě jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 11.8.2020

.....

Bc. Jana Langová

Poděkování

Chtěla bych velmi poděkovat paní Mgr. Janě Stejskalové, Ph.D., která významně přispěla ke zpracování této závěrečné práce. Za její trpělivost a podnětné připomínky.

Cochemská praxe v systému péče o dítě

Abstrakt

Práce je zaměřena na téma „Cochemská praxe v systému péče o dítě“, tzn. na systém úpravy péče a výživy k nezletilým dětem a využití prvků jednoho z přístupů. Cílem této práce je zjistit, jaké jsou rozdíly mezi Cochemskou praxí a dosavadním systémem rozhodování o péči o dítě. V diplomové práci jsme se nejprve zaměřili na institut rodiny, rodičovství a práv a povinností. V případě, že dojde k rodičovskému konfliktu, kdo a jak je v něm zainteresovaný, které subjekty se na jeho řešení podílejí nebo se mohou podílet. Přiblížili jsme možnosti smírného řešení a podrobněji jsme se zaměřili na Cochemskou praxi, kdy jsme tento přístup porovnávali s modelem u nás běžným a právně podloženým. Cochemská praxe stojí na čtyřech základních principech. Jde o co nejrychlejší vyřešení sporu mezi rodiči, zachování rodičovské odpovědnosti za dítě u obou rodičů, preference rodičovské dohody, v případě potřeby za pomoci odborníků v rámci multidisciplinárního týmu.

Pro naplnění cílů jsme zvolili kvalitativní formu výzkumu. Pro účely výzkumu byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru. Nejprve byl proveden předvýzkum, následně byl proveden vlastní výzkum. Pro doplnění jsme použili obsahovou analýzu dat. Výzkumný vzorek byl vybírán metodou Snow-ball. a ve finální podobě čítal 13 komunikačních partnerů.

Na základě vyhodnocení dat získaných z výzkumu můžeme konstatovat, že mezi porovnávanými skupinami lze spatřit jisté rozdíly. V rámci Cochemské praxe jsou více a podrobněji propracovány konkrétní termíny některých kroků týkajících se průběhu řízení, stejně tak kompetence jednotlivých aktérů v rámci spolupráce v multidisciplinárním týmu. Klíčová je rychlost řízení pro zamezení zbytečného vyhrocení sporu a eskalace doprovodných problémů. Rodiče jsou vedeni k opětovnému převzetí rodičovské odpovědnosti.

Oproti tomu ve druhé skupině spolu jednotlivé profese nikterak intenzivně či úzce nespolupracují, řízení o úpravě výchovy a péče k nezletilým dětem trvají poměrně

delší dobu, rozhodováno je daleko častěji autoritativně. Je tedy možné konstatovat, že cíl práce byl naplněn a výzkumná otázka zodpovězena.

Klíčová slova

rodiče; dítě; rodičovská odpovědnost; rodičovský konflikt; Cochemská praxe; multidisciplinární tým

Cochem practice in the child care system

Abstract

The work is focused on the topic "Cochem practice in the child care system", ie. to the system of adjustment of care and nutrition for minors and the use of elements of one of the approaches. The aim of this work is to find out what are the differences between Cochem practice and the current system of decision-making on child care. In the diploma thesis, we first focused on the institute of family, parenthood and rights and obligations. In the event of a parental conflict, who and how is involved in it, which entities are involved in resolving it or may be involved. We approached the possibilities of an amicable solution and focused in more detail on the Cochem practice, where we compared this approach with a model common in our country and legally based. Cochem practice is based on four basic principles. It is about resolving a dispute between parents as quickly as possible, maintaining parental responsibility for the child for both parents, preferences for parental agreement, if necessary with the help of experts within a multidisciplinary team.

We have chosen a qualitative form of research to meet the goals. For the purposes of the research, the method of semi-structured interview was chosen. First, a preliminary research was carried out, then the research itself was carried out. To supplement, we used content analysis of the data. The research sample was selected by the Snow-ball method. and in its final form numbered 13 communication partners.

Based on the evaluation of data obtained from the research, we can state that certain differences can be seen between the compared groups. Within the framework of Cochem practice, specific terms of some steps concerning the course of proceedings are elaborated in more and more detail, as well as the competences of individual actors within the framework of cooperation in a multidisciplinary team. The key is speed of proceedings to avoid unnecessary escalation of the dispute and escalation of accompanying problems. Parents are led to re-assume parental responsibility.

In contrast, in the second group, the individual professions do not cooperate intensively or closely, the proceedings on the regulation of education and care for minors take a relatively long time, decisions are much more often made authoritatively. It is therefore possible to state that the aim of the work was fulfilled and the research question was answered.

Keywords

parents; child; parental responsibility; parental conflict; Cochem practice; multidisciplinary team

Obsah

1. Úvod	11
2. Vztahy mezi rodiči a dětmi	13
2.1. Rodina	13
2.2. Rodičovství	14
2.2.1. Biologické rodičovství	16
2.2.2. Právní rodičovství	17
2.2.3. Sociální (psychologické) rodičovství	18
2.3. Povinnosti a práva	19
2.4. Rodičovská odpovědnost	19
3. Rodičovské konflikty	22
3.1. Důvody	22
3.2. Dopady na dítě	24
3.3. Řešení	25
3.4. 20 proseb dětí	30
4. Subjekty zapojené do řešení rodičovského konfliktu	32
4.1. Rodiče a dítě	32
4.2. OSPOD	33
4.3. Advokáti	35
4.4. Soud	36
4.5. NNO	37
4.6. Soudní znalec	38
4.7. Další osoby	38
5. Smírné řešení rodičovského konfliktu	40
5.1. Případové a rodinné konference	40
5.2. Mediace	42
5.3. Cochemská praxe	44

6. Cíl práce a výzkumné otázky	48
6.1. Cíle výzkumného šetření	48
6.2. Výzkumné otázky	48
7. Metodika	49
7.1. Metody a techniky použité pro sběr dat	49
7.2. Charakteristika zkoumaného vzorku	51
7.3. Průběh výzkumu	52
7.3.1. Ověření výzkumných metod	52
7.3.2. Sběr a zpracování dat	53
8. Výsledky	55
9. Diskuze	83
10. Závěr	93

1 Úvod

Pro diplomovou práci bylo vybráno téma „Cochemská praxe v systému péče o dítě“. Jedním z důvodů je to, že jsem profesí sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí a mým zájmem je i snaha o zkvalitňování této práce zejména s ohledem na co nejefektivnější zajištění zájmů nezletilých dětí.

Jednou ze základních forem společenství je rodina. Naše společnost v posledních letech prochází dosti výraznou transformací a pojetím tohoto institutu, stejně tak jako v otázce manželství a rodičovství. S rodičovstvím souvisí vztahy mezi rodiči a dětmi, stejně tak jako vzájemná práva a povinnosti.

V posledních desetiletích je zaznamenán nárůst nesezdaných soužití a zvýšila se také rozvodovost. Rozvodem lze ukončit manželství, ovšem společné dítě nebo děti rodičům stále zůstávají a je potřeba, aby si rodiče uvědomili, že práva a povinnosti k nim jim nezanikají. Konflikty rozcházejících se rodičů mají různé příčiny, důvody, ale také řešení a dopady na děti. Vstupují do nich různé subjekty, které mohou být rodičům v jejich situaci nápomocny. Nejčastěji se jedná o soudy, orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), pracovníky nestátních neziskových organizací (NNO). Někdy jsou do případu přizváni advokáti nebo psychologové. Směřovat by všechny strany měly zejména k hledání smírné cesty pro řešení. V tomto směřování mohou být přínosem případové nebo rodinné konference, rodičům může být doporučena mediace.

Jedním z těchto směrů by mohlo být využití principů Cochemské praxe a jejich zavedení v právním systému našeho státu. Cochemská praxe je model interdisciplinární spolupráce profesí, které jsou do rodičovského konfliktu zapojeny. Její název je odvozen od soudního okrsku v Německu, kde v devadesátých letech vznikla. Tato pomoc má směřovat k dosažení vzájemné dohody a uvědomění si významu rodičů pro dítě. Rozhádání rodiče musí být dovedeni k tomu, aby opět převzali svou společnou rodičovskou odpovědnost a středem jejich pozornosti aby opět bylo jejich společné dítě.

Cílená interdisciplinární spolupráce pak důsledně sleduje zájmy dítěte, jeho vnímání skutečnosti, přání a potřeby, jeho právo na oba rodiče. Cochemská praxe vychází z presumpce, že dítě, kterému se rozcházejí rodiče, nechce ztratit ani jednoho

z nich. Stojí na čtyřech základních principech. Prvním principem je snaha o co nejrychlejší vyřešení sporu mezi rodiči, aby konflikt dále neeskaloval a situace se nezhoršovala. Následuje zachování rodičovské odpovědnosti za dítě u obou rodičů. Vždy je preferována dohoda rodičů. K této dohodě je vedou odborníci. Z počátku se může jednat o spolupráci vynucenou, postupně se však obvykle stává spoluprací dobrovolnou. Schopnost rodičů spolu komunikovat vypovídá o výchovné způsobilosti každého z nich.

2 Vztahy mezi rodiči a dětmi

2.1 Rodina

Rodina je jednou z bazálních forem společenství. Ze sociologického hlediska je možno ji vymezit jako solidární skupinu osob navzájem spjatých manželstvím, příbuzenstvím nebo adopcí, kdy tyto osoby spolu dlouhodobě žijí a dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Rodinu můžeme charakterizovat i prostřednictvím jejích funkcí. Jedná se zejména o funkci reprodukční, dále jde o funkce ekonomické, sociální, psychologické, emocionální, výchovné či kulturní. Nukleární (základní, „jádrovou“) rodinu tvoří většinou dvojice rodičů a jejich dětí. Širší (rozšířená) rodina pak čítá i další příbuzné (prarodiče, strýce, tety, atd.). (Matoušek, 2013)

Velký sociologický slovník vymezuje rodinu jako „*původní a nejdůležitější společenskou skupinu a instituci s hlavními funkcemi reprodukce, výchovy, socializace a přenosu kulturních vzorů*“ (Linhart, 1996, sv. II), sociologický slovník J. Jandourka jako „*formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti.*“ (Jandourek, 2001) a Jozef Výrost definuje rodinu následovně: „*Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoj k personálnímu okolí, k sobě samému i společnosti obecně.*“ (Výrost, 1998)

Nový občanský zákoník (Zákon č. 89/2012 Sb., dále jen OZ) od roku 2014 pouze stanoví, že „*rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany,*“ (OZ, § 3 odst. 2 písm. b)) jednoznačnou definici rodiny opět neobsahuje. Zůstává nicméně u principu, že hlavním účelem manželství je založení rodiny a v takovém případě hovoří o „*rodinném společenství*“ či „*rodinné domácnosti*“ (OZ, § 655,

743 a 758). *Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc (OZ, § 655).*

Manželství se uzavírá souhlasným svobodným a úplným prohlášením muže a ženy, že spolu vstupují do manželství. Děje se tak veřejně, slavnostní formou za účasti dvou svědků. Partneři by před uzavřením manželství měli být obeznámeni se svým zdravotním stavem, měli by být dohodnuti o uspořádání bydlení, finančního/hmotného zajištění a měli by být rozhodnuti, zda budou používat společné příjmení. (Hrušáková, 2014)

Manželství se uzavírá sňatkem. A to buď občanským před starostou, místostarostou nebo pověřeným členem zastupitelstva obce, a nebo církevním před registrovanou církví. V případě uzavírání manželství v cizině tak lze učinit před českým zastupitelským úřadem. (OZ, 2014)

Manželé mají rovnocenná práva a povinnosti. Jsou povinni vzájemně se ctít, žít spolu, být si věrni, udržovat zdravé rodinné společenství a společně pečovat o děti, respektovat svoji důstojnost, podporovat se. (OZ, § 687) Společně rozhodují o záležitostech rodiny, pečují o dítě, mají vyživovací povinnost. V běžných záležitostech se manželé mohou vzájemně zastupovat. Poskytování peněžních prostředků na náklady domácnosti může být vyváženo osobní péčí o dítě nebo domácnost. (OZ, § 696) Majetkové vztahy jsou řešeny v rámci společného jmění manželů.

2.2 Rodičovství

Nezbytným předpokladem, aby vůbec mohl vzniknout vztah mezi rodičem a dítětem, je rodičovství. Lze ho chápat jako výkon sociální role rodiče vůči dítěti. Dále ho je možné vnímat též jako skutečnost, že člověk je biologickým rodičem dítěte, nebo funkci rodiče plní. Rodičovství má tři roviny – biologickou, právní a sociální. Biologické rodičovství je neměnné. V podstatě by mělo být jednoznačné, kdo dítě

zplodil. Právní rodičovství vychází z toho, kdo je za rodiče považován podle zákona. Sociální rodičovství pak představuje reálný vztah mezi dospělým a dítětem. Rodičovství umožňuje rodičům seberealizaci. Díky dětem mohou předávat své životní zkušenosti, mohou ovlivňovat další generaci. Řada rodičů se prostřednictvím svých dětí snaží uskutečnit vlastní nenaplněné sny a ambice. To ovšem nemusí být vždy prospěšné pro dítě. Od mladých párů se očekává, že budou mít děti. Čímž ohledně rodičovství očekávání svého okolí naplňují. Dítě se pak zcela přirozeně (až na výjimečné případy) stává objektem citové náklonnosti svých rodičů a současně si samo ke svým rodičům citovou vazbu vytváří. (Hořínková in Jílek, 2011)

Jak uvádí Rogalewiczová (2019), ačkoliv jsou vzájemné povinnosti a práva rodinných příslušníků a především vztahů mezi rodiči a dětmi upraveny zákonem, je přirozené, že je členové rodiny vykonávají, aniž by předmětnou právní úpravu znali. Obvykle se chovají zcela v souladu s právem. Nikdo je nemusí poučovat, že je jejich povinností se takto chovat. Avšak paradoxem je, že to, co bez problémů funguje, když spolu rodiče žijí, se po jejich rozchodu stává neřešitelným problémem. O záležitostech vztahů musí být rozhodováno soudní cestou. I tak někdy rodiče odmítají přijmout některé skutečnosti a respektovat je, ač jsou opakovaně upozorňováni na fakt, že jim povinnost plyne ze zákona.

K markantním změnám došlo v průběhu posledního století zejména ve společenských podmínkách rodičovství. Počátkem 20. století bylo z morálního hlediska téměř nepřipustné, aby se dítě narodilo svobodné matce. Stejně tak i právní postavení nemanželských dětí a dětí narozených v manželství bylo výrazně odlišné. V několika posledních desetiletích se rodičovství nesezdaných párů stává běžným jevem. Skutečnost, jestli se dítě narodilo v manželství rodičů nebo ne, nemá téměř žádné společenské ani právní dopady. Tento stav souvisí s vývojem ve společnosti. S posílením individualizace a svobody. Přesto je rodičovství stále pevně spojeno s manželstvím a více než polovina populace zastává názor, že dítě se má narodit do manželství. (Holá, 2014) Muž a žena se mohou bez větších problémů rozejít jako životní partneři, ať uzavřeli manželství či nikoliv. Ovšem rodiči zůstanou oba dva a po celý život. Rodičovské pouto je výrazně silnější než manželské či partnerské. Jedná se o svazek,

který je ve své základní podstatě nezrušitelný (Matoušek, Pazlarová, 2014). Tuto skutečnost si ve chvíli, kdy dítě čekají a kdy se dítě narodí, mnozí neuvědomují. A v okamžiku, kdy dojde k rozpadu jejich vztahu, si ji odmítá připustit. Rozchod rodičů mezi nimi v mnoha případech způsobuje vyhrocené vztahy. Zjišťují, že si vzájemně nemizí ze života.

Z teoretického hlediska je možné rozlišovat rodičovství biologické, právní a sociální (psychologické). (Bruncko, 2013)

2.2.1 Biologické rodičovství

Jak uvádí Rogalewiczová (2019), genetický původu dítěte zakládá biologické rodičovství. Biologickými rodiči dítěte jsou muž a žena, spojením jejichž genetického materiálu došlo k početí dítěte. Tato definice se může stát problematickou v souvislosti s asistovanou reprodukcí. Za biologickou matku lze považovat stejně tak ženu, která poskytla vajíčko k oplodnění a k početí dítěte, jako ženu, již bylo embryo zavedeno a která dítě porodila. Z právního hlediska je však podle Rogalewiczové matkou dítěte jednoznačně žena, která dítě porodila. To znamená, že ani v případě asistované reprodukce nehraje roli genetické mateřství. Pokud genetický materiál daruje muž, je právní otcovství jasně preferováno před biologickým vztahem dárce a dítěte. Tento rozpor řeší ustanovení § 778 OZ, v němž se výslovně uvádí, že otcem dítěte je muž, který dal k umělému oplodnění souhlas. Popření otcovství v tomto případě je možné pouze tehdy, pokud bude prokázáno, že dítě bylo počato jinak než v důsledku umělého oplodnění (OZ, §787).

Pro dítě je otázka biologického rodičovství podstatná hlavně proto, že dítě má právo vědět, kdo jsou jeho rodiče, znát svůj původ, vědět, kde má své kořeny. S tím úzce souvisí i dědičnost, nejvíce v souvislosti se zdravím dítěte. Informace o biologických rodičích dítěte mohou mít stěžejní význam, když se vyskytnou u dítěte zdravotní problémy.

2.2.2 Právní rodičovství

Za matku dítěte určuje zákon ženu, která dítě porodila (OZ, §775). V otázce otcovství hovoří litera zákona o třech právních domněnkách. Za otce dítěte je považován muž, kterému svědčí některá z nich. Podle první domněnky může být otcem manžel matky, narodí-li se dítě po uzavření manželství do zákonem stanovené doby po zániku manželství. Pokud se matka znovu provdala, má vždy přednost otcovství aktuálního manžela matky. I přesto, že by se dítě narodilo během zákonem stanovené lhůty po zániku předchozího manželství. (OZ, §776). Není-li matka vdaná, může být podle druhé domněnky otcovství otcem dítěte muž, který souhlasně s matkou prohlásí, že je otcem dítěte. Toto prohlášení může učinit před i po narození dítěte před soudem nebo matričním úřadem (OZ, §779). Ustanovení §777 OZ řeší situaci, kdy se dítě narodí v době mezi podáním návrhu na rozvod manželství a 300. dnem po rozvodu manželství, když se matka znovu neprovdala. Prohlásí-li v takovém případě manžel matky, že není otcem dítěte, a jiný muž tvrdí, že otcem dítěte je, považuje se za otce dítěte muž, který souhlasně prohlášení učinil. Takovýto úkon může být učiněn výlučně před soudem a matka musí obě prohlášení potvrdit (Hrušáková, 2014). V případě třetí domněnky je otcovství určováno soudem, a to tehdy, když není za otce dítěte považován manžel matky a ani zde není muž, který souhlasně se svobodnou matkou prohlásí, že je otcem dítěte. Při svém rozhodování soud vychází především z prokázání skutečnosti, zda mezi matkou a domnělým otcem dítěte došlo k souloži v době rozhodné pro početí. (OZ, §783, odst. 2)

Jinou formou, jak může být právní rodičovství založeno, je osvojením dítěte. O osvojení dítěte rozhoduje soud. Na základě rozsudku jsou v tom případě jako rodiče dítěte zapsaní matričním úřadem osvojitelé a náleží jim tak i rodičovská odpovědnost. Nejvýznamnější pro výkon jakýchkoliv povinností a práv ve vztahu k dítěti je právě právní rodičovství. Rodiče mohou tyto povinnosti a práva vykonávat a domáhat se jich pouze tehdy, pokud jsou rodiči podle zákona. Bez ohledu na jejich rodičovství biologické či sociální.

2.2.3 Sociální (psychologické) rodičovství

Sociální rodičovství je ve své podstatě ze všech uvedených typů tím nejdůležitějším. Bruncko (2013) má rodiče, kteří o dítě fakticky pečují, vychovávají ho, zajišťují jeho potřeby, chrání ho, dítě je za rodiče považuje a oni se jako rodiče chovají, za rodiče v sociálním kontextu, stejně jako Matoušek, Pazlarová (2014). Nehledě na to, jsou-li současně biologickými rodiči dítěte, nebo je za rodiče považuje zákon. Sociální rolí rodiče je největší podíl na začlenění dítěte do společnosti. Rodič si s dítětem vytváří nejužší sociální vazby, přispívá k jeho socializaci v období života nejdůležitějším pro rozvoj a formování osobnosti jedince, tedy v době dětství. Pečující a vychovávající rodiče předávají dítěti vzorce chování a stávají se pro dítě příkladem, který napodobuje. (Singly, 1999) Je třeba zdůraznit, že sociálním rodičem zůstává i ten, kterému dítě po rozchodu nebylo do péče svěřeno, udržuje-li i nadále s dítětem pravidelný kontakt. Pokud dle Rogalewiczové (2019) rodič sám o dítě přestane jevit zájem, nestýká se s ním, nekontaktuje ho, přestává plnit funkci sociálního rodiče. K zániku postavení sociálního rodiče může časem dojít i v případě, kdy rodič o dítě sice zájem má, ale není mu umožněno se s dítětem vídat. Pro dítě se stane de facto cizím člověkem.

Typickými výhradně sociálními rodiči jsou tzv. nevlastní rodiče, noví partneři rodičů dítěte, s nimiž dítě žije v jedné domácnosti (Holá, 2014). Žijí-li noví partneři právních rodičů s nimi v rodinné (ve společné) domácnosti, mají se dle §885 OZ podílet na péči o dítě a jeho výchově. Mají právo v každodenních záležitostech vystupovat jako rodiče, ovšem není jim tím dána žádná z pravomocí rodičovské odpovědnosti. Mohou se zapojovat do osobní péče o dítě a ve shodě s oběma právními rodiči zasahovat i do jeho výchovy, ale nemají právo dítě běžně zastupovat ani rozhodovat o významných záležitostech, které se dítěte týkají.

Mnozí autoři se shodují, že v praxi se většinou rodičovství biologické, právní i sociální překrývají, nebo jsou alespoň dvě ze tří forem rodičovství v souladu.

2.3 Povinnosti a práva

Ze vztahů mezi rodiči a dětmi zcela přirozeně plynou povinnosti a práva. Většina z nich je zachycena i v právní úpravě. Jako rodičovská odpovědnost jsou označovány základní povinnosti a práva, která ke svému dítěti rodiče mají. Rogalewiczová (2019) upřesňuje, že jsou recipročního charakteru. To znamená, že právu rodiče odpovídá povinnost dítěte, ale současně to, co je rodičovskou odpovědností, je právem i povinností současně. Vedle toho mají rodiče a děti další vzájemné povinnosti a práva, např. vzájemnou vyživovací povinnost atd. Rodiče mají právo a povinnost určit jméno svého dítěte, mají právo dát souhlas s jeho osvojením, při rozhodování o dítěti mají povinnost zajistit a zohlednit jeho názor. Děti mají povinnost přiměřeně svým schopnostem a možnostem podílet se na chodu domácnosti, jsou povinny dbát svých rodičů. Většina těchto povinností a práv odráží obvyklé fungování rodiny. Od většiny ostatních právních vztahů se ty v rámci rodiny odlišují vysokou mírou emocionálního zabarvení. (Rogalewiczová, 2019)

2.4 Rodičovská odpovědnost

Rodičovská odpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o dítě, která zahrnuje péči o jeho zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, zastupování dítěte a správa jeho majetku. Náleží oběma rodičům bez výjimky, nekončí tedy rozvodem. Ve výjimečných případech může být rozhodnutím soudu rodičovská odpovědnost pozastavena, omezena či úplně odebrána. Rodičovská odpovědnost vzniká narozením dítěte a zaniká nabytím jeho plné svéprávnosti. Rodičovskou odpovědnost vykonávají rodiče společně ve vzájemné shodě a v zájmu dítěte. (OZ, §876, odst.1) Rodiče mají při rozhodování o dítěti zásadně rovné postavení. Bez ohledu na to, že spolu rodiče nežijí a že dítě bylo svěřeno do péče pouze jednoho z nich. Pokud se rodiče nemohou dohodnout ve věci, která má pro dítě zásadní význam, nebo když v této věci

rozhodl pouze jeden z rodičů, aniž by druhý rodič mohl jakkoliv na rozhodování participovat, rozhoduje ve věci na návrh soud. Ten tak vlastně vyřeší situaci místo rodičů. Rogalewiczová (2019) poukazuje na fakt, že se odborná veřejnost dosud neshodla na tom, jakým způsobem má soud rozhodovat v situaci, kdy o věci, která má pro dítě zásadní význam, rozhodl pouze jeden z rodičů a druhý rodič s tímto rozhodnutím nesouhlasí. Bylo-li rozhodnutí, s nímž rodič nesouhlasí, již realizováno, není vždy navrácení do původního stavu možné. Jak už bylo výše zmíněno, jsou rodiče povinni při rozhodování týkajícím se zájmu dítěte zjistit a zohlednit jeho názor (OZ, §875, odst. 2). Toto ustanovení zákona je však velmi obtížně vymahatelné. Dítě nemá možnost se změny rozhodnutí rodičů jakkoliv domáhat, pokud rodiče jeho názor nezjišťovali, nebo jejich rozhodnutí vůbec nerespektuje ani nezohledňuje názor dítěte. V případě, že by jednání rodičů bylo natolik závažného charakteru, že by mohlo ohrozit vývoj dítěte, může dítě požádat o pomoc OSPOD dle ustanovení § 8 ZSPOD, nebo na situaci v rodině může podle § 7 odst. 2 stejného zákona OSPOD kdokoliv upozornit. (Rogalewiczová a kol., 2018)

Rodičovské odpovědnosti a s tím souvisejících povinností a práv se nelze vzdát. Rodičovská odpovědnost je vázaná na osobu rodiče a nelze ji převést na jinou osobu. Stejně tak se dítě nemůže vzdát práva na péči rodiče nebo na osobní styk s ním. To však neznamená, že pokud není ochotno se s rodičem stýkat, bude k tomu násilím přinuceno. (Hrušáková a kol., 2014) Pouze soud může svým rozhodnutím změnit trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti. Kdykoli však o způsobu výkonu či o rozsahu rodičovské odpovědnosti rozhoduje, musí mít na paměti zájem dítěte. Dle čl. 3 Úmluvy o právech dítěte má blaho a zájem dítěte přednost před povinnostmi a právy jeho rodičů. Zájem rodičů je tak druhotný. O omezení rodičovské odpovědnosti rozhoduje soud zpravidla v případě, když rodič svým chováním dítě zanedbává, dává přednost vlastním zájmům před zájmy dítěte a ohrožuje mravní výchovu dítěte. V nejkrajnějším případě může být rodič soudem rodičovské odpovědnosti zbaven. Jedná se o opatření sankčního charakteru, které představuje závažnou újmu na straně rodiče. Jde o případy, kdy výkon rodičovské odpovědnosti je ze strany rodiče zanedbáván závažným způsobem.

Zanedbávání rodičovské odpovědnosti musí dosáhnout takové intenzity, že zbavení rodiče rodičovské odpovědnosti je jediným prostředkem k ochraně nezletilého dítěte.

3 Rodičovské konflikty

3.1 Důvody

Jak již bylo zmíněno, rodičovská odpovědnost náleží oběma rodičům a rodiče mají svou rodičovskou odpovědnost vykonávat ve vzájemné shodě. Bylo by ale velmi optimistické se domnívat, že všichni rodiče mají vždy a ve všem jednotný postoj. Je běžné, že rodiče se v názorech na výchovu a péči o své děti neshodují, ze strany mužů a žen se přístup k péči o děti liší. To ovšem neznamená, že některý přístup je lepší, některý horší, nebo zcela špatný. Rozdílné názory a postoje rodičů nemusí dítě ohrožovat, naopak dítě se tak má možnost naučit, že lidé mají právo na různé názory, že je potřeba s nimi pracovat a přemýšlet o nich.

Rogalewiczová (2019) upozorňuje, že horší situace nastává, když jsou spory v těchto otázkách hlavní příčinou rozchodu, protože názory na péči a výchovu jsou u rodičů neslučitelné. Rozdíl lze vnímat také v období, kdy se nemohou rodiče dohodnout ve věci týkající se dítěte. Zda jde o dobu, kdy jejich vztah trvá, rozcházejí se, nebo je rozchod uzavřený, rodiče spolu již delší dobu nežijí a každý vede svůj vlastní život. Největší rozpory mezi rodiči, kteří spolu nežijí, se však obvykle týkají obecné úpravy poměrů dítěte (kdo bude mít dítě v péči, za jakých podmínek se bude druhý rodič s dítětem stýkat, jak vysoké bude výživné).

Rozchod jako ukončení vztahu dvou lidí je velkou emocionální zátěží. U nesezdaných párů znamená rozchod definitivní konec, manželství musí být formálně ukončeno rozvodem. Každý z partnerů vnímá rozchod subjektivně. V emocionální oblasti i objektivní rovině prochází několika fázemi. Problémy a konfliktní situace pak nejčastěji dle psychologů vznikají z toho, že jednotlivé fáze emocionálního rozchodu se nepřekrývají u obou partnerů, ani si vzájemně neodpovídají jednotlivé fáze emocionálního a objektivního rozchodu u každého z partnerů zvlášť. (Diez,2009)

Dle Matouška (2014) nasvědčují zkušenosti odborníků, kteří se věnují problematice rodiny, tomu, že většina rozcházejících se rodičů se dokáže bez problémů

dohodnout v zájmu svých dětí na úpravě povinností a práv k dětem. A dohodu dodržovat. Ať již jde o rodiče, kteří uzavřeli manželství, nebo rodiče nesezdané. Lze zobecnit, že čím vyzrálejší osobnosti rodiče jsou, tím klidnější bude jejich rozchod a tím víc se pokusí sebe i své děti uchránit před negativními dopady rozchodu. (Klimeš, 2010) Jen v ojedinělých případech se následně objeví problémy, které rodiče nezvládnou, a vzniklá konfliktní situace zatíží i děti.

Problémové případy můžeme dle Kellyho (2012) rozdělit na rodiče, kteří potřebují pouze vnější podporu a pomoc, aby spolu opět začali slušně komunikovat. Dále na ty, u kterých je díky včasnému a efektivnímu zásahu možné rodinnou situaci uspořádat tak, aby dítě co nejméně zatěžovala. Zbývající část hádajících se rodičů jsou podle Kellyho případy, kterým nedokáže pomoci nikdo. Odhadem se takové neřešitelné situace dotýkají přibližně 2 až 5 % rozvádějících se či rozcházejících se rodičů. (Wiesner, 2009)

Střet mezi rodiči zpravidla vyplývá z jejich rozdílných představ o tom, s kým bude dítě nadále žít, jaké výživné bude na dítě poskytováno, v jakém rozsahu, za jakých podmínek a jak často bude probíhat styk dítěte s rodičem. Matoušek (2014) uvádí, že je ovšem možné se setkat i s případy, kdy rodiče mají stejnou představu, dokázali by se dohodnout, ale jeden z nich vzájemné jednání úmyslně ztěžuje a vytváří problémy jen proto, aby co nejvíce znepríjemnil a zkomplikoval situaci druhému rodiči. Primárně se jedná o partnerský konflikt řešený prostřednictvím rodičovského konfliktu. Rogalewiczová (2019) doplňuje, že takový postup je vůči dítěti nejhorší možný. Ten rodič, který se tak snaží bývalého partnera prostřednictvím dítěte „potrestat“, na dítě zpravidla vůbec nemyslí, jsou mu lhostejné jeho zájmy, přání a potřeby a deklaruje tím svoje nedostatečné rodičovské schopnosti. Nepodaří-li se rodičovský konflikt vyřešit smírnou cestou, ale ve věci je vydáno autoritativní rozhodnutí soudu, dochází nezřídky k další eskalaci neshod mezi rodiči. Ačkoliv by se z podstaty věci měl rodičovský konflikt týkat dítěte, vždy tomu tak není. Rogalewiczová (2019) se obává, že mnohem častěji se můžeme setkat s případy, kdy rodiče skrývají svůj osobní partnerský konflikt za dítě a to se pak stává nástrojem, prostřednictvím něhož si rodiče „vyřizují účty“.

Mezi rodiči vzniká napětí při konfliktu v ryze rodičovských otázkách v důsledku toho, že každý má zcela jinou představu o tom, co je pro jeho dítě nejlepší. Dítě je tak skutečnou příčinou sporu rodičů. Bohužel se ale často stává, že v osobní konflikt přeroste i ten, který původně vznikl čistě z rozdílných názorů na otázky týkající se dítěte. A to zejména tehdy, pokud rodiče odmítají dělat jakékoliv ústupky, nechtějí přijmout jiné než svoje řešení a tvrdošijně trvají na svém. V případě osobních konfliktů pak rodičům vlastně nejde o výsledek řízení, ale pouze o výsledný efekt. I když se o rodičovských konfliktech obecně říká, že v nich není vítězů a poražených, protože poražení jsou všichni, souhlasím s Rogalewiczovou, že zde o „vítězích“ a „poražených“ skutečně mluvit můžeme. Lze očekávat, že rodiče se tak cítit budou. Ovšem s jistotou můžeme říci, že tím poraženým bude vždy dítě. Protože bude-li konečná úprava poměrů nepříznivá pro jednoho z rodičů, který bude trpět omezenou možností kontaktu s dítětem, pak to nelze udělat tak, aniž by současně nebyla rodinná situace nepříznivá pro dítě.

3.2 Dopady na dítě

Zopakujme, že rodičovský konflikt odráží názorové rozkoly, nebo jde o vyústění negativního vztahu mezi rodiči. Především na přístupu rodičů záleží jeho průběh, vystupňování i to, kdo do něho bude zatažen. A jsou to opět rodiče, kdo volí prostředky pro dosažení svých cílů. Často je však přehlížen fakt, že i když jde o konflikt mezi rodiči, jeho neopominutelným účastníkem je také dítě. Mnohdy účastníkem pasivním, po celý konflikt naprosto klíčovým, ovšem aniž by o to stálo, aniž by se o to samo nějakým způsobem zasloužilo. A bohužel také aniž by mělo možnost průběh řešení zásadním způsobem ovlivnit. Nejen Rogalewiczová (2019) poukazuje na to, že rodičovský konflikt pro dítě představuje stres a enormní zátěž. Nejhorší situace pro dítě jsou ty, kdy se rodiče snaží udělat si z něj spojence. Kdy dítě do konfliktu zatahují a ze svého úhlu pohledu ho detailně informují o všem, co se mezi nimi odehrává. Samozřejmě za účelem co nejvíce negativně vylíčit druhého rodiče. Ani si snad neuvědomují, jak tím dítě zraňují. Dítě totiž miluje oba rodiče a velmi trpí tím, že musí

poslouchat pomluvy a nadávky na jednoho z nich. Další zátěžovou situací je stav, kdy dítě vidí, že se jeho rodiče hádají kvůli němu, ale současně se ho nikdo z nich nezeptá na jeho názor, nemá snahu zjistit, co by si samotné dítě přálo, a pokud ano, pak jeho sdělení bagatelizuje nebo vůbec nebere na vědomí. Obdobně je tomu také tehdy, pokud oba rodiče od dítěte vyžadují ujištění, že chce být s nimi, opakovaně po něm požadují vyjádření, kterého z rodičů preferuje, kterého má raději. (Rogalewiczová, 2019)

Na otázku, jaké dopady bude mít rodičovský konflikt na dítě, nelze jednoznačně odpovědět. Nemůžeme to ani předem předvídat. Svou roli zde hrají různé faktory, které konečné důsledky ovlivňují. Jmenujme např. věk, zdravotní stav, povahu a citlivost dítěte, ale také, a řekněme, že především, samotný přístup rodičů ke konfliktu. Sebeobviňování dítěte z rozpadu vztahu rodičů je jedním z velmi častých způsobů, jak děti rozchod rodičů vnímají. (Beck, 2009) Je jisté, že na dítě mají napjaté vztahy mezi rodiči negativní dopad. Pro dítě je velmi zatěžující už ta skutečnost, že se jeho rodiče rozcházejí. Vyhrocená situace mezi rodiči dítěti přináší sama o sobě stres. Novák (2008) upozorňuje na fakt, že rodiče mohou svým nezodpovědným chováním dítěti ještě více uškodit, když se snaží získat dítě ve vzájemném boji na svoji stranu, popouzejí dítě proti druhému rodiči, nebo ho jinak aktivně zapojují do řešení svých problémů. Když na děti doléhá dlouhodobý stres a tíseň, pokud jsou pravidelně vystavovány hádkám a střetům mezi rodiči, a nebo pobývají trvale v konfliktním prostředí, mohou tyto situace způsobit změny chování (zamlklost, sklíčenost, stažení se do sebe, nebo naopak snahu na sebe upozornit za každou cenu, agresivní chování apod.), změnu školního prospěchu (k horšímu, což je častější, ale i k lepšímu), nebo i zdravotní problémy. (Rogalewiczová, 2019)

3.3 Řešení

Je logické, že vznikne-li mezi rozcházejícími se rodiči konflikt, je nutné ho řešit. U rodičů, kteří jsou v otázkách týkajících se společných dětí schopní se ihned dohodnout, se s rodičovskými konflikty nesetkáme. Rodiče s vyřešeným partnerským vztahem ale nedohodnutí v otázkách týkajících se dětí jsou skupinou s největší šancí na

vyřešení problému při využití odborné pomoci. Dá se očekávat, že rodiče budou přístupnější ke společnému řešení v rodičovských otázkách, ať už jim bude poskytnuta pomoc v jakékoliv formě (mediace, rodinné či rodičovské poradenství, psychologické poradenství, rodinná terapie atd.). Nejproblematictější skupinou jsou naopak rodiče, kterými stále zmítá jejich partnerský problém a z něj plynoucí emoce a kteří současně musí řešit otázku úpravy poměrů k dětem. Většina rodičů tyto dvě roviny není schopna oddělit. V těchto případech je práce odborníků s rodinou více než žádoucí a nejpravděpodobněji to bude práce dlouhodobá.

Jak již bylo uvedeno, jsou-li rodiče dostatečně vyzrálými osobnostmi, dokážou se vyhnout rodičovskému konfliktu, a to i tehdy, když je jejich rozchod na partnerské úrovni konfliktní a oni vůči sobě po rozchodu nechovají právě vřelé sympatie. Jako zralé osobnosti dokážou odlišit partnerskou a rodičovskou rovinu svého konfliktu a alespoň před dítětem se k sobě chovat slušně a jako rodiče i nadále fungovat společně. Daleko častěji se můžeme setkat s rodiči, kteří chtějí za ukončeným vztahem udělat tlustou čáru a bývalého partnera ze svého života zcela vymazat. To by bylo možné tehdy, kdyby zde nebylo dítě. To bude rodiče spojovat do konce života. Nejen dokud bude trvat rodičovská odpovědnost. Stanou-li se dva lidé rodiči společného dítěte, vznikne tím mezi nimi nezrušitelné pouto. Tuto skutečnost vezme spousta lidí na vědomí až ve chvíli, kdy partnerský vztah končí a oni by se rádi od bývalého partnera definitivně oddělili. Dítěti nejvíce ubližují ve chvíli, kdy začnou hledat způsoby, jak se zbavit i tohoto nezrušitelného pouta. Rodiče, kteří nejsou schopni dohodnout se v otázkách týkajících se jejich společného dítěte, mohou svůj konflikt řešit cestou řízení ve věci úpravy poměrů nezletilého dítěte. Zpravidla se jedná o úpravu péče o dítě, styk s dítětem, úpravu výživného. V některých případech soudní řízení dokonce proběhnout musí. Odborná veřejnost již delší dobu vede debatu na téma, zda je soudní řízení ve věci úpravy poměrů dětí rozvádějících se rodičů nezbytně nutné i v případě, že rodiče jsou schopni se dohodnout. (Rogalewiczová, 2016)

Povinností rozcházejících se rodičů je mít jasno o úpravě vztahů ke společným dětem před rozvodem manželství. V ideálním případě se podle Hrušákové a kol. (2014) mají rodiče dohodnout na tom, u koho bude dítě v péči, který z rodičů bude na jeho

výživu přispívat a jak často a v jakém rozsahu se bude rodič s dítětem stýkat. To je předpokladem pro tzv. nesporný rozvod. Jde o rozvedení manželství, aniž by se zjišťovaly příčiny jeho rozvratu. Protože nezletilé děti rozpadem manželství svých rodičů ztrácí zázemí a jistotu, je smyslem zákonné úpravy jednoznačně ochrana jejich práv. Když se narodí dítě nesezdaným rodičům a ti jsou schopni se dohodnout, není potřeba soudního rozhodnutí. Když se rodiče nedokážou dohodnout, může ve věci úpravy poměrů ke společným dětem kterýkoliv z nich podat návrh na zahájení řízení. V případě, že rodiče po svém rozchodu vzájemnou dohodu dodržují a nastavená pravidla vyhovují i dítěti, nikdo nekontroluje, jestli tento stav odpovídá nejlepšímu zájmu dítěte. Když ovšem rodinná situace zatěžuje dítě natolik, že se to projevuje v jeho chování, měli by rodiče svou dohodu přehodnotit. Nestane-li se tak a dítě zjevně strádá, měl by se o situaci v rodině zajímat OSPOD, případně by o úpravě poměrů k dítěti měl rozhodnout soud. Logickým předpokladem však je, že na takovou situaci musí někdo upozornit. (Rogalewiczová, 2019)

3.4 20 proseb dětí

Součástí knihy Jürgena Rudolpha Jsi MOJE dítě, je fiktivní dopis dítěte jeho rodičům v rozchodu nazvaný „20 proseb dětí“. Původně se jedná o dílo německé spisovatelky a psycholožky Karin Jäckel. Shrnutí toho, co by chtěly děti svým rodičům sdělit, včetně již zmíněného dopisu „20 proseb dětí“, jsem si dovolila převzít od Rogalewiczové:

Když se rozpadá rodina, reagují děti většinou strachem, nejistotou, bezmocnou bolestí a smutným mlčením. Ale z hloubi své duše by chtěly svým rodičům říct:

Musíme přijmout vaše hádky, vztek, smutek, často násilí, a nakonec váš rozchod a rozpad naší rodiny. Ačkoliv to tak většinou nechceme, musíme zvládnout a vydržet odchod táty nebo mámy, v budoucnu žít už jenom s jedním rodičem a toho druhého jenom navštěvovat.

Skoro vždy stojíme my děti s našimi pocity mezi oběma rodiči. Milujeme mámu a tátu. Chceme být s oběma. Nechceme ztratit žádného z nich. Chceme zachovat naši rodinu. Chceme, aby se máma a táta měli rádi, aby všechno bylo zase dobré.

Ale často už tátu nebo mámu nikdy nevidíme, nedozvíme se o něm nebo o ní skoro nic nebo jen to špatné. V těchto případech ztratíme skoro vždy také babičku a dědečka a další příbuzné. Brzy se už skoro neznáme a odcizíme se. Ale naši bolest z tohoto odloučení nemáme my děti komu ukázat.

Když cítíme, že jsme příčinou sváru mezi mámou a tátou, jsme zoufalí. Děti nechtějí být příčinou sváru. Máme strach, když se máma s tátou hádají. Každé dítě je ve svém srdci částečně máma a částečně táta a soucítí s nimi, když vidí, že se trápí. Když máma kvůli tátovi pláče nebo se zlobí, její děti to bolí a pak říkáme: „Táta je zlý. Já už tátu nechci nikdy vidět!“ Když táta kvůli mámě pláče nebo se zlobí, trpí jeho děti s ním a pak říkáme: „Nebud' smutný, tati. Jsem přece tady. Já už mámu nechci nikdy vidět!“

Jako by nebylo dost zlé ztratit mámu nebo tátu, musíme potom jednou přijmout nějakého jiného muže vedle mámy nebo nějakou jinou ženu s tátou. Musíme strpět, že se od nás čeká, že tohoto muže nebo tuto ženu budeme mít rádi. Měli bychom je poslouchat. Často jim máme říkat „mami“ nebo „tati“. Přivedou s sebou vlastní děti. To mají být naši sourozenci. Máme je přijmout a nežárlit na ně. A to všechno se možná stane i víckrát.

Mnoho dětí se musí s rodičem, se kterým mají vyrůstat samy bez druhého rodiče přestěhovat do jiného města nebo dokonce do úplně cizí země.

Je samozřejmé, že se vzdáme svých kamarádů, svého pokoje, všeho, co nám bylo blízké. Půjdeme do jiné školy, máme jiné spolužáky, jiné učitele, jinou látku ve škole. Často musíme učivo dohánět nebo opakovat třídu. To všechno je těžké.

Bohužel jsou mámy a tátové často tak zabraní do vlastních problémů a pocitů, že nemohou brát žádný ohled na své děti a zdá se, že zapomněli, že máme vlastní potřeby a přání a vlastní práva.

Očekávají, že my děti chápeme, co se odehrává mezi ženou a mužem a proč se rozcházejí. Očekávají, že my děti chápeme, co to znamená, když žena muže už nemiluje. Očekávají, že my děti z toho budeme mít radost, že se máma znovu

zamilovala nebo že se táta odstěhoval. Ale ve skutečnosti nám nahání hrůzu, že máma může přestat milovat tátu a naopak. Nahání nám to hrůzu, protože máma a táta pak možná taky přestanou milovat svoje děti. Proto zkusíme udělat všechno pro to, aby se něco takového nestalo.

Zkusíme být rozumní a všemu se přizpůsobit. Snažíme se zvládnout školu, vyrovnat se se všemi změnami, mít dobrou náladu a být veselí a ukázat mámě a tátovi, že máme stejnou radost z nového „svobodného“ života jako oni.

Jak složité to je, toho si rodiče, kteří se rozcházejí, nebo už mají po rozchodu a právě se znovu zamilovali, dost často vůbec nevšimnou. Trápení, které tíží dětskou duši, je potom velké a těžké.

Proto jsem sepsala 20 nejdůležitějších proseb, které by v těchto bolestivých situacích děti rády kladly na srdce svým rodičům.

Moje milá maminko, můj milý tatínku!

1. Nikdy nezapomeňte: Jsem dítě vás obou. Mám teď sice jen jednoho rodiče, u kterého převážně bydlím a který se o mě většinu času stará. Ale toho druhého stejně také potřebuji.
2. Neptejte se mě, kterého z vás mám raději. Mám vás oba stejně rád/a. Nepomlouvejte toho druhého přede mnou. Protože to mě moc bolí.
3. Pomozte mi být v kontaktu s rodičem, u kterého nejsem. Vytočte mi jeho telefonní číslo nebo mi nadepište adresu na obálku. Pomozte mi vyrobit nebo koupit pro něho hezký dárek k Vánocům nebo k narozeninám. Udělejte navíc jednu mou fotku vždy i pro toho druhého.
4. Mluvte spolu jako dospělí lidé. Ale mluvte spolu. A nepoužívejte mne jako posla mezi sebou – zvláště ne se zprávami, kvůli kterým bude ten druhý smutný nebo bude mít vztek.
5. Nebuďte smutní, když jdu k tomu druhému. Ten, od kterého odcházím, by si neměl myslet, že se budu mít v příštích dnech špatně. Nejraději bych byl pořád s vámi oběma. Ale nemůžu se roztrhnout na dva kusy – jen proto, že jste rozbili naši rodinu.

6. Neplánujte nikdy nic na dobu, kdy mám být s druhým rodičem. Část mého času patří mé mámě a mně a část mému tátovi a mně. Dodržujte to.
7. Nebuďte zklamaní nebo vzteklí, když jsem s tím druhým a nehlásím se. Teď mám dva domovy. A ty musím důsledně oddělovat – jinak už se ve svém životě vůbec nevyznám.
8. Nepředávejte si mě jako balík před domovními dveřmi toho druhého. Pozvěte toho druhého na chvíli dovnitř a mluvte o tom, jak byste mi mohli ulehčit můj těžký život. Když mě vyzvedáváte nebo vracíte, jsou to krátké chvíle, ve kterých vás mám zase oba. Nezničte to tím, že se budete urážet nebo hádat.
9. Vyzvedávejte mě ve školce nebo u přátel, pokud nesnesete pohled na toho druhého.
10. Nehádejte se přede mnou. Buďte k sobě alespoň natolik slušní, jak jste k jiným lidem a jak to požadujete i ode mě.
11. Nevyprávějte mi o věcech, kterým ještě nemůžu rozumět. Mluvte o tom s jinými dospělými, ale ne se mnou.
12. Nechte mě přivést si kamarády k vám oběma. Přál/a bych si, aby znali mou mámu a mého tátu a viděli, jak jsou skvělí.
13. Domluvte se spravedlivě na penězích. Nechtěl/a bych, aby měl jeden z vás spoustu peněz a druhý strašně málo. Oba byste se měli mít tak dobře, abych byl/a u obou ve stejném pohodlí.
14. Nezkoušejte mě rozmazlovat jako o závod. Tolik čokolády, jak moc vás oba mám rád/a, totiž stejně nemůžu nikdy sníst.
15. Řekněte mi narovinu, když někdy nemáte dost peněz. Pro mě je čas stejně důležitější než peníze. Ze zábavné společenské hry mám mnohem víc než z nové hračky.
16. Nebuďte se mnou vždycky „akční“. Nemusí to být pokaždé něco úžasného nebo nového, když se mnou něco podnikáte. Nejhezčí pro mě je, když jsme prostě spokojení, hrajeme si a máme trochu klidu.

17. Nechte pokud možno co nejvíc věcí v mém životě tak, jak byly, než jste se rozešli. To začíná mým dětským pokojem a končí u maličností, které jsem dělal/a sám/sama s mám tátou nebo s mou mámou.
18. Buďte slušní k druhým prarodičům – i když při vašem rozchodu stáli spíše na straně svého dítěte. Taky byste stáli při mně, kdyby se mi vedlo špatně! Nechci ztratit ještě svoje prarodiče.
19. Buďte féroví k novému partnerovi, kterého si jeden z vás najde nebo už našel. S tímto člověkem se taky musím nějak vyrovnat. Zvládnou to líp, když na sebe nebudete žárlit. Beztak by pro mě bylo lepší, kdybyste si oba brzy našli nové partnery. Pak byste na sebe nebyli tak zlí.
20. Buďte optimističtí. Svoje manželství jste nezvládli – ale pojďme zvládnout alespoň tu dobu po něm. Projděte si důkladně všechny prosby. Možná je společně probereme. Ale nehádejte se. Nepoužívejte moje prosby k tomu, abyste tomu druhému předhazovali, jak špatně se ke mně choval. Pokud to uděláte, nepochopili jste, jak mi teď je a co potřebuji, aby mi bylo líp.

S láskou, vaše dítě.“ (Jäkel In Rudolph, 2007)

4 Subjekty zapojené do řešení rodičovského konfliktu

Rozhodnou-li se dva lidé, kteří tvořili partnerský pár, že vztah ukončí, je rozchod jejich soukromou věcí a týká se pouze jich dvou. O něco komplikovanější situace nastane, když se rozcházejí manželé. Ti se sice mohou rozejít soukromě, ale manželství je třeba ukončit oficiálně úřední cestou. Ještě složitější situace je tehdy, kdy se rozcházejí rodiče. Pokud rodiče uzavřeli manželství, musí před samotným rozvodem jejich manželství proběhnout soudní řízení ve věci úpravy poměrů ke společným nezletilým dětem. I když jsou rodiče schopní se na všem dohodnout, stejně musí jejich dohodu schválit příslušný soud. Soudní řízení nemusí proběhnout v případě nesezdaných rodičů. Bohužel ani tehdy, pokud se rodiče nejsou schopni nebo ochotni dohodnout a své dítě tím poškozují. V lepším případě se mohou pokusit svůj konflikt řešit za pomoci dalších subjektů.

Při řešení rodičovského konfliktu se rodiče i jejich děti setkají se zástupci několika různých profesí, které, jak uvádí Rogalewiczová (2019) částečně postupně, částečně souběžně s rodinou pracují. Ztotožňuji se s jejím názorem, že každý z nich by měl brát svou práci jako poslání, jako službu dětem. Navíc každý konkrétní případ je jedinečný, musí k němu být přistupováno individuálně, s přihlédnutím různým aspektům rodinné situace a empaticky. Totéž platí o dětech. Mám za to, že by v první řadě měl být brán zřetel na to, že každé dítě je jiné, každé je jinak odolné proti stresu, jinak citlivé, jinak úzkostlivé, jinak otevřené či uzavřené, jiným způsobem vnímá a prožívá atd.

4.1 Rodiče a dítě

Logicky jako prvotní hybatele a rozhodující faktor v rodičovském konfliktu staví Rogalewiczová (2016) na první místo rodiče. Zejména na nich totiž závisí, jak rozchod a otázky ohledně péče o děti proběhnou. Zda vše projde v klidu a rodiče se dopracují společné dohody, která bude jejich dětem nejlépe vyhovovat, nebo vznikne konflikt a na rodičích bude záležet, jak se bude situace vyvíjet a jak bude probíhat řešení jejich

konfliktu. Podle Klimeše (2005) to, jak se rodiče k sobě po rozchodu chovají, odráží jejich vyzrálost, emocionální stabilitu, ale i přístup k dítěti. To se týká jich obou. Nestačí, pokud se jeden z nich chová rozumně a chce situaci řešit nekonfliktně.

Souhlasím s názorem Rogalewiczové (2019), že v rodičovském konfliktu je jednoznačně nejvíce opomíjeným subjektem dítě. Má na ně zpravidla horší dopad delší proces řešení konfliktu. U dítěte se mohou objevit zdravotní problémy, změny chování, školního prospěchu apod., v mnoha případech se narušuje vztah nejméně s jedním z rodičů. Pro dítě může rozchod rodičů znamenat i výrazné změny v jeho životě, kdy ztrácí jistoty, na které bylo zvyklé. Rodiče ponoření do konfliktu a řešení vlastní situace mohou tyto následky svého rozchodu, samy o sobě již tak těžké, přehlížet. Dítě tak může na všechny starosti a náhlé trápení zůstat úplně samo. Je pravda, že je to právě dítě, o které především jde. Ovšem pokud je konflikt vyhrocený, veškerá pozornost dalších zapojených subjektů i rodičů se soustředí v první řadě pouze na ně samotné. (Rogalewiczová, 2015)

Přitom jsou to podle mého názoru především rodiče, kdo by měl o otázkách dalšího uspořádání po rozchodu s dítětem komunikovat. Bez ohledu na názor dítěte, vzhledem k jeho věku, by rodiče neměli rozhodnout za dítě, ani se dohodnout za jeho zády. Rogalewiczová (2019) upřesňuje, že by ani jeden z rodičů bez ohledu na názor dítěte neměl nastavovat pravidla, aniž by věděl, zda dítě chce zůstat právě s ním. To totiž nemá jinou možnost než vzniklou situaci přijmout. Pravomoc zjišťovat názor dítěte a hovořit s ním mají vedle rodičů i další zapojené subjekty – orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), soudce, pracovník poradenského zařízení a někdy i soudní znalec. To jsou však pro dítě lidé, které nezná, vidí je většinou poprvé v životě, jsou pro ně úplně cizí, nemusí jim důvěřovat. I tak s nimi dítě někdy musí citlivé osobní otázky řešit.

4.2 *Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)*

Nejčastěji a nejběžněji jsou s rodičovskými konflikty spojovány orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Při výkonu sociálně-právní ochrany dětí by

OSPOD měly prezentovat převládající stanovisko společnosti k otázkám výchovy dětí i rodiny jako takové. (Elischer, 2010) Rodiče od OSPOD při řešení vzájemných konfliktů často očekávají spíše roli toho, kdo bude řešit jejich malicherné spory, bude je usměrňovat, bude jim říkat, co mají dělat. Zkušenost ale ukazuje, že na jednu stranu mají rodiče od OSPOD tato očekávání, na druhou stranu je však nerespektují, nepřikládají jim prakticky žádnou autoritu, neuznávají je jako orgán disponující vůči nim nějakými pravomocemi. OSPOD jsou především rodiči vnímány jako neúčinnější zbraň u soudu. Rodiče se proto snaží získat OSPOD na svou stranu. Orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou ale přetížené a tento přístup rodičů jim jejich práci neusnadňuje. (Novotná, 2008) Je velmi důležité, aby došlo k oddělení role OSPOD, který by nadále měl soudu pouze podat objektivní zprávu o poměrech v rodině, a kolizního opatrovníka dítěte, který by měl zastupovat dítě v řízení.

Podle Novotné (2008) funkce, které OSPOD vůči rodině plní, jsou velmi roztržité a do značné míry vzájemně neslučitelné. Orgán sociálně-právní ochrany dětí vždy vykonává sociální práci s rodinou. V prvotní fázi spolupráce jde o práci sociálně-diagnostickou následovanou prací sociálně-terapeutickou. OSPOD se při diagnostické práci snaží zjistit situaci v rodině. Do jaké míry je do rodičovského konfliktu zapojeno dítěte a jaké dopady na dítě tato situace má. V terapeutické fázi je cílem práce sociálního pracovníka přimět rodiče k obnově jejich rodičovských kompetencí, k obnovení komunikace. Novotná (2008) přikládá významnou úlohu OSPOD také jejich poradenské a preventivní činnosti, kdy jsou zdůrazňovány jejich povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Snaha přimět je k tomu, aby tyto povinnosti plnili, a pomoc rodičům odstranit nedostatky v jejich výchově. Na druhou stranu, jak dále Novotná (2008) podotýká, se OSPOD stává zpravidla kolizním opatrovníkem nezletilého dítěte pro řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Postavení OSPOD jako kolizního opatrovníka pro řízení spočívá ryze v zastupování dítěte. To znamená co nejobektivněji zjistit rodinnou situaci, stanoviska rodičů a názor dítěte (samozřejmě je-li dítě schopno si takový názor s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost vytvořit a zejména s přihlédnutím k věku ho také sdělit). Z titulu funkce kolizního opatrovníka OSPOD spory mezi rodiči vůbec řešit nemá.

4.3 Advokáti

V praxi se ukazuje, jak podotýká Rogalewiczová (2019), že ačkoliv soudní řízení ve věci úpravy poměrů k nezletilým dětem nejsou ve většině případů po právní stránce nijak složité, rodiče se i přesto stále častěji nechávají zastupovat advokáty. V těchto řízeních však povinnost právního zastoupení před soudem není. Ne vždy rodiče vyhledají advokáta, který se specializuje na rodinně-právní problematiku. Rodiče se na advokáty obracejí nejčastěji ze dvou možných důvodů. A to, když nejsou schopni se dohodnout. Soudní řízení tak mají za jedinou cestu k dosažení svého, a tudíž chtějí být zastoupeni odborníkem. Anebo tehdy, chtějí-li mít jistotu, že postup řešení bude v souladu s právem. Někdy si i ověřují, zda nepřistoupili na něco pro ně nevýhodného, či se nevzdali něčeho, na co by měli nárok. Advokáti mohou průběh soudního řízení a zejména chování rodičů v rámci tohoto řízení hodně ovlivnit. Sejdou-li se dva advokáti, kteří si uvědomují závažnost rodinné situace a význam jejího klidného a smírného vyřešení, mohou k tomu svým klientům skutečně pomoci.

Rodičovský konflikt objektivně nemůže skončit vítězstvím, lze pouze usilovat o to, aby žádný z jeho účastníků nebyl poražený. Tato teorie ovšem mnohým advokátům, kteří se rodinně-právním kauzám pravidelně nevěnují, vůbec není známá, nebo ji odmítají akceptovat. Advokát, který rodiče podporuje v jeho konfliktní strategii vedení řízení, nebo ho k ní dokonce navádí, však v rodičovském konfliktu způsobí víc škody než užítku. Než využívat služeb takového advokáta, bylo by pro mnoho rodičů lepší vystupovat v soudním řízení bez právního zastoupení. Na druhou stranu je nutno uznat, že přibývá uvědomělých advokátů, kteří si citlivost rodinných sporů uvědomují a rodiče se snaží vést ke smírnému řešení a zachování slušných vztahů do budoucna. Advokát, který se chce věnovat rodinně-právní problematice, by měl mít alespoň základní znalosti psychologie, mezilidských vztahů, vyjednávání, měl by mít schopnost empatického přístupu k věci a k oběma stranám konfliktu. Advokáti mohou mít na průběh rodičovského konfliktu zcela zásadní vliv. Mohou svého klienta usměrnit, nabídnout mu jiný pohled na problém, upozornit ho na aspekty, které doposud

nevnímal, nebo ho vůbec nenapadlo se jimi zabývat. (Márová In Rogalewiczová, Cirbusová, 2015)

4.4 Soud

Úprava poměrů k nezletilému dítěti a jak doplňuje Rogalewiczová (2019) tedy s tím případně spojený rodičovský konflikt musí být předmětem soudního řízení, a to vždy v souvislosti s rozvodovým řízením rodičů. Pokud existuje konflikt mezi rodiči, kteří neuzavřeli manželství, zahajuje se soudní řízení ve věci úpravy poměrů ke společnému nezletilému dítěti pouze tehdy, pokud rodiče chtějí svůj problém touto cestou řešit. Tato jednání jsou vedena opatrovnickými odděleními okresních soudů v tzv. nesporném řízení. Soudci musí být autorita, které přísluší v konečném důsledku ve věci rozhodnout. Neznamená to ale, že jsou pouze „strojem na rozhodnutí“ a přestávají být lidmi. Jak podotýká Rogalewiczová, na jejich soudcovské vážnosti se nic nezmění, pokud budou na rodiče výchovně působit. Když se budou snažit vést rodiče k dohodě, přimět je řešit jejich vzájemný konflikt. A pokud to nepůjde jinak, třeba i za využití odborné pomoci. V praxi je obecně opatrovnické soudnictví dlouhodobě podhodnocováno. Mezi odbornou veřejností převládá názor, podle Rogalewiczové především pak ve vedení mnoha soudů, že na opatrovnických řízeních „není co zkazit“. Přitom opatrovnický soudce musí právě naopak při své činnosti posuzovat mnohem neuchopitelnější aspekty případu než jeho kolegové řešící např. kauzy občanské nebo obchodní. Jde o práci s mezilidskými vztahy, emocemi, posuzování výchovných schopností rodičů a nejlepšího zájmu dítěte. To všechno jsou převážně neověřitelné, neměřitelné a zákonem nepopsatelné rysy. Soudce má být osobou, která proces řídí, přebírá dohled nad situací od rodičů zmínaných problémy, usměrňuje spor a organizuje procesy k urychlenému a pro všechny strany přijatelnému a smírnému řešení. (§ 100 odst. 1 OSŘ a § 474 odst. 1 ZŘS) Ač jsou do značné míry řízení ve věcech péče soudu o nezletilé specifická, je jejich průběh stejně formální jako u všech ostatních občanských soudní řízení. V jednacím síni platí jasně daná pravidla, kde musí kdo sedět, kdy má kdo mluvit atd. Ustanovení § 471 odst. 2 věta první ZŘS říká, že v řízení ve věcech péče o

nezletilé má soud postupovat s nejvyšším urychlením. Logicky proto, aby zatížení rodiny a především dítěte soudním řízením, bylo co nejkratší. Novelou ZŘS bylo „nejvyšší urychlení“ upřesněno lhůtou 6 měsíců od zahájení řízení, během které má soud vydat ve věci samé rozhodnutí. (§471 odst. 2 věta druhá ZŘS)

4.5 Nestátní neziskové organizace (NNO)

Rodinnou či rodičovskou krizi pomáhají řešit také pomáhající profese, kam je možné zařadit veškeré instituce a osoby zabývající se pomocí rodinám. V kontextu problematiky řešení rodičovských konfliktů se jedná nejčastěji o manželské a rodinné poradny, krizová a intervenční centra, ale i mediátory, psychology, terapeuty, psycho- a socioterapeuty apod. Tyto služby jsou většinou poskytovány ze strany neziskových organizací, nebo jsou to zařízení zřizovaná státem nebo církví. Stále častěji se ale můžeme setkat i se zcela soukromými komerčními zařízeními. Některá z nich vykonávají svoji činnost na základě státního pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí ve smyslu § 48 ZSPOD. Tyto služby rodinám mohou vyhledat a využít rodiče z vlastního rozhodnutí, na doporučení OSPOD, advokáta, nebo třetí osoby. Novotná (2008) zmiňuje další možnost, že rodičům může povinnost využít služeb pomáhajících zařízení uložit OSPOD. Ze strany OSPOD tak musí být postupováno ve správním řízení formou správního rozhodnutí, které ale nemá pro rodiče donucující charakter. Stejně tak může rodičům tuto uložit povinnost v rámci řízení soud. Jedná se však pouze o obecnou povinnost vyhledat odborné poradenství a ponechává na domluvě a uvážení rodičů, které zařízení si vyberou. (Novotná a kol., 2014)

Zcela obecně je možné podle Rogalewiczové (2019) rozdělit pomáhající profese na poradny, terapeuty a mediátory. Každý z nich pracuje jiným způsobem, má jiný cíl a jde o různé postupy a procesy vhodné v různých situacích. Zatímco poradci a terapeuti klientům poskytují návod, jak dál, při mediaci mají tento návod klienti najít sami. Mediátor je pouze vede, usměrňuje při jejich společném hledání. V konečném účinku se jednotlivé formy pomoci mohou i překrývat. (Ježek, 2015)

4.6 Soudní znalec

V krajních případech, a to tehdy, kdy rodiče nejsou schopni pod vedením soudce ani při využití odborné pomoci dospět ke společnému řešení, přistupují soudci k zadávání znaleckých posudků. Rogalewiczová (2019) vyjmenovává, že nejčastěji bývají ustanoveni znalci z oboru psychologie, dětské psychologie, psychiatrie nebo pediatrie. Cílem je posoudit výchovné schopnosti obou rodičů, vztahy a vazby mezi dítětem a oběma rodiči a vyhodnotit, který z rodičů má pro výchovu dítěte lepší předpoklady. Takové zadání je však dle Wiesnera (2009) krajně kontraproduktivní a posudek soudního znalce, který jednoho z rodičů vyhodnocuje jako pro dítě vhodnějšího, pouze napjatou situaci mezi rodiči vyhrotí. Pokud rodiče až do svého rozchodu o dítě pečovali společně, trávili s ním čas a věnovali se mu, čímž prokázali, že jsou způsobilí se o dítě postarat, potom není na místě hodnotit, kdo z nich je v tomto ohledu lepší či horší. (Matoušek, 2015) Pokud již mají znalecké posudky nějak porovnávat výchovné schopnosti rodičů, mělo by se jednat o určení, jestli některý z rodičů není pro výchovu a péči o dítě vhodný. Znalci hodnotí zřídka míru schopností či ochoty rodiče se dohodnout s druhým rodičem na výchově a dalších otázkách týkajících se společného dítěte, jeho připravenost ke komunikaci, proč tyto postoje zastává, případně proč spolupráci a komunikaci odmítá. Znalecký posudek je podle Rogalewiczové (2019) odborně vypracovaný argument, na kterém může být postaveno soudní rozhodnutí a nezřídka se pro soudce stává jedinou oporou, má-li zvolit mezi dvěma zdánlivě rovnocennými řešeními. Posouzení znalcem má povahu vyšetření, často je stresujícím zážitkem a nepříjemnou zkušeností pro samotné rodiče. Právě proto by si měli nejen rodiče, ale i soudci uvědomit, že stejně tak návštěva u znalce působí na děti.

4.7 Další osoby

Na rodičovský konflikt mohou, jak doplňuje výčet Beck (2009), působit i třetí osoby. Nejčastěji jsou tyto osoby blízké rodičům, jsou to jejich příbuzní nebo noví partneři. Předpokládá se, že budou stát na straně rodiče, se kterým jsou spřízněni. Velké

riziko spočívá v tom, že budou sobě blízkého rodiče v jeho zášti vůči druhému rodiči podporovat, chránit ho. Tito lidé mohou mít na průběh a vývoj rodičovského konfliktu velký vliv. Někdy mohou být i důvodem, proč se rodina rozpadla. Podle Rogalewiczové (2019) nejsou výjimečné ani situace, kdy se rodina postaví na stranu opuštěného partnera, podporuje ho a má s ním lepší vztahy než k vlastnímu příbuznému. Pro tyto situace je ale typické, že příbuzní se naopak snaží o urovnání konfliktu mezi rodiči a nerozdmýchávají ho.

5 Smírné řešení rodičovského konfliktu

5.1 Případové a rodinné konference

Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci charakterizuje případovou konferenci jako „*odbornou diskuzi zainteresovaných subjektů nad konkrétním případem ohroženého dítěte nebo jeho rodiny; účelem je rychlé a úplné vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny s cílem nalézt optimální řešení.*“

Centrum pro rodinu a sociální péči ve své metodice z roku 2016 uvádí, že případová konference umožňuje optimalizovat aktivity v souladu se zájmem dítěte a vytvořit otevřený a přístupný systém podpory a pomoci. Tento systém pak pružně reaguje na aktuální potřeby ohroženého dítěte a typ problému. Pomoc je usměrňována koordinátorem. Setkání probíhá za cílem výměny informací, zhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a hledání optimálního řešení. Účastníci společně plánují postup, který povede k naplňování potřeb dítěte. Zcela zásadní je podle metodiky Centra pro rodinu a sociální péči pro úspěch a efektivitu případové konference přítomnost a aktivní účast dítěte a jeho rodiny. Nezbytným předpokladem je jejich důkladná příprava a motivace. Řešení situace je hledáno pomocí běžně dostupných služeb a vytvářením přirozeného podpůrného prostředí tak, aby pomoc přicházela přednostně svépomocně, od rodiny, blízkého okolí a od organizací a služeb v regionu. Metodika upozorňuje, že je důležité mít na paměti, že cíl setkání stanovuje klient. Sociální pracovník, organizátor případové konference nebo jakákoliv jiná osoba mu může být při stanovování cíle rodiny nápomocná a může jej k řešení problému motivovat, samotná iniciativa je však v rukou klienta. Je třeba, aby konkrétní pomoc rodině a dítěti byla pro rodinu uchopitelná, aby se rodina mohla identifikovat s postupem a považovat ho za svůj. Odpovědnost se vrací do rukou lidí v nejbližším okolí dítěte. Ti získávají důvěru ve změnu obtížné situace a sílu na této změně aktivně pracovat. I podle Bechyňové (2013) případová konference vrací kompetence a hlavní iniciativu do rukou klienta a jeho rodiny, individuálně řeší

konkrétní situaci klienta. Přináší nové pohledy, nápady a možnosti řešení, snižuje rizika poškození klienta chybným rozhodnutím jednotlivce a umožňuje kontinuální sledování vývoje klientovy situace. Klient, potažmo rodina se velkou měrou podílí na hledání řešení, na definování cíle i na realizaci výstupů a dalším rozhodování. Odpovědnost je rozložena mezi subjekty, každý má svůj jasný úkol i zodpovědnost za jeho naplnění. Rozdíly v názorech a pohledech ostatních jsou respektovány a přijímány, stejně tak i individuální odborné znalosti a zkušenosti všech zúčastněných. Výstupem případové konference je podle manuálu MPSV (2011) tzv. akční plán. Ten stanovuje konkrétní, adresné a termínované dílčí kroky, které povedou k naplnění cíle setkání. Je průběžně koordinátorem případu vyhodnocován. Pomoc a podpora je poskytována tedy podle aktuálních potřeb klienta (rodiny) a vypracovaného akčního plánu.

Před samotnou konferencí je podle Bechyňové (2013) i manuálu MPSV (2011) důležitý rozhovor s dítětem a jeho rodinou a jejich motivování pro aktivní účast na jednání. Je dobré účastníkům sdělit všechny potřebné informace o průběhu setkání a o možnostech, které přináší a vysvětlit, co je případová konference a jaké jsou její principy a výhody. Autoři dále doporučují stanovit společně cíl setkání, rozebrat očekávání dítěte i jeho rodičů a prohodit otázku, koho na setkání přizvat. Dítě má právo se vyjádřit a říct, koho na setkání chce, nebo naopak může některé účastníky odmítnout. Vždy je důležité zvážit, v jakém rozsahu je přítomnost dítěte na jednání přínosná. Zejména mladší děti se mohou účastnit pouze části případové konference, aby dostaly třeba jen krátký prostor pro vyjádření svých představ, přání nebo obav. Osobní účast dětí musí být ošetřena tak, aby nebyly zanedbány či přímo porušeny jejich práva a potřeby. S dítětem je jednáno s ohledem na jeho věk, aktuální náladu a schopnost komunikace. Pokud se však dítě setkání odmítne z jakýchkoliv důvodů účastnit, je to respektováno. Bechyňová (2013) pro tyto případy doporučuje zorganizovat speciální schůzku s dítětem (příp. i jeho rodinou), kde dostane dítě možnost se v bezpečném prostředí k situaci vyjádřit. Jeho sdělení je převedeno do písemné podoby, dokument všichni účastníky setkání podepíší, čímž je stvrzeno, že jeho obsahem je opravdu jen to, co dítě řeklo (a nikoliv interpretace řečeného ze strany rodiny nebo pracovníků). Tím

jsou zároveň od dítěte získány souhlasy s konáním setkání bez jeho přítomnosti a s přečtením dokumentu při případové konferenci.

Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 říká, že je důležité, aby bylo místo setkání snadno dostupné, bezpečné a zajišťovalo dostatečný a nerušený prostor. Dále je doporučena minimální doba trvání případové konference 1,5 hodiny, přičemž z praxe vychází jedno setkání přibližně na 2 hodiny.

5.2 *Mediace*

Dne 1. 1. 2012 nabyl účinnosti zákon č. 202/2012 Sb., zákon o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), který upravuje mediaci mj. v obchodních a občanských sporech speciálně vyškolenými mediátory. Česká advokátní komora hovoří o mediaci jako o formě mimosoudního řešení sporu za účasti třetí nezávislé osoby (mediátora). Mediátor podporuje osoby účastné na konfliktu v komunikaci tak, aby za jeho pomoci dosáhly smírného řešení svého konfliktu uzavřením mediační dohody. Zákon č. 202/2012 Sb., zákon o mediaci definuje mediaci jako „*postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody*“ (§ 2 písm. a) zákona o mediaci). Mediace se uplatňuje v právu i mimo ně a zahrnuty jsou v ní nejen právní, ale vždy také psychologická či sociální specifika.

Zákon o mediaci se však vztahuje pouze na „zapsané mediátory“. Tím se rozumí fyzická osoba, která složila požadovanou zkoušku a na základě své žádosti byla poté zapsána Ministerstvem spravedlnosti ČR do seznamu mediátorů. Brzobohatý a kol. (2016) uvádí, že postavení zapsaného mediátora je ve vztahu ke každé ze stran neutrální a vyvážené, mediátor musí být nestranný. Nehodnotí, nepřiklání se k žádné ze stran, ani nerozhoduje. Účastníkům v procesu vyjednávání poskytuje stejný prostor k vyjádření, zajišťuje jim rovné postavení a bezpečné prostředí pro jednání. Je průvodcem v procesu, kde si strany samy nalézají takové řešení, aby odpovídalo jejich potřebám a zájmům a zároveň byly respektovány jejich limity a možnosti. Pomáhá pochopit vzájemná

stanoviska, rozpoznat hlubší potřeby a zájmy každé ze stran. Na jejich základě pak pomáhá „vystavět“ novou dohodu. Podle Horáčka a kol. (2019) je mediace proces, k němuž se aktéři rozhodují dobrovolně. Mediátor je zodpovědný za jeho průběh a obsah. Za výsledky si pak zodpovídají sami aktéři. Cílem je nalézt řešení konfliktů v zájmu a pro potřeby jednotlivých stran. Není jím hledání objektivní pravdy, ale dohoda postavená na vzájemné spolupráci a obnovené komunikaci. Ve srovnání se soudním řízením strany finančně značně ušetří a řešení sporu se výrazně urychlí. Statistiky uvádějí až 70% úspěšnost uzavření dohody.

Mediace má mnoho oblastí využití. Brzobohatý a kol. (2016) má za to, že se zvyšuje pozornost kladená na oblast rodinné mediace, a to z důvodu rostoucího počtu rozvodů, problémových rodin a celkové nestability rodinných vztahů. Rodinná mediace je zaměřována na zprostředkování řešení konfliktů mezi členy (vlastní i nevlastní) rodiny. Rodinná mediace nabízí pomoc při zodpovědném nastavení porozchodových a porozvodových pravidel. Jejím přínosem je také snížení emočního vypětí, které je zvláště v rodinných konfliktech vysoké. Mediace pomáhá oprostít se od dalšího prohlubování nepřátelství a soustředit se na podstatné věci. Tímto dává možnost zachování přijatelných rodinných vztahů do budoucnosti. Rodinná mediace se řídí stejnými pravidly a principy jako jakákoliv jiná mediace.

Nejvyužívanější oblastí rodinné mediace je podle Polákové (2016) mediace rozvodová. Ta má dopomoci uzavřít dohodu v otázkách přerozdělení majetku, péče o děti, výši alimentů, bytové situace apod. Jejím cílem je poznat potřeby rodičů a potřeby dětí, ujasnit si právní náležitosti a na základě toho najít optimální řešení. Mediační proces podle autorky snižuje rizika dalších konfliktů a rodinných dysfunkcí. Tím napomáhá lepšímu vyrovnání se s nastalou situací, zejména u dětí. Snahou rozvodové mediace je v první řadě zkompetentnění rodičů tak, aby i po rozchodu byli schopni společně fungovat jako rodiče svých dětí. Prvořadě jsou zájmy dětí a nemůže být přijato rozhodnutí poškozující jejich potřeby. Před konečným sepsáním a podepsáním mediační dohody musí být ověřeno, že výsledky jsou v souladu s právem. Přesto poskytuje mediace prostor pro zodpovědné a flexibilní uspořádání rodinných záležitostí.

Na mediačním procesu se mohou také podílet děti a mladiství. Nejsou však přítomni ve všech fázích. Ale mohou přinést svá vlastní témata a zájmy, které se mohou od témat rodičů lišit. V rámci hledání řešení můžeme využít dětskou kreativitu a zjistit jejich přání a návrhy. Podstatné je, že zodpovědnost za řešení nesou vždy rodiče.

5.3 *Cochemská praxe*

Rogalewiczová (2018) má Cochemskou praxi za jeden z prvních systémů interdisciplinární spolupráce a jediný detailně popsany. Tento přístup se zrodil na počátku 90. let 20. století v obvodu soudu pro věci rodinné ve městě Cochem. Původně se jednalo pouze o snahu zefektivnit vzájemnou spolupráci lidí zabývajících se stejnými problémy v malém soudním obvodu. V roce 2009 se Cochemská praxe stala myšlenkovým základem pro velkou novelu zákona, který v Německu upravuje procesní otázky řízení ve věcech rodinných. Podnětem pro její vznik byla podle Rogalewiczové (2019) ještě vážnější situace, než s jakou se setkáváme v některých případech u českých soudů. Podle německé právní úpravy platné do roku 1998 musely soudy v případě rozvodu rodičů rozhodovat o tom, na kterého z nich přenesou práva a povinnosti ke společnému dítěti. Tím se rozvod měnil v právní bitvu o dítě.

Rudolph (2007) dodává, že to, že je situace neúnosná a je potřeba pro děti něco udělat, vyhodnotili pracovníci orgánu péče o děti a pracovníci rodinné poradny ve městě Cochem a svolali konferenci, na kterou pozvali zástupce všech profesí, které se na řízení o úpravu poměrů k dítěti po rozvodu podílely. Byli to pracovníci orgánu péče o děti, pracovníci poradenských zařízení, soudci, advokáti specializující se na rodinné právo a soudní znalci. Cílem setkání bylo podle Rudolpha (2007) zjistit, jestli je mezi profesemi možná nějaká vzájemná spolupráce. Případně nastavení základních pravidel. Nejprve zazněla vzájemná kritika jednotlivých profesí. Řada připomínek pramenila hlavně z předsudků a nedostatku informací o fungování jednotlivých profesí. Z dalších diskusí vzešlo přání všech zúčastněných dosáhnout stejného cíle, a to ukončovat konflikty mezi rodiči v co nejkratším čase a takovým způsobem, aby dítěti zůstali zachováni oba rodiče a aby se dítě nestávalo obětí jejich sporů. Byla přijata tzv.

Cochemská dohoda, v níž byly popsány cíl, prostředek, metoda a základ Cochemské praxe. Rogalewiczová (2018) doplňuje, že cílem Cochemské praxe je přimět rodiče opět se soustředit na své dítě a společně vykonávat rodičovská práva a povinnosti. Prostředkem k dosažení tohoto cíle má být kooperace v rámci pracovní sítě zapojených profesí. Metodou realizace je propojení pravomocí a činností jednotlivých profesí. A základ Cochemské praxe představuje rovnocennost všech profesí a veškeré jejich činnosti.

Rudolph (2007) konstatuje, že v Cochemu se během prvních šesti let fungování praxe dařilo postupně snižovat množství autoritativních soudních rozhodnutí o přenesení rodičovských práv a povinností na jednoho z rodičů po rozvodu, až do stavu, kdy všechny případy byly ukončovány dohodou rodičů. Společným cílem všech zúčastněných bylo urychlení řešení rodičovského konfliktu a jeho uzavření tak, aby dítě žádného ze svých rodičů ve svém životě neztratilo. Urychlením se v tomto případě rozumí především co nejvčasnější zahájení práce s rodinou, která směřuje k přípravě a hledání nejlepšího řešení v zájmu dítěte. To v praxi znamená, jak doplňuje Rogalewiczová (2018), že každý ze zapojených pracovníků ví, s čím se na koho může obrátit. Kdo určitou činnost vykoná efektivněji, rychleji, kdo je na ni specializovaný nebo je k jejímu výkonu vhodnější. Stejně tak má povědomí o dalším postupu v řízení, o kterém rozhoduje jiná profese.

Rogalewiczová (2019) zmiňuje Cochemskou praxi jako základní myšlenkové východisko. Na podkladě pozitivních praktických zkušeností byla vytyčena zásada urychleného projednání, tzn. nařízení prvního soudního jednání do jednoho měsíce po podání návrhu. Dále pak zásada přednostního projednání věci, pravomoc uložit rodičům využití odborného poradenství a možnost pověřit soudního znalce také úkolem pracovat s rodiči na jejich vztahu. Tato pomoc má směřovat k dosažení vzájemné dohody a uvědomění si významu rodičů pro dítě. Posíleno bylo také dle Tamma (in Šínová, 2010) postavení dítěte v řízení. Soudy mají v tamním systému povinnost zjišťovat názor dítěte. Dítě má právo být seznámeno s rozhodnutím.

Výše citovaní autoři zmiňují, že v Německu se stal systém interdisciplinární spolupráce velmi oblíbeným. Téměř každý soud si vypracoval vlastní metodu společného postupu zúčastněných profesí. Je možné se tu setkat s různými variantami interdisciplinární spolupráce. Vždy jsou přizpůsobeny místním podmínkám. Promítají se v nich také pozitivní zkušenosti s určitými způsoby řešení rodičovských konfliktů. Beck (2009) doplňuje, že v někdy se nemusí ani jednat o propracovaný systém. Je důležité, že všichni účastníci sledují jednotnou myšlenku a snaží se dosáhnout společného cíle. Tím je zachování obou rodičů dítěti i po rozchodu, přenesení odpovědnosti za rozhodnutí o dítěti zpět na rodiče a maximální urychlení řešení případu. Bohužel to ale není tak, že mezioborová spolupráce, ač fungující a efektivní, dokáže každý spor mezi rodiči přivést ke smírnému řešení. Praktické zkušenosti podle Wiesnera (2009) ukazují, že existuje přibližně 3 až 5 % případů, kdy není mezi rodiči možné dospět k dohodě, urovnat vzájemné vyhrocené vztahy, přimět je spolupracovat, i když v zájmu jejich společného dítěte. Vztahy nejčastěji ovlivňuje kombinace charakterů a osobnostních rysů rodičů, přístup k řešení konfliktu a zpracování rozchodu.

Souhlasím s Rogalewiczovou (2019), že interdisciplinární spolupráce není univerzálním řešením pro všechny rodičovské konflikty. Její limity spočívají v první řadě ve zvláštностech každého jednotlivého případu. Každá situace vyžaduje jiný postup a jiný přístup. Hranice udávají i možnosti a povahové vlastnosti rodičů. Každému jedinci vyhovuje a platí na něho něco jiného. Podle Novotné (2008) se tedy může stát, že někdy stačí působení jediné profese, jediného člověka. Někoho, kdo rodičům ukáže správnou cestu, přiměje je znovu se soustředit na jejich dítě a oddělit partnerskou a rodičovskou rovinu vzájemného konfliktu. Dopomůže rodičům najít způsob, jak řešit vzájemné vztahy tak, aby tím bylo dítě co nejméně zatíženo. Interdisciplinární spolupráce tedy není o oficiálním propracovaném propojení několika oborů v rámci určité územní jednotky nebo soudního obvodu. Jde o to, že s rodiči pracují odborníci, kteří vyznávají stejné zásady, shodně sledují zájem dítěte, směřují ke stejnému cíli. Tím je co nejdříve ukončit konflikt mezi rodiči a přimět je soustředit se na své dítě. Rodiče by si měli uvědomit si, co dítěti svým chováním způsobují, měli by vnímat jeho potřeby a neškodit mu. Smyslem je najít takové řešení, které bude nejlépe odpovídat zájmu

dítěte a pro oba rodiče bude přijatelné. Rodiče by měli opětovně převzít svou společnou odpovědnost za společné dítě a nesnažit se tuto odpovědnost přenášet na jiné osoby, především soudy a OSPOD.

Když Rogalewiczová (2019) shrnuje, co je na interdisciplinární spolupráci nejdůležitější, zdůrazňuje, že to není ani vytvořené schéma postupu, jak s rodičovským konfliktem pracovat, ani zpracované a popsané procesy, které mají být realizovány, ani sepsaná pravidla, jak spolu mají jednotlivé profese jednat, jak se podporovat, jak vzájemně využívat svých služeb. Podle jejího názoru toto všechno může absentovat, a přesto se jedná o interdisciplinární spolupráci, pokud všechny zapojené subjekty sledují stejný cíl, respektují stejná pravidla, postupují ve vzájemném souladu a jde jim o dosažení stejného výsledku. Tím je to, aby si rodiče uvědomili, že společné dítě mezi nimi vytvořilo nezrušitelné pouto. Pokud se rodiče snaží o přetržení tohoto pouta, svému dítěti pouze škodí. Rodiče musí pochopit, že je jejich povinností převzít společnou odpovědnost za své dítě a společně rozhodovat o jeho životě, protože pouze takový přístup rodičů je v nejlepším zájmu dítěte.

6 Cíl práce a výzkumné otázky

6.1 Cíle výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit a popsat, zda má Cochemská praxe v systému rozhodování o úpravě péče o dítě výhody a jaké to jsou. Cílem práce je zjistit, jaké uplatnění v praxi Cochemský model má a jaký je jeho přínos. Jinými slovy, pokusíme zmapovat kompetence a činnosti jednotlivých profesí, míru jejich vzájemné spolupráce v rámci dvou modelů a průběh samotného řízení a porovnat získané informace.

6.2 Výzkumné otázky

V souvislosti s cílem práce byla stanovena následující otázka:
Jaké jsou rozdíly mezi Cochemskou praxí a dosavadním systémem rozhodování o péči o dítě?

7 Metodika

7.1 *Metody a techniky použité pro sběr dat*

R. Švaříček a K. Šed'ová (2007) uvádějí, že základním důvodem pro výběr výzkumného přístupu by měl být výzkumný problém a také způsob, jakým k němu badatel přistupuje, protože volba metodologického přístupu určuje podobu získaných výsledků. Hlavním těžištěm našeho výzkumu je kvalitativní analýza dat, která byla získána rozhovory s odborníky, kteří se danou problematikou zabývají.

Pro sběr dat a naplnění cíle jsme tedy zvolili kvalitativní formu výzkumu, a to s ohledem na zkoumanou problematiku. Hendl (2012) uvádí, že cílem kvalitativního výzkumu je získat hloubkové případy, které nejčastěji probíhají v přirozených podmínkách sociálního prostředí. Výzkumník se v tomto případě snaží získat integrovaný pohled na předmět studie, na jeho kontextovou logiku a na pravidla, která fungují v dané oblasti. Dle Hendla (2012) spočívá síla kvalitativních dat v jejich přirozeném uspořádání a popisu každodenního života, jsou charakterizována lokální zakotveností, nejsou vytrhována z kontextu dění. Vybíráme-li metodu pro sběr dat, bereme v úvahu, jaký typ informace požadujeme i to, od koho ji budeme získávat a za jakých okolností se tak bude dít. Volbu metody samozřejmě ovlivňují možnosti výzkumníka.

Švaříček a Šed'ová (2007, s. 17) postavili definici kvalitativního přístupu, která zahrnuje všechny důležité rysy: „Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založených na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“

Pro účely výzkumu byla zvolena metoda polostrukturovaných hloubkových rozhovorů s pracovníky, kteří mají profesní zkušenosti s prvky Cochemské praxe a s pracovníky, jejichž práce prvky tohoto přístupu nezahrnuje. Dle Švaříčka a Šed'ové (2007) jsou prostřednictvím hloubkových rozhovorů (in-depth interview) zkoumání

členové nějakého daného prostředí nebo určité sociální skupiny za cílem získat stejné pochopení jednání událostí, jakým disponují členové definované skupiny. Za pomoci otevřených otázek může výzkumník porozumět pohledu jiných lidí, aniž by jejich vlastní pohled omezil výběrem otázek v dotazníku. Z jednotlivých druhů interview byl vybrán polostrukturovaný typ, který je dle Miovského (2006) nejrozšířenější podobou metody interview. Při tomto procesu je tvořeno určité schéma, které je stěžejní. Tazatel musí mít předem připravený plán rozhovoru k získání potřebných informací. Upřesní se určité okruhy otázek, na které komunikační partneři odpovídají. Pořadí okruhů otázek je možné v průběhu rozhovoru měnit a případně doplňovat dalšími dotazy dle potřeby, aby se dosáhlo pokud možno co nejlepších výsledků (Miovský, 2006). Prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru nebo také rozhovoru pomocí návodu je dle Hendla (2016) možné zaručit projednání všech důležitých témat s dotazovaným, která jsou k výzkumu potřeba.

Hendl (2012) doporučuje věnovat zvláštní pozornost začátku a konci rozhovoru. Na začátku je třeba prolomit případné psychické bariéry a zajistit souhlas se záznamem. Také zakončení je důležitou součástí rozhovoru. Právě na konci rozhovoru nebo při loučení může výzkumník ještě získat důležité informace. Kvalitativní rozhovor není podle autora (2012) pouze sběrem dat, ale může mít i intervenční charakter. Proto by měl tazatel nabídnout možnost dodatečného kontaktu.

V našem výzkumu jsme nejprve získali souhlas s účastí od jednotlivých informantů. Příloha č. 1. Při navazování kontaktů jsme se zaměřili na získávání základních informací o profesích komunikačních partnerů. V rámci techniky polostrukturovaných rozhovorů jsme kladli otázky ohledně procesu, v němž se rozhoduje o úpravě péče o dítě (děti). Seznam otázek je přílohou č. 2.

Hendl (2012) poukazuje na fakt, že kvalitativní data nemají strukturovanou podobou jako data v kvantitativním výzkumu. To komplikuje jejich vyhodnocení. S organizováním dat a jejich analýzou se začíná většinou již ve fázi jejich sběru. Vyhodnocení získaných dat jsme provedli metodou vytváření trsů. Určité výroky jsou uspořádány do skupin (trsů). Trsy vznikají prostřednictvím vzájemných podobností (překryvů). Společným znakem je například tematický překryv. V tomto případě

vyhledáváme ve výrocích osob všechny takové pasáže, které se týkají jednoho ohraničeného tématu. (Miovský, 2006)

Odpovědi získané z rozhovoru byly zakódovány do induktivních kódů a zakotvené teorie. Hendl (2016) uvádí, že přístup označený jako zakotvená teorie (grounded theory) vyvinuli Strauss a Glaser (1967). Jejimi třemi základními prvky jsou koncepty, kategorie a propozice neboli tvrzení. Základními jednotkami analýzy jsou koncepty (teoretické pojmy). Druhým prvkem teorie jsou kategorie. Ty jsou na vyšší a abstraktnější úrovni než koncepty. Třetí prvek zakotvené teorie (propozice) formuluje zobecněné vztahy mezi kategorií a koncepty a mezi kategoriemi. Zakotvená teorie je dle Hendla (2012) spíše objevována, rozvíjena a provizorně ověřována. Analýza dat začíná otevřeným kódováním, ke konci se provádí spíše selektivní kódování. Celý proces je doprovázen tvorbou poznámek jako podkladů pro zdůvodnění vznikající teorie.

Hendl (2012) uvádí, že dokumenty mohou v některých případech doplňovat data získaná pozorováním a rozhovory. Považuje za ně taková data, která vznikla v minulosti. To znamená, že byla pořízena za jiným účelem, než pro aktuální výzkum, a někým jiným než výzkumníkem. Dokumenty rozlišujeme jako osobní, úřední, archivní a virtuální data nebo výstupy masových médií. Účelu našeho výzkumu posloužily dokumenty úřední. Jedná se o napsané, fotografované nebo jinak pořízené dokumenty ve firmách nebo úřadech.

7.2 Charakteristika zkoumaného vzorku

Výzkum byl proveden v rámci dvou bývalých okresů Plzeňského kraje. Výzkumný soubor byl vybírán technikou Snowball až do jeho nasycení. V základu ho tvořily dvě skupiny komunikačních partnerů, kteří byli informováni o průběhu a okolnostech výzkumu a byla jim zachována jejich anonymita. V jedné skupině byli pracovníci, kteří do své práce již začlenili přístupy Cochemské praxe a ve druhé ti, kteří dosud pracují v dosavadním systému péče o dítě běžném v ČR. Základním kritériem pro výběr vhodných účastníků byla skutečnost, že se s daným problémem či skutečností ve

svém osobním či profesním životě již setkali. V závěru výběru účastníků byly 4 soudci, 8 pracovníků OSPOD a 1 psycholog/soudní znalec

Vzhledem k faktu, že dotazovaní velmi dbají na ochranu své osobnosti (valná většina se setkala s různými stížnostmi, účelovou medializací apod.), nezmiňujeme nikde v textu ani jména jednotlivých probandů, ani jméno města, kde pracují. Jednotlivé odpovědi jsou označeny kódy. Písmenem S, T, K nebo N, přičemž každé písmeno reprezentuje jeden městský úřad; a čísla, která označují jednotlivé pracovníky. Také výpovědi respondentů jsme upravili tak, aby z nich nebylo patrné, ve kterém městě pracují. Všichni respondenti byli s cílem výzkumu seznámeni před začátkem rozhovoru. Scénář rozhovoru (viz Příloha č. 2) obsahoval okruhy otázek pokrývajících důležitá témata. Okruhy otázek byly následující: profesní role - kompetence, průběh řízení z hlediska času a jednotlivých intervencí, další účastníci v procesu a jejich pozice, pozitiva/negativa procesu.

7.3 Průběh výzkumu

7.3.1 Ověření výzkumných metod

Po vytvoření scénáře polostrukturovaného rozhovoru jsme uskutečnili dva pilotní rozhovory. Naším cílem bylo zjistit, zda jsou otázky pro respondenty srozumitelné, zda na sebe jednotlivé otázky logicky navazují a příliš se nepřekrývají a také to, kolik času zhruba jeden rozhovor zabere. Také jsme potřebovali ověřit, zda bude v našich silách rozhovory přepisovat do archu hned při rozhovoru.

Pro tyto pilotní rozhovory jsme si vybrali ty respondenty, u kterých jsme předpokládali, že budou ochotni nám poskytnout otevřenou zpětnou vazbu. Na základě zpětné vazby jsme ponechali otázky v původním znění, pouze u informace v souhlasu týkající se Cochemského postupu jsme si připravili krátké představení této praxe, neboť jeden z respondentů vyslovil obavy, že ne všichni jeho kolegové budou tento postup znát.

Díky pilotním rozhovorům jsme si také vytvořili systém záznamu výpovědí, různé zkratky a symboly pro slova, která se často ve výpovědích opakovala. Ověřili jsme si také, že jeden rozhovor trvá přibližně 45 minut.

7.3.2 Sběr a zpracování dat

Rozhovory probíhaly od začátku roku 2020. Byly realizovány na pracovištích jednotlivých komunikačních partnerů. Jak již bylo uvedeno výše, všichni informanti byli dopředu seznámeni s cílem výzkumu, souhlasili s rozhovory a jejich zaznamenáváním na diktafon, byli ubezpečeni o zachování anonymity (viz Příloha č. 1). Délka rozhovoru byla odhadnuta na 45 minut, ovšem s mnohými respondenty byl tento čas značně překročen. Po úvodních informacích jsme přistoupili k samotnému interview. Každému respondentovi bylo kladeno vždy 5 otázek. Všechny rozhovory byly poměrně náročné jak z hlediska času, tak odbornosti. Průměrná délka rozhovorů byla přibližně 45-75 minut a odpovědi byly velmi fundované a přínosné pro naši práci.

V první fázi zpracování jsme se seznámili se sesbíranými daty. Vzhledem k tomu, že jsme výzkum prováděli osobně, včetně sběru dat, jednalo se v našem případě o připomenutí si obsahu rozhovorů při jejich přepisu, po přepsání jsme si rozhovory ještě jednou pečlivě přečetli. Nahrávané rozhovory byly přepsány do textové formy, kterou jsme následně analyzovali pomocí otevřeného kódování. Již při přepisování jsme vyhledávali první vzorce a tvořili první kódy. Pro přehlednost získaných informací jsme zvolili využití tabulek. Při zpracování dal byl brán zřetel na udržení naprosté anonymity všech dotazovaných osob.

Miovský (2006) doporučuje pojmenovávat jednotlivé kategorie a subkategorie dle potřeby odpovídajícími názvy, abychom zamezili jejich zkreslení. Považuje rovněž za důležité se u jednotlivých kategorií zaměřit na jejich vlastnosti. To může pomoci při zjišťování vztahů mezi subkategoriemi, kategoriemi a hlavními kategoriemi a případně následném odhalení jisté pravidelnosti konkrétního jevu. Hendl (2016) se zmiňuje o důležitosti průběžného zaznamenávání poznámek, tedy různých dojmů, pocitů, otázek a nápadů, kterými popisujeme nalezené kódy, z nichž poté vzniká vlastní popis teorie.

V průběhu doby byl výzkum doplněn o porovnání několika kazuistik, které byly získány od informantů. Dokreslilo tak získané výsledky. Dokumenty byly posuzovány z časového hlediska, účasti jednotlivých profesí a způsobu spolupráce.

8 Výsledky

Tabulka 1 stručně charakterizuje základní informace o komunikačních partnerech získaných z rozhovorů jako je profese, pracovní přístupy s prvky Cochemské praxe a oblast působnosti. Nakonec se výzkumu zúčastnilo 13 komunikačních partnerů. Ve výsledcích nejsou zahrnuty výstupy ze 2 rozhovorů provedených pro účely předvýzkumu. Následující tabulky obsahují data získaná z polostrukturovaných rozhovorů (tab. 1 - 6) a analýzy dokumentů (tab. 7 - 8). Jsou rozděleny do jednotlivých okruhů. Po důkladném prostudování a porovnání se zjišťují podobnosti a rozdíly.

Tab. 1 Základní informace o komunikačních partnerech

Komunikační partner	Profese	Cochemská praxe
1	Soudce	ANO
2	OSPOD	ANO
3	OSPOD	ANO
4	Psycholog / soudní znalec	ANO
5	Soudce	ANO
6	OSPOD	ANO
7	OSPOD	ANO
8	OSPOD	ANO
9	OSPOD	NE
10	Soudce	NE
11	OSPOD	NE
12	OSPOD	NE
13	Soudce	NE

Zdroj: vlastní výzkum

Z tabulky 1 je patrné, že téměř 2/3 komunikačních partnerů tvořili pracovníci OSPOD. Ve stejném poměru 8:5 potom byli členové skupiny, která pracuje s prvky Cochemské praxe a kde prvky Cochemské praxe (dosud) zavedeny nejsou. Výzkumu se zúčastnil pouze jeden psycholog / soudní znalec. Počet soudců, kteří na výzkumu

participovali a jejichž specializací je opatrovnické soudnictví, činil 100% v obou lokalitách.

1. Jaká je Vaše role v systému rozhodování a úpravy péče o dítě?

Tab. 2 Základní informace o komunikačních partnerech

Komunikační partner	Profese	Kompetence
1-A	Soudce	Schvalování dohod rodičů; rozhodování ve věci; někdy pohovor s dítětem
2-A	OSPOD	pracuji s rodiči – sepisování při uzavírání dohod; spolupráce se soudci – jako opatrovník dítěte se účastníme jednání, zasíláme zprávy z jednání s rodiči; účast na soudních jednáních; doporučení odborné spolupráce; sepisování návrhů; sociální poradenství, směřování k odborné pomoci; pohovory s dětmi; občas šetření v rodině
3-A	OSPOD	Spolupráce s rodiči, následně se soudy (zasíláme zprávy, účastníme se soudního jednání jako opatrovník nezletilého dítěte), někdy pomoc při sepsání návrhu rodičům; zjišťování názoru dítěte; někdy také šetření v rodině; v některých případech také doporučujeme rodičům vyhledat odborné poradenství a poskytneme kontakt;
4-A	Psycholog / soudní znalec	V případě, kdy rodiče, případně jejich děti potřebují více času, odbornou psychologickou podporu při uzavření dohody, doporučí soud nebo OSPOD ke spolupráci se mnou. Následně je o spolupráci s rodiči soud i OSPOD informován, dostávají zprávu, kde je znění dohody, případně shrnutý průběh jednání a mé další doporučení. Ve většině případů jsou rodiče schopni se dohodnout.
5-A	Soudce	Schvalování rodičovské dohody; autoritativní rozhodnutí; zjišťování názoru dítěte
6-A	OSPOD	Opatrovník nezletilého dítěte – chrání zájmy dítěte, je přímým účastníkem řízení a přítomen soudnímu jednání, jednání s rodiči
7-A	OSPOD	Opatrovník nezletilého dítěte, jednání s rodiči
8-A	OSPOD	Opatrovník nezletilého dítěte, jednání s rodiči
9-N	OSPOD	Informace rodiči k sepsání návrhu (velmi málo samotné sepsání), účast při soudním jednání, šetření v rodině, pohovor s dětmi na dožádání soudu; doporučení odborné spolupráce
10-N	Soudce	Převážně rozhodování; schvalování dohody; nařízení jiného soudního roku; pohovor s dítětem ke zjištění

		jeho názoru
11-N	OSPOD	Poskytujeme informace rodičům ohledně možností návrhů (málokdy samotný návrh sepíšeme), účastníme se soudních jednání jako opatrovník dítěte , provádíme šetření v rodině, pohovor s dětmi, když soud dožádá ; <u>doporučujeme vyhledání odborné spolupráce, případně poskytneme rodičům kontakt; vyhotovujeme zprávy ze šetření a pohovorů a zasíláme je k soudu</u>
12-N	OSPOD	Kompetence máme vymezeny zákonem 359/1999 Sb., opatrovnictví , poručenství; součinnost se soudy; depistáž;
13-N	Soudce	Rozhodování ve věci samé; schválení rodičovské dohody; zjišťování názoru dítěte při rozhovoru; nařízení jiného soudního roku

Zdroj: vlastní výzkum

Respondenti definovali náplň své činnosti. Z odpovědí informantů je patrné, že jejich kompetence jsou vesměs vymezeny a definovány zákonem. Všichni soudci ze své funkce rozhodují, jak je uvedeno ve 4 případech. A to ať již se jedná o schválení o rodičovské dohody, nebo o autoritativní rozhodnutí ve věci samé. V některých případech si soud také sám zjišťuje názor nezletilého. U Okresního soudu, kde pracují s prvky Cochemské praxe, je někdy využito dle sdělení 2 komunikačních partnerů institutu jiného soudního roku. Psycholog vstupuje do řízení pouze v případě, kdy spolupráci doporučí soud nebo OSPOD. Jedná se o případy, kdy rodiče potřebují více času při uzavření dohody, případně rodiče i jejich děti potřebují odbornou psychologickou podporu. Následně je o spolupráci soud i OSPOD informován, dostávají zprávu, kde je znění dohody, shrnutý průběh jednání a v některých případech i doporučení k další spolupráci. Pracovníci OSPOD mají oproti ostatním profesím vymezení kompetencí daleko širší. Jeden z respondentů přímo uvedl, že kompetence vymezuje zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. V praxi se potom jedná o to, že pracovníci OSPOD provádějí sociální šetření v rodině, na základě dožádání soudu někdy také hovoří s dětmi, kdy zjišťují jejich názor, účastní se soudních jednání jako opatrovníci za nezletilé, jednájí s rodiči, pomáhají při sepisování návrhů, odkazují na odborné poradenství. To sdělilo 8 informantů. Pět z dotazovaných pracovníků OSPOD

uvedlo, že jednají s oběma rodiči současně, snaží se o uzavření a sepsání dohody. Ve čtyřech případech OSPOD poskytuje informace i jen jednomu rodiči a provádí šetření v rodině a rozhovor s dětmi na základě dožádání soudu. Rozdíl je v pravidlech, která mají jednotlivá pracoviště pro své postupy nastavená. Více rozvádí a upřesňuje následující tabulka.

2. Jak probíhá řízení o úpravě péče? Co obnáší z pohledu Vaší profese? Můžete popsat průběh procesu?

Tab. 3 Průběh řízení z pohledu jednotlivých profesí

Komunikační partner	Profese	průběh řízení – časová osa
1-A	Soudce	<p>U soudu je podán návrh. Soud zpravidla do 2 měsíců nařídí ústní jednání. V naléhavých případech - neformální jiný soudní rok.</p> <p>V mezidobí do jednání u soudu pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) svolá společnou schůzku s oběma rodiči. Při jednání rodiče uzavřou dohodu o předmětu řízení. Soud tuto dohodu, pokud je v zájmu nezletilého dítěte, schválí. Když rodiče dohodu neuzavřou, je jim doporučeno vyhledat odbornou pomoc. OSPOD je rodičům nápomocen Pokud se ukáže nutnost pokračovat v odborné pomoci, soud na společný návrh rodičů jednání odročí až na dobu tří měsíců. Pokud rodiče dohodu neuzavřou, soud jim může uložit na dobu nejvýše tří měsíců účast na <i>mimosoudním smířčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii, nebo jim nařídí setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie</i>. Zároveň za dobu nejvýše tří měsíců nařídí další jednání. Pokud rodiče ani u následného jednání dohodu neuzavřou, soud zpravidla autoritativně rozhodne, popř. nařídí další jednání za účelem provedení úkonů nutných k rozhodnutí ve věci samé (např. vypracování znaleckého posudku)</p>
2-A	OSPOD	<ul style="list-style-type: none"> • Jednání s oběma rodiči od začátku (rodiče jsou na to upozorněni) <ul style="list-style-type: none"> - rodiče vyhledají OSPOD ještě před podáním návrhu k soudu - rodiče jsou osloveni OSPOD, jakmile ten obdrží jejich návrh a předvolání k soudnímu jednání

		<ul style="list-style-type: none"> • společná schůzka na OSPOD <ul style="list-style-type: none"> - někdy stanoví OSPOD (většinou během 14 dní od obdržení předvolání k soudnímu jednání) - někdy si domluví rodiče • poučení o rodičovské odpovědnosti a nutnosti vzájemné komunikace, • rodiče upozornění na jednotné informace od OSPOD, soudu i psychologa • s rodiči projednány jednotlivé oblasti úpravy péče o dítě (péče, výživa, styk, předávání/sdělování si informací) --- směřováno k dohodě <ul style="list-style-type: none"> - dohoda u nesezdaných rodičů je dostačující např. pro potřeby dávkového systému na ÚP - manželé k soudu podávají návrh na schválení jejich rodičovské dohody • soudní jednání bývá nařízeno nejdéle do 1 měsíce od podání návrhu • u soudu potom jsou rodiče vyslechnuti a je rozhodnuto o ne/schválení dohody • soudní jednání trvá okolo 1/2 hodiny, mají-li rodiče již předem dojednanou dohodu ohledně poměrů k dětem
3-A	OSPOD	<ul style="list-style-type: none"> • Situace projednávána na OSPOD s oběma rodiči současně od začátku – společná schůzka • S rodiči diskutovány otázky o úpravě výchovy, výživy a styku k jejich nezletilým dětem • Jednání vždy směřováno s dohodě (OSPOD, soud, psycholog) • Jednání u soudu nařizováno do měsíce od podání návrhu • Samotné soudní jednání trvá max. 1 hodinu • Ukončeno rozhodnutím: schválení dohody, v ojedinělých případech autoritativní rozhodnutí soudu
4-A	Psycholog / soudní znalec	<p>Spolupráce s rodiči je zahájena když mě osloví OSPOD (většinou), někdy na doporučení soudu, někdy proto, že rodiče sami vyhodnotí, že to potřebují.</p>

		<p>Intervence obnáší dvě společná setkání obou rodičů se mnou, případně i s nezletilým dítětem, a jedno oddělené setkání s rodičem.</p> <p>Tyto případy jsou pro mě přednostní, tzn. že první setkání plánujeme maximálně do jednoho měsíce, většinou však dříve.</p> <p>Následuje vyhotovení zprávy, kterou pak zasílám OSPOD nebo soudu.</p> <p>K soudnímu jednání se dostavuji na výzvu soudu, a to v případě, když vypracovávám znalecký posudek, ne když se jedná o rodičovské dohody.</p>
5-A	Soudce	<p>U soudu je podán návrh ve věci péče soudu o nezletilé. Soud zpravidla ve lhůtě do 2 měsíců od podání návrhu nařídí ústní jednání. V naléhavých případech svolá neformální jiný soudní rok. V mezidobí od podání návrhu do jednání u soudu pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) svolá společnou schůzku s oběma rodiči. Při jednání rodiče uzavřou dohodu o předmětu řízení. Soud tuto dohodu, pokud je v zájmu nezletilého dítěte, schválí. Pokud rodiče dohodu neuzavřou, soud jim doporučí, aby vyhledali odbornou pomoc. Soud může dále rodičům uložit účast na <i>mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání nebo rodinné terapii, nebo jim nařídí setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie</i>. Pokud rodiče dohodu ani poté neuzavřou, soud zpravidla autoritativně rozhodne.</p>
6-A	OSPOD	<p>Vždy jednáme s oběma rodiči najednou, na OSPOD se domluví společná schůzka, kde jsou seznámeni s Cochemskou praxí, jsou předány letáčky</p> <p>s rodiči je jednáno <i>za pomoci mediačních technik</i> a je zde snaha vést rodiče k dohodě, pokud dojde k dohodě, tak jí sepisujeme, pokud nedojde k dohodě, tak nabízíme <i>intervenční vyjednávání u psychologa</i>, který je navázán</p> <p>Pokud se jeden z rodičů obrátí na soud a zde podá návrh, tak jsme ve věci ustanovení opatrovníkem a jednáme stejně, dáváme soudu informaci o provedení spolupráce s rodiči, případně místním šetřením,</p>

		<p>o pohovoru s dětmi, o všech zjištěných skutečnostech</p> <p>Z naší profese to obnáší</p> <ul style="list-style-type: none"> - zapojení obou rodičů, - jednání s rodiči, - společné schůzky, - využití <i>mediačních technik</i>, - vedení rodičů k posílení rodičovských kompetencí, - práce s rodinou, včetně zacílení na děti, - zprostředkování pomoci formou zapojení do kroužku Dětský průvodce rozvodem, všeobecné poradenství <p>Základem celého systému je jednání a zapojení obou rodičů, snaha o uzavření dohody, schválení dohody u soudu, včasné řešení rodičovských konfliktů, aby zde byl co nejmenší dopad na nezletilé děti</p>
7-A	OSPOD	<p>Vždy jednáme s oběma rodiči najednou, společná schůzka, kde jsou seznámeni s Cochemskou praxí,</p> <p>poskytnuty letáčky o jednání v rámci Cochemu s rodiči jednáme pomocí <i>mediačních technik</i> vedeme rodiče k dohodě,</p> <p>pokud je dohoda, tak jí sepisujeme, pokud nedojde k dohodě, tak nabízíme <i>intervenci u psychologa</i>, který je navázán ke spolupráci,</p> <p>Když si rodiče na soud podají návrh, tak jsme ve věci ustanovení opatrovníkem a postupujeme v jednání s rodiči stejně</p> <p>zasíláme soudu informaci o spolupráci s rodiči, případném místním šetření, o pohovoru s dětmi, o všech zjištěných skutečnostech</p> <p>při soudním jednání rodiče do protokolu uzavírají případné dílčí dohody a do protokolu se zaváží, že se účastní intervenčního vyjednávání. Někdy rodiče uzavřou následnou dohodu u soudu rovnou a soud ji schválí</p> <p>Základem celého systému je</p> <ul style="list-style-type: none"> - jednání a zapojení obou rodičů, - snaha o uzavření dohody, - včasné řešení rodičovských konfliktů, aby zde byl co nejmenší dopad na nezletilé děti

8-A	OSPOD	<p>Vždy jednáme s oběma rodiči najednou, pokud se jeden z rodičů obrátí na OSPOD, tak se domluví společná schůzka, rodičům jsou předány letáčky a jsou seznámeni s Cochemskou praxí</p> <p>jednání s rodiči za pomoci <i>mediačních technik</i> snaha vést rodiče k dohodě, dohodu sepisujeme, pokud dohoda není, nabízíme podporu psychologa, který s námi v rámci Cochemu spolupracuje</p> <p>na soud si rodič/rodiče podá/podají návrh, OSPOD je ve věci ustanoven opatrovníkem</p> <p>Následuje stejný průběh jednání s rodiči</p> <p>K soudu postupujeme informace o provedené spolupráci s rodiči, o pohovoru s dětmi, o dalších zjištěných skutečnostech, případném místním šetření</p> <p>rodiče u soudu při jednání do protokolu uzavírají případné dohody, které soud ve většině případů schválí</p> <p>přístup obnáší zapojení obou rodičů, jednání s rodiči, společné schůzky, využití <i>mediačních technik</i>, vedení rodičů k posílení rodičovských kompetencí, práce s rodinou, včetně zacílení na děti, zprostředkování pomoci formou zapojení do kroužku Dětský průvodce rozvodem, všeobecné poradenství</p> <p>Základem celého systému je jednání a zapojení obou rodičů, snaha o uzavření dohody, včasné řešení rodičovských konfliktů, aby zde byl co nejmenší dopad na nezletilé děti</p>
9-N	OSPOD	<p>Návrhy se sepisují tomu z rodičů, který přijde.</p> <p>Rodič si podá k soudu návrh a soud zahájí řízení. OSPOD je většinou ustanoven jako opatrovník dítěte, účastníme se proto jednání.</p> <p>Rozhovory s dětmi se provádějí pouze tehdy, když dítě spolupracuje, komunikuje, většinou se jedná i o starší děti. Pohovory si většinou dožadává soud, i u mladších dětí. Pohovory občas provádí i sám soudce, ne vždy jsme u toho, zjišťuje si názor dítěte sám, většinou v případech, kdy jsou rodiče ve sporu, kdy se</p>

		<p>případ táhne i několik sezení.</p> <p>U soudu je potom věc projednána a soud buď schválí dohodu, kterou rodiče uzavřou, nebo rozhodne autoritativně.</p> <p>Někdy je jednání odročeno</p>
10-N	Soudce	<p>Řízení ohledně úpravy péče a výživy je v některých případech poměrně složitý proces. Záleží na tom, jak dlouhý čas uběhl od rozchodu rodičů, jaké mají rodiče vztahy a hlavně, jestli jsou schopni spolu v zájmu dítěte komunikovat nebo jestli zahájí vzájemný boj o dítě. Někdy spíše boj o pravdu, kdo byl ve vztahu horší a kdo lepší. Významnou roli však hraje i finanční otázka, tj. určení výživného, a to většinou za situace, kdy rodiče po rozchodu řeší i majetkové vypořádání. Do takového souboje pak vstupují právní zástupci většinou u obou rodičů. Jako soudce se s účastníky řízení setkávám až při jednání v jednací síni. Tohoto jednání se účastní samozřejmě i opatrovník dítěte – příslušný OSPOD. OSPOD jako jediný má možnost nahlédnout i do soukromí účastníků v rámci sociálního šetření, komunikuje podle možností s nezletilým. S ohledem na věk pak zjišťuje pro soud názor dítěte, případně se účastní pohovoru s nezletilým u soudu. V tom úplně nejlepším případě se snaží v zájmu nezletilého o dohodu mezi rodiči. Taková dohoda rodičů je pak výhrou pro každé dítě.</p>
11-N	OSPOD	<p>Jeden z rodičů si podá k soudu návrh na úpravu V+V. Soud nás vyzve jako opatrovníka, abychom udělali u rodičů v jejich bydlišti sociální šetření. Zpráva ze šetření se posílá soudu. Soud určí termín jednání. Na jednání jsou oba rodiče a opatrovník, který zastupuje nezl. dítě. Soud vyslechne oba rodiče přečte důkazní materiál a rozhodne, většinou se rodiče dohodnou, pokud ne rozhodne soud direktivně. Poté soud vypracuje rozsudek a rozešle zúčastněným stranám.</p>
12-N	OSPOD	<p>Někdy sepíšeme rodiči, který přijde k nám návrh na úpravu poměrů k dětem.</p>

		<p>Většinou se o případu dozvíme, když přijde od soudu usnesení o ustanovení opatrovníka.</p> <p>Na dožádání soudu provedeme šetření a pohovor s nezl. dětmi, zpracujeme zprávu, dostavíme se k nařízenému jednání, jednáním nařízeno většinou tak do 3 měsíců od podání návrhu.</p> <p>U soudního jednání jsou přečteny listinné důkazy, vyslechnuti rodiče, příp. jejich právní zástupci. Soudce většinou vede rodiče k dohodě.</p> <p>Soudní jednání trvá okolo 1,5 hodiny.</p> <p>Pokud se rodiče nejsou schopni dohodnout, jednání je většinou odročeno, rodiče jsou odesláni <i>k mediátorovi nebo do rodinné poradny (NNO)</i>, jejich právním zástupcům je doporučeno vyjednání dohody.</p> <p>Další jednání je nyní nařizováno cca za 2-3 měsíce. Některé případy se táhnou řadu měsíců.</p>
13-N	Soudce	<p>Na soud je podán návrh, je nařízené ústní jednání, věc je projednána, zakončena meritorním rozhodnutím</p>

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce č. 3 jsou informace týkající se řízení ve věci úpravy poměrů k nezletilým dětem. Komunikační partneři popsali, že každá jednotlivá profese do procesu rozhodování a úpravy péče o dítě zasahuje v jiný čas a na jinak dlouhou dobu. Někteří jsou jejími aktéry po celou dobu a pravidelně, jiní do této oblasti vstupují až na základě dožádání a pouze na dobu nezbytně nutnou – psycholog, znalec. Řízení u soudu je zahájeno vždy na základě podaného návrhu. To uvedlo 11 komunikačních partnerů. Před samotným soudním jednáním zahájí spolupráci s rodiči pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí a při společné schůzce se snaží rodiče směřovat k dohodě. To sdělilo 7 informantů, všichni ze skupiny, kde jsou aplikovány prvky z Cochemské praxe. Pět z těchto sedmi účastníků výzkumu sdělilo, že s rodiči jedná stejným způsobem, pokud se na ně rodiče obrátí ještě před tím, než podají k soudu návrh. Z dat vyplývá, že rodiče jsou ve skupině Cochem vždy vedeni k dohodě, ve druhé skupině

uvedli 4 z 5 informantů, že směřování k dohodě mezi rodiči je pro daný případ vždy to lepší řešení, ale primárně s rodiči v tomto smyslu nikdo z nich nejedná. Z celého výzkumného souboru nám 7 informantů uvedlo, že OSPOD je pro dané řízení ustanoven opatrovníkem nezletilého dítěte. Ve dvou případech uvedli informanti, že je v praxi v naléhavých případech nařizován jiný soudní rok. Řízení u soudu je zakončeno rozhodnutím. Rozhodnutí formou schválení dohody uvedlo 8 informantů, autoritativní rozhodnutí soudu ve věci samé jmenovalo 6 respondentů. Účast na mimosoudním smírčím nebo mediačním jednání, rodinné terapii, nebo nařízení setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie uvádí 5 informantů jako následné možnosti, když není možno v danou chvíli jednat s rodiči ve smyslu uzavření rodičovské dohody.

5 informantů ze skupiny Cochem a 1 z druhé skupiny uvedli i konkrétní časové údaje. V rámci přístupu s prvky Cochemské praxe je zjištěno, že jednání jsou nařizována v rozmezí 1 měsíce až 2 měsíců od podání návrhu, ve druhé skupině jeden informant uvedl, že tak do 3 měsíců je nařízeno jednání. Samotné projednání věci v soudní síni trvá dle dvou informantů první skupiny ½ hodiny - 1 hodinu a jediný komunikační partner z druhé skupiny uvedl, že u soudu stráví cca 1,5 hodiny. 2 respondenti z celého výzkumného souboru se potom shodují v tom, že následná/odročená jednání jsou nařizována na dobu maximálně 3 měsíců.

3. Kdy vstupujete do rodičovského sporu o dítě? Jak vypadá jednání s rodiči?

Tab. 4 Průběh jednání s rodiči

Komunikační partner	Profese	průběh jednání s rodiči
1-A	Soudce	<p>S oběma rodiči se setkávám v jednací síni. Rodiče jsou při jednání srozuměni o způsobu rozhodování při úpravě poměrů, výživy a styku s nezletilými dětmi, tzn. na principech spolupráce, kdy je upřednostňován způsob převzetí jejich odpovědnosti za budoucí život dítěte před autoritativním rozhodnutím soudu. Dále jsou rodiče poučeni o své zákonné rodičovské odpovědnosti vůči nezletilému dítěti a o jeho právu znát oba své rodiče a být s nimi v kontaktu.</p> <p>Při rozhodování ve věci péče o nezletilé dítě se dbá na to, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi.</p> <p>Ve většině případů je schválena rodičovská dohoda.</p>
2-A	OSPOD	<p>Je jednáno s oběma rodiči v rozmezí týden – max. 14 dním od doby, kdy se na nás obrátí nebo nás vyrozumí Okresní soud. S rodiči je jednáno s cílem uzavření/sestavení dohody.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pokud nejsou rodiče manželé, nepotřebují mít dohodu schválenou soudem, <i>kvůli dávkám od ÚP postačuje jen jejich dohoda, pokud není v rozporu se zájmy dítěte.</i> - Manželé, kteří se rozvádějí, žádají soud o schválení jejich dohody. <p>Dojde-li ke změně a je potřeba, aby byla dohoda změněna, je potom možné dohodu změnit i během jednání na OSPOD a již není nutné schválení soudem.</p> <p>Rodiče jsou posilováni ve své odpovědnosti vůči dítěti. Jsou pro nás rovnocennými partnery.</p>
3-A	OSPOD	<p>S oběma rodiči je jednáno buď vzápětí po tom, co se na nás obrátí, cca v rozmezí týden – 14 dní, nebo ve stejné lhůtě od doručení usnesení Okresního soudu.</p>

		<p>Je svolávaná společná schůzka.</p> <p>Rodiče bereme jako rovnocenné partnery při jednání, vedeme je k tomu, aby si našli své řešení, které bude maximální míře vyhovovat jejich dítěti, tzn. směřujeme jednání k dohodě.</p> <p>Pokud nejsou rodiče manželé, nepotřebují mít dohodu schválenou soudem. <i>Kvůli přiznání dávek od ÚP jim u nás stačí jen jejich dohoda.</i> Když není v rozporu se zájmy dítěte.</p> <p>Manželé, kteří žádají o rozvod, potřebují mít dohodu schválenou soudem.</p>
4-A	Psycholog / soudní znalec	<p>Do případu vstupuji tehdy, když mě osloví OSPOD (většinou), nebo rodiče. Spolupráce s rodiči je zahájena někdy na doporučení soudu, někdy proto, že rodiče sami vyhodnotí, že to potřebují.</p> <p>Intervence většinou obnáší dvě společná setkání obou rodičů se mnou, případně i s nezletilým dítětem, a jedno oddělené setkání rodiče u mě.</p> <p>Tyto případy jsou pro mě přednostní, tzn. že první setkání plánujeme maximálně do jednoho měsíce, většinou však dříve.</p> <p>Samotná intervence trvá okolo dvou hodin. S rodiči probírám velmi podrobně jednotlivé kroky v rodičovském plánu. Jde o to, posílit jejich rodičovské kompetence a vrátit do jejich rukou zodpovědnost za rozhodnutí.</p> <p>Následnou dohodu rodiče předloží soudu ke schválení, já někdy došlu OSPOD.</p>
5-A	Soudce	<p>S rodiči se setkáváme v soudní síni.</p> <p>Rodiče seznámíme se způsobem rozhodování při úpravě poměrů k nezletilým dětem.</p> <p>Sdělíme jim principy spolupráce, kdy upřednostňujeme převzetí jejich odpovědnosti za budoucnost dítěte. To znamená, že když jsou rodiče schopni se na péči o nezletilé děti dohodnout přímo, komunikují spolu, je to lepší než byrokracie.</p> <p><i>Rodičům říkáme, že soud by měl do vztahu rodiče - děti zasahovat co nejméně a rozhoduje pouze v případě, že existují neshody.</i></p> <p>Důsledkem tohoto Cochemského modelu je prevence konfliktu, respektive jeho minimalizace, neboť na rivalitu doplácí především dítě.</p>

		Dále rodiče poučujeme o rodičovské odpovědnosti vůči nezletilému dítěti, o jeho právu znát oba své rodiče a být s nimi v kontaktu, neboť v životě dětí jsou matka a otec nejdůležitějšími osobami vůbec. V každé situaci lze nalézt řešení.
6-A	OSPOD	V případě, že se na nás obrátí jeden z rodičů s žádostí o pomoc, nebo při ustanovení opatrovníkem ve věci. Při jednání s rodiči vždy zapojujeme oba rodiče, snažíme se vést rodiče k dohodě, vedeme rodiče k posílení rodičovských kompetencí, vše stavíme na nejlepším zájmu dítěte
7-A	OSPOD	Vstupujeme do jednání, když jsme soudem ustanovení opatrovníkem ve věci , nebo v případě, že se na nás obrátí jeden z rodičů s žádostí o pomoc . Do jednání vždy zapojujeme oba rodiče a snažíme se je vést k dohodě . Snažíme se o posílení jejich rodičovských kompetencí . To vše v nejlepším zájmu dítěte
8-A	OSPOD	Do případu zasahujeme v případě, že se na nás obrátí jeden z rodičů s žádostí o pomoc , nebo když nás soud ustanoví opatrovníkem dítěte ve věci. Při jednání s rodiči je vždy zapojujeme oba a vedeme je k dohodě , cílíme na posílení jejich rodičovských kompetencí . Jednáme s ohledem na nejlepší zájem dítěte .
9-N	OSPOD	Většinou se o případu dozvíme od soudu , když jsme ustanovení opatrovníkem nezletilého dítěte a soud nás většinou dožádá o šetření a pohovor s dítětem. Někdy se na nás obrátí rodiče a žádají o sepsání návrhu. S tím rodičem, který přijde nebo u kterého se provádí šetření, jednáme .

		<p>Vždy upozorňujeme rodiče na to, že musí a i v budoucnu budou muset s druhým rodičem komunikovat, že rodiči zůstanou pro dítě pořád. Někdy rodičům doporučujeme navázat spolupráci s NNO, kde mají psychologa. Mediaci příliš nedoporučujeme, je to hrazená služba a zapsaných mediátorů v naší oblasti mnoho není.</p> <p>S rodiči většinou jednáme v rámci šetření, někdy je rodičům doporučeno obrátit se na OSPOD během soudního jednání, ale nestalo se, že by nás rodiče dobrovolně sami vyhledali.</p>
10-N	Soudce	<p>Do sporu rodičů se dostávám v rámci jednání u soudu.</p> <p>S rodiči jednám z pozice soudce, kdy autoritativně rozhodují jejich spor nebo schvalují jejich dohodu v zájmu dítěte.</p> <p>K takové dohodě někdy dojdeme až v jednacím síni, což je časově velice náročné s ohledem na množství řešených případů.</p>
11-N	OSPOD	<p>Vstupuji, pokud se rodiče dohodnou i nedohodnou, na základě vyrozumění a žádosti soudu.</p> <p>Jednání vypadá - jak s kterými, ti co se dohodnout chtějí, tak se domluví, ti co nechtějí, za ně rozhodne soud direktivně.</p> <p><i>Někdy jsou jednání komplikovaná, zdlouhavá, vyčerpávající.</i></p>
12-N	OSPOD	<p>O případu se dozvíme od soudu, když jsme ustanoveni opatrovníkem nezletilého dítěte. Soud většinou žádá o šetření v rodině a pohovor s dítětem.</p> <p>Někdy se na nás obrátí rodiče a žádají o sepsání návrhu.</p> <p>Jednáme s tím rodičem, který přijde nebo u kterého se provádí šetření.</p> <p>Jednání vypadá podle toho, jak rodiče chtějí nebo nechtějí spolupracovat spolu navzájem i s námi. Ti, co se dohodnout chtějí, tak se domluví. Za některé rozhodne soud.</p> <p><i>Někdy jsou jednání zdlouhavá, vyčerpávající a i komplikovaná, spory se vlečou i několik jednání.</i></p>

13-N	Soudce	<p>Rodiče vidím poprvé až při jednání. Nějakou dobu zpravidla po rozchodu rodičů, často jsou ještě rodiče spolu ve velkém konfliktu.</p> <p>Bylo by vhodné, pokud by před nařízeným ústním jednáním s rodiči komunikoval OSPOD a pokusil se o nějakou dohodu, neboť rodiče by nepřišli k soudu v té největší fázi sporu a už v rámci soudního řízení by například bylo zřejmé, jaké otázky jsou mezi účastníky sporné a jaké jsou nesporné.</p>
------	--------	---

Zdroj: vlastní výzkum

Každý jednotlivý respondent ze své pracovní pozice se s rodiči setkává v jiném okamžiku. Všichni soudci vidí rodiče poprvé až v soudní síni. Pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí se o případu dozvídají formou vyrozumění Okresního soudu o zahájení řízení, když jsou ustanoveni opatrovníkem ve věci, nebo když se na ně rodiče obrátí se žádostí o pomoc, většinou při podání návrhu. Psycholog/soudní znalec zahájí spolupráci s rodiči, když je rodiči, soudem nebo OSPOD osloven o intervenci.

10 informantů jedná s oběma rodiči současně, z toho je 8 informantů z Cochemské skupiny a 2 ze skupiny, kde prvky Cochemské praxe zavedeny nejsou. Pro 2 z těchto informantů jsou rodiče rovnocennými partnery. 2 informanti ze druhé skupiny uvedli, že jedná s tím rodičem, který přijde, nebo u kterého je prováděno sociální šetření. V 8 případech je uvedeno, že cílem jednání je snaha o posílení rodičovských kompetencí a odpovědnosti k dítěti a navrácení rozhodnutí do rukou rodičů, to vše v nejlepším zájmu dítěte. Výsledkem potom je rodičovská dohoda. Dva informanti konstatovali, že rodičovská dohoda postačuje pro potřeby dávkového systému v případě, že rodiče nejsou manželé a již nemusí být schválena soudem.

4. Kdo jsou další účastníci procesu? S kým (jakou profesí) v rámci rodičovského konfliktu spolupracujete?

Tab. 5 Další účastníci procesu

Komunikační partner	Profese	další účastníci v procesu a jejich pozice
1-A	Soudce	Rodiče, OSPOD, soudní znalec/psycholog, advokáti, NNO, mediátoři
2-A	OSPOD	V první řadě jsou to rodiče, následně soudci, další OSPOD, potom také pracovníci neziskových organizací, kteří provádějí SAS pro rodiny s dětmi a poskytují zde i psychologickou pomoc a podporu. Dále je do procesu přizván psycholog. V rámci multidisciplinárního týmu se konají cca za 3 měsíce společná setkání, kde jsou předávány informace a postřehy pro zkvalitnění práce a společného směřování.
3-A	OSPOD	Nejdůležitější jsou rodiče, soudci, jiné OSPOD, NNO (sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi), psycholog - multidisciplinární tým V některých případech jsou žádány informace od ZŠ nebo lékaře
4-A	Psycholog / soudní znalec	Rodiče, soud, OSPOD, advokáti
5-A	Soudce	Rodiče, OSPOD, soudní znalec/psycholog, advokáti, NNO, mediátoři
6-A	OSPOD	Rodiče, soud, neziskové organizace, psycholog, případně se dá využít i služeb mediátora – multidisciplinární tým
7-A	OSPOD	Rodiče, soud, neziskové organizace, psycholog, případně mediátor – multidisciplinární tým
8-A	OSPOD	Rodiče, soud, psycholog, neziskové organizace, někdy též mediátor – multidisciplinární tým
9-N	OSPOD	soudci, OSPOD, pracovníci neziskovek pracující s rodinami s dětmi - poskytují zde i psychologickou pomoc a podporu. Nejsou ale stanovena žádná pravidla pro spolupráci, nejsou definovány situace, kdy a kdo s rodinou bude pracovat.
10-N	Soudce	Jako soudci je mi velkou pomocí OSPOD.

		Spolupracuji i s organizacemi, které poskytují pomoc rodině v krizi, ale i např. s <i>mediátorem</i> . Pokud je třeba samozřejmě povolám i znalce , což je většinou psycholog , v poslední době poměrně často i psychiatr.
11-N	OSPOD	Advokáti , státní zastupitelství, PČR, znalci , NNO, lékaři, ZŠ, MŠ
12-N	OSPOD	Advokáti , soudy , znalci , NNO, státní zastupitelství, PČR, lékaři, ZŠ, MŠ
13-N	Soudce	OSPOD , zástupci rodičů převážně z řad advokátů , někdy obecný zmocněnec, v některých případech státní zastupitelství.

Zdroj: vlastní výzkum

Na tuto otázku odpovídali téměř všichni respondenti skoro stejně bez ohledu na to, zda pracují či nepracují s prvky Cochemské praxe. Jmenované profese podílející se na procesu úpravy péče k nezletilým dětem zahrnují soudy, orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), advokáty, znalce, psychology, mediátory, nestátní neziskové organizace (NNO). Jeden informant uvedl, že někdy se též účastní obecný zmocněnec. V některých případech jsou uváděni i Okresní státní zastupitelství, policie, lékaři a školská zařízení. Ve skupině, kde jsou zavedeny prvky Cochemské praxe, jsou všemi dotazovanými jmenováni na prvním místě rodiče.

5. Jaká vnímáte pozitiva/negativa procesu? Co byste doporučili změnit?

Tab. 6 Pozitiva / negativa procesu

Komunikační partner	Profese	pozitiva	negativa
1-A	Soudce	Včasné jednání s rodiči Přenášení zodpovědnosti na rodiče Jednotnost v postupu Poskytování totožných informací Respekt Týmová spolupráce	Nelze uplatnit na všechny případy
2-A	OSPOD	aktivní účast rodičů s rodiči je jednáno včas, spolupráce institucí, vzájemný respekt jednotný/sjednocený postup, stejně informace pro rodiče, předávání a sdílení informací v týmu, odbornostní spolupráce	Stále procento rodičů, kteří spolupracovat a komunikovat vzájemně nechtějí
3-A	OSPOD	S rodiči je jednáno včas, spolupráce jednotlivých institucí, jednotný/sjednocený postup, stejně informace pro rodiče, předávání a sdílení informací v týmu (mezi profesemi), rovnocenné postavení profesí- multidisciplinární tým, aktivní účasť rodičů	Časově a odbornostně náročnější na sociální pracovníky
4-A	Psycholog / soudní znalec	Jednotnost v postupech - tým totožné informace od všech institucí rodičům posilování odpovědnosti rodičů	koncept nepokryje všechny případy, někteří rodiče odmítají naprosto vše
5-A	Soudce	Rychlost jednání, včasnost Posílení rodičovských kompetencí - aktivita Sdílení zkušeností, spolupráce	Při zavádění do praxe vysoká časová náročnost a velká míra osobní angažovanosti jednotlivých profesionálů
6-A	OSPOD	zapojení obou rodičů, možnost rodičů spolupodílet se na podmínkách a pravidlech péče o dítě i do budoucna, společná komunikaci rodičů a	Cochemský systém bohužel nelze uplatnit ve všech rodinách, pokud rodiče nespolupracují v nápravě jejich vztahů a

		<p>rozhodování v zájmu dítěte Velmi pozitivní je možnost využití odborných služeb v rámci multidisciplinárního týmu, možnost vyjádření všech zainteresovaných odborníků, Včasné zabránění eskalace sporu rodičů. Edukace rodičů. Transparentnost. Postupné nastavování společnosti ve věcech péče a výživy.</p>	<p>konfliktů a konflikt je jejich hnacím motorem a smyslem života. Při zavedení cochemského systému velká časová náročnost. Pracovníci by měli umět používat mediační techniky, tedy měli by absolvovat mediační výcvik</p>
7-A	OSPOD	<p>zapojení obou rodičů aktivní účast rodičů na podmínkách a pravidlech péče o dítě společná komunikace v otázkách péče o dítě posilování rodičovských kompetencí odborný přístup multidisciplinárního týmu, zmírnění sporu rodičů Přehlednost v postupech přijednání jednotnost informací</p>	<p>Cochemský systém bohužel nelze uplatnit ve všech rodinách, pokud rodiče nespolupracují v nápravě jejich vztahů a konfliktů a konflikt je jejich hnacím motorem a smyslem života. Při zavedení cochemského systému velká časová náročnost. Pracovníci by měli umět používat mediační techniky, tedy měli by absolvovat mediační výcvik</p>
8-A	OSPOD	<p>zapojení obou rodičů, možnost rodičů spolupodílet se na podmínkách a pravidlech péče o dítě pro budoucnost, návrat ke společné komunikaci v otázkách péče o dítě rodičovské kompetence jsou v rukách rodičů a o jejich dětech nerozhoduje další strana velmi pozitivní je možnost využití odborných služeb v rámci multidisciplinárního týmu různá hlediska všech zainteresovaných odborníků, kteří jednájí v zájmu nezletilého dítěte včasné zabránění eskalace sporu rodičů edukace rodičů transparentnost</p>	<p>Cochemský systém bohužel nelze uplatnit ve všech rodinách, pokud rodiče nespolupracují v nápravě jejich vztahů a konfliktů a konflikt je jejich hnacím motorem a smyslem života. Při zavedení cochemského systému velká časová náročnost. Pracovníci by měli umět používat mediační techniky, tedy měli by absolvovat mediační výcvik</p>

		postupné nastavování společnosti ve věcech péče a výživy	
9-N	OSPOD		Soudní jednání jsou nařizována příliš dlouho od podání návrhu . Samotné jednání u soudu trvá dlouho (i několik hodin), někdy je i odročováno, ale v mezidobí není s rodiči intenzivně (někdy není vůbec) pracováno na jejich problému a ne vždy jsou vedeni k dohodě.
10-N	Soudce	Jako pozitivní vnímám větší zapojení OSPODu a dalších organizací do procesu v rámci např. Cochemského či podobně zaměřeného modelu řešení sporů o dítě.	
11-N	OSPOD		Jednání u soudu jsou nařizována za celkem dlouhou dobu . Jednání trvá i několik hodin s nejistým výsledkem. Dlouhé termíny objednání u psychologů
12-N	OSPOD	Změnila bych to, pokud jsou rodiče domluveni na péči o nezl., mají dohodu, soud by nemusel žádat nás o šetření v rodině, je to zbytečné.	
13-N	Soudce	Bylo by vhodné, pokud by se rodiče sešli u OSPOD a pokusili se uzavřít dohodu, případně si říci co je mezi nimi nesporné a co je sporné a s tím, aby přišli k soudu.	

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce č. 6 informanti definovali pozitiva a negativa jednotlivých procesů v rámci kterých pracují. Přímá doporučení ke změně byla ze strany 2 respondentů, jednalo se o možné změny k lepšímu. Během 8 rozhovorů zaznělo, že přínosem pro praxi je zapojení rodičů do procesu, posilování jejich zodpovědnosti a rodičovských kompetencí, potřeba jejich vzájemné komunikace a spoluúčast při rozhodování. Stejně

informanti vidí pozitiva ve spolupráci v rámci multidisciplinárního týmu, sdílení informací a jednotnost v postupech. Všichni spadají do skupiny, kde jsou do praxe zavedeny prvky Cochemského přístupu. 5 respondentů ze skupiny, ve které prvky Cochemské praxe nemají, snadněji vyjmenovalo negativa tohoto systému, respektive sdělili návrhy k možné změně. 3 z nich vidí negativa v tom, že jednání u soudu jsou nařizována za dlouho od podání návrhu a samotná jednání potom trvají také dlouho. 1 komunikační partner by doporučoval omezit sociální šetření v rodinách, kde jsou rodiče dohodnuti. Další 2 sdělili, že by bylo vhodné, kdyby se o procesu více zapojil OSPOD a o dohodu se rodiče pokusili již před soudním jednáním, např. právě u OSPOD. 6 informantů se shodlo, že negativem přístupu s prvky Cochemské praxe je to, že nepokryje všechny případy, že vždy bude skupina rodičů, kteří se dohodnout a spolupracovat nebudou chtít. 5 informantů z této skupiny sděluje, že zavádění prvků Cochemské praxe je velmi časově náročná činnost a vyžaduje si vysokou osobnostní i profesní angažovanost každého pracovníka.

Tab. 7 Informace z dokumentace – průběh řízení – časová osa

datum podání návrhu k soudu	datum nařízeného jednání	rozdl (v měsících)
Přístup s prvky Cochemské praxe		
19.12.2019	14.01.2020	1
20.12.2019	28.01.2020	1
18.02.2020	24.03.2020	1
28.01.2020	03.03.2020	1,5
10.01.2020	25.02.2020	1,5
07.02.2020	27.02.2020	1
25.02.2020	26.03.2020	1
18.02.2020	30.03.2020	1,5
19.02.2020	30.03.2020	1,5
05.03.2020	02.04.2020	1
20.03.2020	07.05.2020	1,5
23.03.2020	14.05.2020	2
30.03.2020	22.04.2020	2
03.04.2020	03.06.2020	2
		Průměr 1,46
Přístup bez prvků Cochemské praxe		
14.02.2020	02.07.2020	5
12.11.2019	09.04.2020	6
12.12.2019	11.06.2020	6
31.07.2019	28.01.2020	6
30.10.2019	13.02.2020	3,5
08.11.2019	17.02.2020	3
18.09.2019	20.02.2020	5
07.11.2019	22.05.2020	6,5
10.09.2019	03.03.2020	6
14.02.2020	26.05.2020	3,5
16.04.2020	18.5.2020	1
		Průměr 4,68

Zdroj: vlastní výzkum

V tabulce č. 7 jsou zpracována data získaná studiem dokumentů. Jednalo se o spisy vedené OSPOD, které byly poskytnuté pro účely výzkumu. Tabulka zachycuje termíny, ve kterých byly k soudu podány návrhy, kdy byla nařízena jednání a rozdíl v měsících mezi těmito daty. Následně byl spočítán přibližný průměr těchto rozdílů. Ze

získaných dat jednoznačně vyplývá, že ve skupině, kde je využíváno prvků Cochemské praxe, se rozdíl pohybuje od jednoho do dvou měsíců. V 6 případech ze 14 se jedná o měsíc, v 5 případech přibližně měsíc a půl a ve zbývajících 3 případech je rozdíl dvou měsíců. Průměr potom činí 1,46 měsíce. Ve druhé skupině je nejmenší rozdíl jeden měsíc, ten je uveden pouze v jediném případě z celkových 11. Ve třech případech je rozdíl 3 až 3,5 měsíce, dva termíny činily rozdíl 5 měsíců a zbývajících pěti datech byl rozdíl 6 – 6,5 měsíce. Průměr potom činil přibližně 4,68 měsíce. Porovnáním obou průměrů je rozdíl 3,22 měsíce.

Tab. 8 Informace z dokumentace – účastníci a způsob rozhodnutí

kdo sepsal návrh	kdo jednal s rodiči	dohoda před soudním jednáním	rozhodnutí
Přístup s prvky Cochemské praxe			
rodiče	OSPOD	ANO	schválená dohoda
matka		NE	matka vzala návrh zpět
advokát		ANO	schválení dohody
OSPOD	OSPOD	ANO	schválení dohody
OSPOD	OSPOD	ANO	schválení dohody
OSPOD	OSPOD - opakovaně	NE, ANO	schválení dohody
advokát		ANO	schválení dohody
rodiče	OSPOD	ANO	schválení dohody
rodiče		ANO	rodiče vzali návrh zpět
rodiče	OSPOD	ANO	schválení dohody
matka		NE	matka vzala návrh zpět
advokát	OSPOD	NE, ANO	schválení dohody rodičů
rodiče	OSPOD	ANO	schválení dohody
advokát	advokát	ANO	schválení dohody
advokát	advokát, OSPOD	ANO	schválení dohody
Přístup bez prvků Cochemské praxe			
matka	OSPOD při šetření	ANO	schválení dohody
matka		NE	schválení dohody během jednání
advokát	OSPOD při šetření	NE	schválení dohody během jednání
matka		NE	schválení dohody během jednání
matka	OSPOD při šetření	ANO	schválení dohody
matka	OSPOD při šetření	NE	schválení dohody během jednání
matka	OSPOD při šetření	NE	schválení dohody během jednání
matka	OSPOD při šetření	NE	Schválení dohody při druhém jednání
otec	OSPOD při šetření	NE	schválení dohody během jednání
matka		NE	schválení dohody během jednání
matka		NE	schválení dohody během jednání

Zdroj: vlastní výzkum

Při studiu dokumentů bylo porovnáváno, kdo podával návrh na úpravu poměrů k dětem, kdo s rodičem nebo oběma rodiči jednal, zda byla před samotným soudním jednáním uzavřena dohoda a jaký byl výsledek soudního řízení. Z výsledků je patrné, že tam, kde jsou do praxe aplikovány prvky Cochemského přístupu, je s rodiči jednáno

ještě před samotným soudním jednáním, v 11 z 15 případů byla dohoda uzavřena před soudním jednáním, ve 2 případech byla uzavřena při druhém jednání u OSPOD. Ve dvou případech k dohodě nedošlo, ale návrh byl vzat zpět. Následně ve 13 případech soud schvaluje rodičovskou dohodu. U druhého okruhu informantů z výsledků plyne, že v 9 z 11 případů se jednalo o návrh jednoho z rodičů, pouze ve dvou případech byl k soudu podán přímo návrh na schválení rodičovské dohody. OSPOD v rodinách intervenuje během sociálního šetření, kdy jedná vesměs pouze s jedním rodičem. Soudní rozhodnutí potom stejně jako v první skupině končí schválením dohody. Rozdíl je v tom, že pouze ve 2 případech z 11 rodiče dohodu uzavřeli ještě před rozhodnutím soudu. V 9 případech je dohoda diskutována a uzavírána až v průběhu soudního jednání, u jednoho případu je dohoda uzavřena až při druhém soudním jednání.

9 Diskuse

Práce je zaměřena na systém úpravy péče a výživy k nezletilým dětem a využití prvků jednoho z přístupů. Výzkum probíhal téměř rok v jednom kraji České republiky v územním obvodu dvou Okresních soudů. Opatrovnická řízení jsou v jednom obvodu vedena v rámci běžné právní úpravy, ve druhém jsou do procesu zakomponovány prvky Cochemské praxe. Výzkumný vzorek byl vybírán metodou Snow-ball, kdy jednotliví informanti doporučovali a odkazovali na další. Nejprve byl proveden předvýzkum z důvodu srozumitelnosti otázek a zjištění orientační doby potřebné pro jednotlivé rozhovory. Následně byl proveden vlastní výzkum. Již při samotném oslovení komunikačních partnerů při zajišťování jejich souhlasu s výzkumem byl patrný rozdíl v přístupu. V oblasti, kde je pracováno s prvky Cochemské praxe byl přístup pozitivnější, otevřenější, spolupráce snazší, získání odkazů a kontaktů na další informanty bez problémů. Oproti tomu v druhé oblasti byly reakce na poskytnutí informací a kontaktů více odtahované, nejisté, zdrženlivé, zdráhavé. Výzkumu se nakonec zúčastnilo 13 komunikačních partnerů.

K účelu práce sloužila výzkumná otázka:

Jaké jsou rozdíly mezi Cochemskou praxí a dosavadním systémem rozhodování o péči o dítě?

Dílejší otázky se týkaly kompetencí jednotlivých profesí, průběhu řízení a jednání s rodiči. Dále bylo zjišťováno, které další profese jsou nebo mohou být do procesu zaangažovány a jaká pozitiva či negativa jednotliví informanti v daném přístupu spatřují. K analýze dokumentů sloužily spisy vedené jednotlivými OSPOD, do nichž nám bylo umožněno nahlédnout.

Rozhovory pro účely výzkumu nám poskytli soudci, pracovníci OSPOD a psycholog. Nejprve jednotliví respondenti popsali náplň své práce. Všichni soudci ze své funkce rozhodují. A to ať již se jedná o schválení rodičovské dohody, nebo o autoritativní rozhodnutí ve věci samé. V některých případech si soud také sám zjišťuje názor nezletilého. U Okresního soudu, kde pracují s prvky Cochemské praxe, je někdy využito institutu jiného soudního roku. Podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (ZŘS) v § 18 je jiný soudní rok

definován v odst. 1 následovně: *Považuje-li soud za vhodné, svolá k přípravě a projednání věci jiný soudní rok a přizve k němu účastníky. Při jiném soudním roku dá soud účastníkům prostor, aby se k věci vyjádřili, nebo zjistí jejich stanoviska jiným vhodným způsobem. Dokazování lze při jiném soudním roku provádět, jen je-li to účelné a umožňuje-li to povaha věci.* Jiný soudní rok tedy není standardním jednáním soudu, nemusí se konat v jednacím síni a soudci při něm nemusí nosit talár. Průběh jednání, místo a způsob konání včetně případného vyloučení veřejnosti určuje předseda senátu opatřením.

Pracovníci OSPOD mají oproti ostatním profesím vymezení kompetencí daleko širší. Stejně jako Novotná (2008) jeden z respondentů přímo uvedl, že kompetence vymezuje zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. V praxi se potom jedná o to, že pracovníci OSPOD provádějí sociální šetření v rodině, na základě dožádání soudu někdy také hovoří s dětmi, kdy zjišťují jejich názor, účastní se soudních jednání jako opatrovníci za nezletilé, jednájí s rodiči, pomáhají při sepisování návrhů, odkazují na odborné poradenství. Rozdíl je v pravidlech, která mají jednotlivá pracoviště pro své postupy nastavená pro jednání s rodiči. Ta budou více zmíněna později.

Psycholog vstupuje do řízení pouze v případě, kdy spolupráci doporučí soud nebo OSPOD. Jedná se o případy, kdy není možné dohodu vykomunikovat během setkání na OSPOD či u soudu při jiném soudním roku, tzn. že rodiče potřebují více času při uzavření dohody, případně rodiče i jejich děti potřebují odbornou psychologickou podporu. *„Do případu vstupuji tehdy, když mě osloví OSPOD (většinou), nebo rodiče. Spolupráce s rodiči je zahájena někdy na doporučení soudu, někdy proto, že rodiče sami vyhodnotí, že to potřebují...“* Následně je o spolupráci soud i OSPOD informován, dostávají zprávu, kde je znění dohody, shrnutý průběh jednání a v některých případech i doporučení k další spolupráci.

Průběh samotného jednání popsali jednotliví informanti v základu tak, jak stanoví zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů v Části třetí – Řízení v prvním stupni § 79 - § 180. *„... na soud je podán návrh, je nařízené ústní jednání, věc je projednána, zakončena meritorním rozhodnutím ...“* V zákoně č. 99/1963 Sb. se uvádí, že jakmile bylo řízení zahájeno, postupuje v něm soud tak, aby

věc byla co nejrychleji projednána a rozhodnuta, při čemž má usilovat především o to, aby spor byl vyřešen smírně. Soudce má přitom dbát na to, aby jednání probíhalo důstojně a nerušeně a aby věc mohla být úplně, spravedlivě a bez průtahů projednána. Ve věci samé rozhoduje soud rozsudkem, nebo usnesením. Pokud je účastníkem řízení dítě, které je schopno formulovat své názory, soud jeho názor zjistí výslechem (i bez přítomnosti dalších osob), v některých případech tak může učinit prostřednictvím příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Zákon dále uvádí, že k názoru dítěte soud přihlíží s ohledem k jeho věku a rozumové vyspělosti.

Ve zkoumané skupině, kde jsou zavedeny prvky Cochemské praxe, dostávají rodiče od OSPOD a soudu při osobním kontaktu nebo formou letáčku (viz přílohy č. 5 a 6) jednotné informace týkající se soudního řízení a průběhu jednání u jednotlivých institucí. *„Rodiče jsou srozuměni o způsobu rozhodování při úpravě poměrů, výživy a styku s nezletilými dětmi, tzn. na principech spolupráce, kdy je upřednostňován způsob převzetí jejich odpovědnosti za budoucí život dítěte před autoritativním rozhodnutím soudu.“* Rodiče nebo kdokoliv další tak má jasnější představu o tom, jak zhruba bude vypadat průběh soudního jednání, co je od rodičů očekáváno, kam budou směřováni a kdo s nimi bude respektive může spolupracovat. Jeden z bodů informuje, že soud zpravidla ve lhůtě do 2 měsíců od podání návrhu nařídí ústní jednání. V naléhavých případech svolá neformální jiný soudní rok.

Tuto skutečnost jsme prokázali studiem dokumentů, kdy porovnáním dat bylo zjištěno, že ve zmiňované skupině jsou soudní jednání nařizována nejdéle do 2 měsíců od podání návrhu, většinou i dříve, jak uvádí tabulka č. 7. To koresponduje s principem Cochemské praxe, který uvádí Rudolf (2015). Jedná se o tendenci k co nejrychlejšímu vyřešení sporu mezi rodiči. A to z důvodu, aby konflikt mezi rodiči nenarůstal a situace se tím nezhoršovala. Výzkum dále potvrdil, že v oblasti, kde pracují s prvky Cochemské praxe jsou jednání nařizována v daleko kratších časových intervalech oproti druhé zkoumané skupině. Porovnáním průměrné doby, ve které jsou jednání nařizována jsme zjistili, že v rámci první skupiny je doba o více jak 3 měsíce kratší. Informanti dodávali, že je to ku prospěchu věci, neboť zde není příliš prostoru pro případnou eskalaci sporu mezi rodiči. Je běžné, že mezi rodiči panuje napětí a neshody, což zmiňují i někteří

informanti: „*Nějakou dobu zpravidla po rozchodu rodičů, často jsou ještě rodiče spolu ve velkém konfliktu.*“ Situace se díky rychlosti jednání více nevyhrocuje a s rodiči je možné pracovat konstruktivně a smysluplně na dohodě v zájmu jejich dětí. Ukazuje se i překvapivě vysoká míra úspěšnosti při uzavírání dohod mezi rodiči. V tabulce č. 8 je patrné, že rodičovská dohoda uzavřena před soudním jednáním je v převážné části případů ve skupině, kde jsou zavedeny prvky Cochemské praxe. Tím byla potvrzena jedna ze zásad, že při minimalizaci časového vstupu dochází k maximálnímu efektu, o které hovoří též Rogalewiczová a Cirbusová (2015). Jako klíčové se mimo jiné jeví, že rodiče dostávají od OSPOD, soudu i poradenských a mediálních služeb jednotné informace ohledně jejich odpovědnosti při dosahování shody. Rodiče musí pochopit, že je jejich povinností převzít společnou odpovědnost za své dítě a společně rozhodovat o jeho životě, protože pouze takový přístup rodičů je v nejlepším zájmu dítěte.

Ve druhé zkoumané skupině je snaha o schvalování rodičovských dohod také. Rozdíl je v tom, že k tomuto dochází až při samotném soudním jednání (viz tab. č. 8), jak potvrdili i samotní informanti: „*K takové dohodě někdy dojdeme až v jednací síni, což je časově velice náročné s ohledem na množství řešených případů.*“ ... „*Někdy jsou jednání komplikovaná, zdlouhavá, vyčerpávající.*“ Řízení ohledně úpravy péče a výživy je v některých případech poměrně složitý proces. Záleží na tom, jak dlouhý čas uběhl od rozchodu rodičů, jaké mají rodiče vztahy a hlavně jestli jsou schopni spolu v zájmu dítěte komunikovat nebo jestli zahájí vzájemný boj o dítě. Někdy spíše boj o pravdu, kdo byl ve vztahu horší a kdo lepší. Významnou roli však hraje i finanční otázka, tj. určení výživného, a to většinou za situace, kdy rodiče po rozchodu řeší i majetkové vypořádání.

Během výzkumu zasáhla Českou republiku vlna koronaviru a vláda nařídila některá restriktivní opatření v rámci prevence, která trvala po dobu minimálně tří měsíců od března do května 2020. Jedním z nařízených omezení v rámci nouzového stavu bylo omezení pohybu osob na veřejnosti a kontaktu s ostatními osobami na minimum. Z tohoto důvodu lze usuzovat, že v případě termínů nařizovaných jednání u Okresních soudů mohou být data tímto stavem ovlivněná a tím pádem také zkreslená. Uvádíme, že do výzkumu byly zahrnuty dokumenty, které odrážejí skutečný stav ještě před těmito

karanténními opatřeními, a to dokumenty z přelomu let 2019/2020 a ze začátku roku 2020.

Další rozdíl, který byl během výzkumu zachycen, spočívá v přístupu k jednání s rodiči. „S rodiči jedním z pozice soudce, kdy autoritativně rozhodují jejich spor nebo schvalují jejich dohodu v zájmu dítěte“ ... „Vždy jednáme s oběma rodiči najednou, pokud se jeden z rodičů obrátí na OSPOD, tak se domluví společná schůzka, kde jsou seznámeni s cochemskou praxí, jsou předány letáčky a je s nimi jednáno za pomoci mediačních technik a je zde snaha vést rodiče k dohodě ...“ Dle pravidel Cochemské praxe patří rozhodnutí v první řadě do rukou rodičů, stejně tak jako odpovědnost za život jejich dítěte. Všichni respondenti ze skupiny s prvky Cochemské praxe uvádějí pravidlo, které se snaží dodržovat a to, že jednají s oběma rodiči zároveň. Je prokázáno že v životě dětí jsou matka a otec nejdůležitějšími osobami vůbec, a to když je rodina pohromadě, ale i když se rozdělí. O právech a povinnostech rodičů k dětem hovoří Šmíd a kol. (2017). Vliv na dítě ze strany matky a otce je nezastupitelný, nelze ho ničím nahradit. Dítě potřebuje blízký vztah k oběma rodičům a nechce ztratit ani jednoho z nich.

Při rozhodování ve věci péče o nezletilé dítě se dbá na to, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi. Cílem jednání je uzavření rodičovské dohody. „Vaše dítě je dítětem vás obou, ať už bude bydlet jen u jednoho z vás nebo se v péči o něj budete střídát, potřebuje vás oba úplně stejně. Váš dohodnutý způsob výkonu rodičovské odpovědnosti by měl jít především v souladu se zájmem vašeho dítěte. Špatná či přímo konfliktní komunikace mezi vámi může mít velmi negativní vliv na osobnostní rozvoj vašeho dítěte. Pro vaše dítě jste důležití oba, to je obecně známé a potvrdí vám to snad každý psycholog.“ Pokud je s rodiči jednáno za účelem uzavření rodičovské dohody na půdě OSPOD a rodičovská dohoda je uzavřena ještě před samotným soudním jednáním, je potom doba samotného jednání daleko kratší, než když rodiče dohodu nemají a tímto směrem je vede soudce. I když rodiče při jednání na OSPOD nedojdou k samotné dohodě, jsou s nimi diskutovány oblasti ohledně úpravy péče a výživy k jejich nezletilým dětem vcelku podrobně. Rodičům se tak otevírají otázky ohledně dětí, nad kterými možná ani

neuvažovali nebo je nepovažovali za důležité prodiskutovat, řešit a stanovit si jasná pravidla, a nebo měli za to, že na ně druhý rodič nahlíží stejně. Na OSPOD nebo u psychologa je někdy vypracováván rodičovský plán (viz přílohy č. 3 a 4). V něm jsou řešeny otázky bydliště, styku a komunikace dětí a rodičů, školských zařízení, mimoškolních aktivit, lékařské péče, prázdnin a svátků, finanční otázky a v neposlední řadě také komunikace rodičů. Rodičovský plán se týká budoucího života dětí, proto by rodiče měli znát názory a přání svých dětí a plán podle toho v jejich nejlepším zájmu sestavit. *„Základem celého systému je jednání a zapojení obou rodičů, snaha o uzavření dohody, včasné řešení rodičovských konfliktů, aby zde byl co nejmenší dopad na nezletilé děti.“* S oběma rodiči současně je jednáno po tom, co se obrátí na orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) v rozmezí týden – 14 dní, nebo ve stejné lhůtě od doručení usnesení Okresního soudu, kdy je svolána společná schůzka. V obvodu, který je v působnosti obcí s rozšířenou působností, kde jsou do praxe implementovány prvky Cochemského přístupu, platí, že pokud nejsou rodiče manželé, nepotřebují mít pro potřeby dávkového systému spravovaného úřadem práce soudní rozhodnutí, ale pro výplatu jednotlivých dávek jim postačuje jen jejich dohoda, pokud není v rozporu se zájmy dítěte. Manželé, kteří se rozvádějí, potřebují mít poměry k nezletilým dětem upraveny soudním rozhodnutím, a proto žádají soud o schválení své dohody.

Oproti tomu ve druhé výzkumné skupině je častěji jednáno pouze s jedním rodičem *„...většinou se o případu dozvíme od soudu, když jsme ustanoveni opatrovníkem nezletilého dítěte a soud nás většinou dožádá o šetření a pohovor s dítětem. Někdy se na nás obrátí rodiče a žádají o sepsání návrhu. S tím rodičem, který přijde nebo u kterého se provádí šetření, jednáme...“*, a to při sociálním šetření. Z dat vyplývá, že rodiče jsou ve skupině Cochem vždy vedeni k dohodě. Ve druhé skupině uvedli 4 z 5 informantů, že směřování k dohodě mezi rodiči je pro daný případ vždy to lepší řešení, ale primárně s rodiči v tomto smyslu nikdo z nich nejedná. K uzavření dohody jsou rodiče vedeni až během samotného soudního jednání. To někteří informanti shledávají jako problematické. *„Bylo by vhodné, pokud by před nařízeným ústním jednáním s rodiči komunikoval OSPOD a pokusil se o nějakou dohodu, neboť rodiče by nepřišli k soudu v té největší fázi sporu a už v rámci soudního řízení by*

například bylo zřejmé, jaké otázky jsou mezi účastníky sporné a jaké jsou nesporné. „... „K takové dohodě někdy dojdeme až v jednací síni, což je časově velice náročné s ohledem na množství řešených případů.“ Z praxe je nám známo, že v tomto obvodu je úřadem práce vyžadováno pro řízení o dávkách státní sociální podpory a hmotné nouze jenom pravomocné soudní rozhodnutí. K rukám soudců pro jejich schválení se tak dostávají i dohody, které by v první skupině výzkumu dostačovaly uzavřené mimosoudní cestou.

Komunikační partneři popsali, že každá jednotlivá profese do procesu rozhodování a úpravy péče o dítě zasahuje v jiný čas a na jinak dlouhou dobu. Někteří jsou jejími aktéry po celou dobu a pravidelně, jiní, např. psycholog, do této oblasti vstupují až na základě dožadání a pouze na dobu nezbytně nutnou. Další zúčastnění v procesu, které jednotliví informanti jmenovali, jsou v obou skupinách téměř totožné. Výzkumem jsem tak také ověřili, že subjekty podílející se na procesu, které jsme uváděli v teoretické části práce, se shodují s těmi, které nám vyplynuly v rozhovorech. Jak uvádí Rogalewiczová (2019), Rudolph (2015) nebo např. také Kodymová (2015) i my jsme prokázali, že řízení o úpravu poměrů k nezletilým dětem se účastní soudy, orgány sociálně-právní ochrany dětí (SOPOD), psychologové, advokáti, nápomocní bývají pracovníci různých neziskových organizací, soudní znalci, lékaři, školská zařízení, mediátoři. V rámci Cochemské praxe jsou na prvním místě většinou uváděni rodiče a všichni aktéři jsou potom definováni jako multidisciplinární tým, kde všichni zainteresovaní mají rovnocenné postavení. O tom stejně pojednává např. Kodymová (2015).

Rozdíl je ve vymezení vzájemné spolupráce. V rámci přístupu s prvky Cochemské praxe jsou jasně stanovená pravidla spolupráce, postup je více koordinovaný, lépe sladěný. *„Velmi pozitivní je možnost využití odborných služeb v rámci multidisciplinárního týmu, možnost vyjádření všech zainteresovaných odborníků, kteří jednají v zájmu nezletilého dítěte, včasné zabránění eskalace sporu rodičů, edukace rodičů, transparentnost jednání.“* To dokazují i jednotnější informace, které jsou poskytovány a dokreslují data získaná z dokumentů.

Souhlasíme s tvrzením informantů i odborníků jako je např. Rogalewiczová, Cirbusová (2015), Novotná (2008) a další, že rozhodnutí patří v první řadě do rukou rodičů, stejně tak jako odpovědnost za život jejich dítěte. Rodiče potřebují být respektováni ve své rodičovské roli, neboť oba jsou důležití pro své dítě, oba mají v jeho životě místo. Okolí rodičů by mělo věřit, že svůj konflikt zvládnou vyřešit. Také Klimeš (2005) uvádí, že rodiče by měli být podporováni v tom, aby se naučili domlouvat se v zájmu jejich společného dítěte a aby znovu převzali společnou rodičovskou odpovědnost. Tento princip je obsažen v přístupu vycházejícím z Cochemské praxe. Respekt, komunikace, orientace na perspektivu dítěte - to jsou základní předpoklady v přístupu jak k rodičům, tak i v rámci spolupráce profesí.

V rámci přístupu ovlivněného Cochemskou praxí jsou si všechny profese rovný. Jejich příspěvek k řešení rodičovského konfliktu je rovnocenný, tvoří tzv. multidisciplinární tým, jak zmiňují informanti jedné skupiny výzkumu. „... *předávání a sdílení informací v týmu (mezi profesemi) ...*“ Díky koordinaci vstupuje do řešení rodičovského sporu vždy právě ta profese, jejíž přínos je v tu danou fázi nejpotřebnější. Zároveň mohou zástupci všech profesí vyvíjet společně tlak na rodiče podáváním jednotných informací. Postup jednotlivých profesí v opatrovnickém řízení je proto potřeba sladit, zkoordinovat. Z toho důvodu jsou v určitých časových intervalech svolávána společná setkání, kde si jednotliví odborníci předávají zkušenosti, vymezují se kompetence a domlouvají se jednotné postupy a rozebírají některé aktuální zkušenosti s jednotlivými případy, které je potřeba sdílet a nebo zakomponovat do praxe. „*V rámci multidisciplinárního týmu se konají cca za 3 měsíce společná setkání, kde si předáváme informace a postřehy pro zkvalitnění práce a společného směřování...*“ Hlavní kompetence ve zmiňovaném konceptu mají nadále rodiče, jejich odpovědnost je posilována legislativními úpravami a dostupnou odbornou pomocí. Tak jak uvádí Francová a kol. (2018), je také v Cochemské praxi cílem spolupráce účinně pomoci rozvádějícím se rodičům, aby mohli znovu převzít rodičovskou zodpovědnost a znovu se naučili komunikovat. To vše je v zájmu dítěte, které je nadřazené partnerským neshodám rodičů. Jak doplňuje Rogalewiczová (2016), všechny zapojené subjekty sledují stejný cíl, respektují stejná pravidla, postupují ve vzájemném souladu a jde jim

o dosažení stejného výsledku. Tím je to, aby si rodiče uvědomili, že společné dítě mezi nimi vytvořilo nezrušitelné pouto.

Poslední dílčí otázkou výzkumu bylo zhodnocení pozitiv a negativ jednotlivých přístupů. V rámci „Cochemské“ skupiny informantů bylo pozitivně hodnoceno zapojení obou rodičů, jejich možnost spolupodílet se na podmínkách a pravidlech péče o dítě po rozvratu vztahu a vytváření podmínek pro budoucnost, návrat ke společné komunikaci v otázkách péče o dítě. Souhlasíme s tím, že pokud se rodičům podaří bezkonfliktní ukončení vztahu, tak to má velmi pozitivní dopad na jejich děti. Rodiče jsou v rámci tohoto přístupu vedeni k tomu, aby se naučili spolu opět slušně komunikovat a rozhodovat v zájmu dítěte o podstatných záležitostech dítěte, stejně tak o tom pojednávají Márová a Vaňková (2015). Tím navíc rodiče nezatěžují do budoucna soudní systém. Rodičovské kompetence jsou v rukách rodičů a o jejich dětech nerozhoduje další strana. Je upřednostňován způsob převzetí rodičovské odpovědnosti za budoucí život dítěte před autoritativním rozhodnutím soudu. Tzn., že nemusí být právo styku upraveno soudně, pokud jsou rodiče schopni se na péči o nezletilé děti dohodnout přímou komunikací na úkor byrokracie. Platí tedy, že soud by měl do vztahu rodiče - děti zasahovat co nejméně a rozhoduje pouze v případech, že existují neshody. Velmi pozitivní je možnost využití odborných služeb v rámci multidisciplinárního týmu. K situaci či případu mají tak možnost se vyjádřit všichni zainteresovaní odborníci, kteří jednájí v zájmu nezletilého dítěte. Další pozitiva jsou spatřována informanty ve včasném zabránění eskalace sporu rodičů, jejich edukaci. Dále v jednotnosti poskytovaných informací, v provázanosti, sladění a transparentnosti postupů v rámci tohoto přístupu. Postupně je tak nastavována společnost ve věcech péče a výživy.

Ve druhé skupině bylo místo pozitivního hodnocení sdělováno spíše doporučení: *„Bylo by vhodné, pokud by se rodiče sešli u OSPOD a pokusili se uzavřít dohodu, případně si říci co je mezi nimi nesporné a co je sporné a s tím, aby přišli k soudu.“* ... *„Změnila bych to, pokud jsou rodiče domluveni na péči o nezl., mají dohodu, soud by nemusel žádat nás – OSPOD o šetření v rodině, je to zbytečné.“* Soudci by v každém případě uvítali větší zapojení orgánů sociálně-právní ochrany dětí do procesu zejména

pro jednání s rodiči a případné sestavování dohod ještě před soudním jednáním. OSPOD potom by v případě takovéto rodičovské dohody již nemusel provádět sociální šetření v rodině.

Negativa spatřují informanti zejména v tom, že Cochemský systém bohužel nelze uplatnit ve všech rodinách. Pokud rodiče nespolupracují v nápravě jejich vztahů a konfliktů a vzájemný spor je jejich hnacím motorem a smyslem života, jsou jednání s nimi vždy obtížná, zdlouhavá, nekonečná a mnohdy téměř marná. Z praxe respondenti potvrzují, že zavedení cochemského systému vyžaduje velkou časovou náročnost a osobní angažovanost. Pracovníci by měli umět používat mediační techniky, tedy měli by absolvovat mediační výcvik, což také může obnášet jisté obtíže.

10 Závěr

V diplomové práci jsme se zaměřili na institut rodiny, rodičovství a práv a povinností, která z něj plynou. V případě, že dojde k rodičovskému konfliktu, kdo a jak je v něm zainteresovaný, které subjekty se na jeho řešení podílejí nebo mohou podílet. Přiblížili jsme možnosti smírného řešení v rámci systému, který je v České republice nastaven v rozhodování o úpravě péče a výživy u nezletilých dětí. Podrobněji jsme se zaměřili na Cochemskou praxi, kdy jsme tento přístup porovnávali s modelem u nás běžným a právně podloženým. Cochemská praxe u české odborné veřejnosti budí poměrně velký zájem. V České republice se jako první o integraci prvků Cochemské praxe zasadil v červnu 2016 Okresní soud v Novém Jičíně. V roce 2017 prvky Cochemské praxe začal aplikovat i Okresní soud v Mostě a v roce 2018 se přidaly Okresní soudy Hodonín a Brno-venkov.

Bylo využito kvalitativní formy výzkumu. Hlavním cílem práce bylo zjistit a popsat, jaké jsou rozdíly mezi Cochemskou praxí a dosavadním systémem rozhodování o péči o dítě.

Na základě vyhodnocení dat získaných z výzkumu můžeme konstatovat, že mezi porovnávanými skupinami lze spatřit jisté rozdíly. V rámci Cochemské praxe jsou více a podrobněji propracovány konkrétní termíny některých kroků týkajících se průběhu řízení, stejně tak kompetence jednotlivých aktérů v rámci spolupráce v multidisciplinárním týmu. Rychlost je klíčová pro zmírnění negativního dopadu sporu na děti a také rodiče, kteří jsou často pod tlakem emocí jako jsou strach, nejistota, pocit viny nebo ublížení. Rychlost zamezí zbytečnému vyhocení sporu a eskalaci doprovodných problémů. Každý z účastníků řízení v rámci tohoto přístupu je pro ostatní rovnocenným partnerem, systém je více provázaný. Informace, které rodiče od jednotlivých zúčastněných profesionálů obdrží jsou jednotné. Vždy je jednáno s oběma rodiči současně, rodiče jsou tak posilováni ve vzájemné komunikaci, spolupráci, kompetencích a v opětovném přebírání odpovědnosti za rozhodnutí a nastavení pravidel ve věci budoucnosti jejich společného nezletilého dítěte. Zájmy dítěte, jeho právo na oba rodiče, se musí (znovu) dostat do středu pozornosti obou rodičů. Rozhádání rodiče musí být dovedeni k tomu, aby opět převzali svou společnou rodičovskou odpovědnost

a nenechali o svých dětech rozhodovat cizí osoby (OSPOD, soudní znalci, soudci aj.) Ukazuje se i překvapivě vysoká míra úspěšnosti při uzavírání dohod mezi rodiči. Jako klíčové se mimo jiné jeví, že rodiče dostávají od OSPOD, soudu i poradenských a mediačních služeb jednotné informace ohledně jejich odpovědnosti při dosahování shody. Důraz je zde kladen na potřeby a zájmy dětí. Rodiče vždy musí jednat tak, aby nebyl ohrožen vývoj dítěte. Vždy je nutné zvážit možné dopady na dítě a eliminovat ty nežádoucí.

Oproti tomu ve druhé skupině spolu jednotlivé profese nikterak intenzivně či úzce nespolupracují, řízení o úpravě výchovy a péče k nezletilým dětem trvají poměrně delší dobu, rozhodováno je oproti první skupině daleko častěji autoritativně. Je tedy možné konstatovat, že cíl práce byl naplněn a výzkumná otázka zodpovězena.

Oba přístupy mají společné to, že se jedná o proces definovaný dle zákona. Neboť instituce jsou povinny dle zákonných norem postupovat a dodržovat je. Kompetence jednotlivých subjektů taktéž vymezují příslušné zákony, kterými jsou povinny se řídit. První zkušenosti se zaváděním interdisciplinární spolupráce zatím naznačují, že její nastolení umožňují i stávající české právní podmínky.

Vzhledem k tomu, že jako jedni z klíčových aktérů celého procesu jsou rodiče, bylo by přínosné rozšířit výzkum také o jejich pohled a zkušenosti. Dále by bylo možné zaměřit výzkum na statistiku o uzavíraných dohodách a efektivnost těchto dohod.

Závěrem lze zmínit, že tato diplomová práce by mohla být přínosem jako podpora pro změny v přístupu u Okresního soudu, kde dosud nejsou zavedeny prvky Cochemu, při jednání s vedením, jako argumenty ohledně zkvalitnění a zefektivnění práce, zkrácení délky termínů u soudních jednání. Možná též jako doporučení k nastavení efektivnější provázanosti jednotlivých profesí.

Seznam použitých zdrojů

- BECK, P., 2009. *Cochemer Praxis vs. Integrierte Mediation - Vergleich der methodischen Ansätze*. GRIN Verlag, GmbH, München. 280 s. ISBN 978-36-403-3350-9.
- BECHYŇOVÁ, V., 2013. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Praha: Portál. 158 s. ISBN 978-80-262-0181-6.
- BERGER, M., GRAVILLON, I., 2011. *Když se rodiče rozvádějí: Jak pochopit citění dítěte a jak mu pomoci*. Praha: Portál. 136 s. ISBN 978-80-7367-843-2.
- BRUNCKO, S., 2013. *Kde se v zákoně skrývá biologický nebo sociální rodič? In Dny práva 2012 – Days of Law 2012* [online]. Brno: Masarykova univerzita. 2691 s. 978-80-210-6319-8. [cit. 2020-04-15]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/rodicovstvi.pdf
- BRZOBOHATÝ, R., CIRBUSOVÁ, M., ROGALEWICZOVÁ, R. a kol., 2015. *Interdisciplinární spolupráce v nejlepším zájmu dítěte: Metodické doporučení pro řešení rodičovských konfliktů nejen s mezinárodním prvkem* [online]. Brno: Tribun EU. 128 s. ISBN 978-80-263-1010-5. [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Evropsky_projekt_Rozvoj_partnerstvi/Sborniky/Interdisciplinari_spoluprace_v_nejlepsim_zajmu_ditete.pdf
- BRZOBOHATÝ, R., POLÁKOVÁ, L., HORÁČEK, T., 2016. *Rukověť mediátora aneb Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. Wolters Kluwer. 94 s. ISBN 978-80-7552-221-4.
- CIALDINI, R.B., 2012. *Zbraně vlivu: Manipulativní techniky a jak se jim bránit*. Brno: Jan Melvil Publishing. 306 s. ISBN 978-80-87270-32-5.
- DAHLKE, R., KAESEMANN, V., 2011. *Nemoc jako řeč dětské duše*. Olomouc: Fontána. 506 s. ISBN 978-80-7336-630-8.
- DE SINGLY, F., 1999. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál. 128 s. ISBN 80-7178-249-1.
- DIEZ, H., KRABBE, H., THOMSEN, C.S., 2009. *Familien-Mediation und Kinder: Grundlagen, Methodik, Techniken*. 3. vydání. Köln: Bundesanzeiger Verlag. 237 s. ISBN 978-3-89817-710-8.
- DISMAN, M., 2000. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3. vydání. Praha: Karolinum. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- DOBRUŠOVÁ, P. a kol., 2012. *Sociálně-právní ochrana dětí v případě rozvodových a rozhodových konfliktů*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. 101 s. ISBN 978-80-7421-048-8.

- FIALOVÁ, L. a kol., 2000. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: SLON. 141s. ISBN 80-85850-87-7.
- FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J., 2018. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 4.vydání. Praha: Wolters Kluwer. 200 s. ISBN 978-80-7598-120-2
- GARDNER, R. A., 2010. *Terapeutické intervence u dětí se syndromem zavržení rodiče*. Praha: Triton. 43 s. ISBN 978-80-7387-365-3.
- GRADKOVÁ, V., © 2019. *Komplexní péče o rodinu a děti v (po)rozvodové situaci: Metodika: rozvodová a porozvodová péče v kontextu sociálně-právní ochrany dětí* [online]. Karviná: Akademický ústav Karviná. 53 s. [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: http://www.akademickyustav.cz/domains/akademickyustav.cz/wp-content/uploads/2019/05/rozvodova_a_porozvodova_pece_v_kontextu_spod.pdf
- HENDL, J., 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vydání. Praha: Portál. 407 s. ISBN 978-802-6202-196.
- HOLÁ L. a kol., 2014. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges. 256 s. ISBN 978-80-7502-015-4.
- HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol., 2014. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655 – 975). Komentář*. Praha: C. H. Beck. 1349 s. ISBN 978-80-7400-503-9.
- JANDOUREK, J., 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. s. 285. ISBN 80-7178-535-0.
- JÍLEK, D. a kol., 2011. *Studie o právech dítěte: implementace zkušeností dobré praxe ve vzdělávání v oblasti práv dětí ve Švýcarsku do podmínek ochrany práv dětí v České republice*. Brno: Česko-britská o.p.s., 282 s. ISBN 978-80-260-0377-9.
- KELLY, K. T., 2012. *Rozvod a druhý sňatek: tváří v tvář výzvě*. Brno: Centrum demokracie a kultury (CDK), s. 200, ISBN 978-80-7325-279-3.
- KLIMEŠ, J., 2005. *Partneři a rozchody*. Praha: Portál. 239 s. ISBN 978-80-7367-045-3.
- KODYMOVÁ, P., 2015. *Sešit sociální práce 3. číslo: sociální pracovník v multidisciplinárním týmu*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. 56 s. ISBN 978-80-7421-088-4.
- KRABBE, H., THOMSEN, C.S., 2017. *Familien-Mediation mit Kindern und Jugendlichen: Grundlagen, Methodik, Techniken*. 4. vydání. Köln: Bundesanzeiger Verlag. 279 s. ISBN 978-3-8462-0315-6.

- LINHART, J. a kol., 1996. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum. 1627 s. ISBN 80-7184-310-5.
- *Manuál k případovým konferencím*. 2011. Praha: MPSV. 44 s. ISBN 978-80-7421-038-9.
- MÁROVÁ, A., VAŇKOVÁ, E., 2015. *Právo spolupráce a rozvod. Rodinné listy*. 4. ročník. č. 7-8/2015, str. 32-36. Wolters Kluwer. 84 s. ISSN 1805-0824
- MAŘÍKOVÁ, H. a kol., 2000. *Proměny současné rodiny*. Praha: SLON. 147 s. ISBN 80-85850-93-1.
- MATĚJČEK, Z., 2000. *Škola rodičů*. Praha: Maxdorf. 285 s. ISBN 80-85912-29-5.
- MATOUŠEK, O. a kol., 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin práce s nimi*. Praha: Portál. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
- MATOUŠEK, O. a kol., 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. 576 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, O. a kol., 2015. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál. 256 s. ISBN 978-80-262-0968-3.
- MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H. a kol., 2014. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. 176 s. ISBN 978-80-262-0697-2.
- MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., 2014. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2. Vydání. Praha: Portál. 216 s. ISBN 978-80-262-0522-7.
- MATOUŠEK, O., 2014. *Rodičovství po rozvodu a možnosti jeho hodnocení. Právo a rodina*. 16. ročník, č. 7, s. 9-13. Wolters Kluwer. ISSN 1212-866X.
- MATOUŠEK, O., 2014. *Cochemská praxe – jiný způsob rozvodu. Právo a rodina*. 16. ročník, č. 8, s. 17-20. Wolters Kluwer. ISSN 1212-866X.
- MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-162-4.
- MOŽNÝ, I., 2011. *Rodina a společnost*. 2. Vydání. Praha: SLON. 295 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
- NOVÁK, T., 2008. *Rozvod a smrt rodiče – lze porovnat míru stresu?*. *Právo a rodina*. 10. ročník, č. 3, s. 14-17. Wolters Kluwer. ISSN 1212-866X.
- NOVÁK, T., 2012. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada. 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9.
- NOVÁK, T., CORRADINIOVÁ, S., VYPUŠŤÁK R., 2015. *Kontakt s dětmi po rozvodu: Jak nepřijít o dítě*. Praha: Wolters Kluwer. 248 s. ISBN 978-80-7478-910-6.

- NOVÁK, T., PRŮCHOVÁ, B., 2004. *Jak přežít rozvodové peklo: Malý sumář velkých rozvodových hrůz a jak je učinit snesitelnějšími očima psychologa a právníka*. Brno: Jota. 198 s. ISBN 80-7217-294-8.
- NOVOTNÁ, V., 2008. *Sociální práce s rodinou při poskytování sociálně-právní ochrany dětí*. *Právo a rodina*. 10. ročník., č. 8, s. 1-5. ISSN 1212-866X
- NOVOTNÁ, V., 2008. *Sociální práce s rodinou při poskytování sociálně-právní ochrany dětí – případová studie*. *Právo a rodina*. 10. ročník, č. 9, s. 8-11. ISSN 1212-866X.
- NOVOTNÁ, V. a kol., 2016. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: s komentářem*. 2. vydání. ANAG. 807 s. ISBN 978-80-7554-022-5.
- PLAMÍNEK, J., 2009. *Konflikty a vyjednávání: Umění vyhrávat, aniž by někdo prohrál*. 2. vydání. Praha: Grada. 136 s. ISBN 978-80-247-2944-2.
- PODULKOVÁ, E., 1998. *Vidět věci jinak: rozhovory rodinných terapeutů*. Praha: SLON. 134 s. ISBN 80-85850-51-6.
- PÖTHE, P., 2013. *Emoční poruchy v dětství a dospívání*. 2. Vydání. Praha: Grada. 168 s. ISBN 978-80-247-4585-5.
- PRAŠKO, J. a kol., 2005. *Sociální fobie: jak překonat nadměrný stud*. 2. Vydání. Praha: Portál. 136 s. ISBN 978-80-262-0204-2.
- ROGALEWICZOVÁ, R., 2019. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges. 288 s. ISBN 978-80-7502-342-1.
- ROGALEWICZOVÁ, R. a kol., 2018. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: C. H. Beck. 784 s. ISBN 978-80-7400-713-2.
- ROGALEWICZOVÁ, R., CIRBUSOVÁ M., 2015. *Zájem dítěte v soudní praxi* [online]. Brno: Tribun EU. 42 s. ISBN 978-80-263-1000-6. [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: https://www.umpod.cz/fileadmin/user_upload/Evropsky_projekt_Rozvoj_partnerstvi/Sborniky/Zajem_ditete_v_soudni_praxi.pdf
- ROGALEWICZOVÁ, R., 2016. *Principy řešení rodičovských konfliktů a jejich aplikace v právní praxi*. Olomouc. Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta.
- RUDOLPH, J., 2007. *Du bist mein Kind: Die „Cochemer Praxis“ – Wege zu einem menschlicheren Familienrecht*. Berlin:Schwarzkopf & Schwarzkopf Verlag, GmbH. 128 s. ISBN: 978-3-89602-784-9.

- RUDOLPH, J., 2015. *Interdisziplinäre Zusammenarbeit der Professionen im Familienkonflikt*, in R. Rogalewiczová, a M. Cirbusová: *Cochemská praxe v České republice. Sborník příspěvků z konference pořádané Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí 14.-15. 5. 2015 v Brně.* str. 35-38. Brno: Tribun EU. 46 s. ISBN 978-80-263-0999-4.
- RUPPERT, F., 2011. *Symbióza autonomie: Trauma z narušeného systému rodinných vazeb.* Praha: Portál. 272 s. ISBN 978-80-262-0004-8.
- SCHAFFEROVÁ, E., 1995. *Co je rodina?.* Praha: Návrat domů. 178 s. ISBN 80-85495-41-4.
- SINGLY, F. de, 1999. *Sociologie současné rodiny.* Praha: Portál. 127 s. ISBN 80-7178-249-1.
- SMITH, H., 2004. *Děti a rozvod.* Praha: Portál. 184 s. ISBN 80-7178-906-2.
- ŠEVČÍK, L., 2014. *Vyznejte se v rodinném právu: Vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku.* Brno: BizBooks. 71 s. ISBN 978-80-265-0221-0.
- ŠÍNOVÁ, R., WESTPHALOVÁ, L., KRÁLÍČKOVÁ, Z. a kol., 2016. *Rodičovská odpovědnost.* Praha: Leges. 352 s. ISBN 978-80-7502-179-3
- ŠMÍD, O., DEMJANOVÁ R. a kol., 2017. *Povinnosti a práva rodičů k dětem.* Praha: Leges. 232 s. ISBN 978-80-7502-195-3
- ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.* Praha: Portál. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol., 2014. *Občanský zákoník. Komentář. II. Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6.
- TRÉLAÜN, B., 2005. *Překonávání konfliktů v rodině.* Praha: Portál. 144 s. ISBN 80-7178-935-6.
- VODÁČKOVÁ, D. a kol., 2007. *Krizová intervence. 2. Vydání.* Praha: Portál. 544 s. ISBN 978-80-7367-342-0.
- VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I., 2008. *Sociální psychologie: 2., přepracované a rozšířené vydání.* Praha: Grada. 416 s. ISBN 978-80-247-1428-8.
- VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I., 1998. *Aplikovaná sociální psychologie,* Praha: Portál. 383 s. ISBN 80-7178-269-6.

- WIESNER, R., 2009. *Die Rolle der Kinder- und Jugendhilfe im Elternkonflikt*. in Cornelia Müller-Magdeburg. s.43-54. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden. 240 s. ISBN 978-3-8329-4970-9.

Přílohy

Příloha 1: Souhlas s účastí na výzkumu

Příloha 2: Polostrukturovaný rozhovor – záznamový arch

Příloha 3: Rodičovský plán 1)

Příloha 4: Rodičovský plán 2)

Příloha 5: Letáček pro rodiče 1)

Příloha 6: Letáček pro rodiče 2)

Příloha č. 1

SOUHLAS S ÚČASTÍ NA VÝZKUMU ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTY JIHOČESKÉ UNIVERZITY V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Vážená paní, vážený pane. Děkujeme Vám za ochotu poskytnout rozhovor pro účely výzkumu týkajícího se Cochemské praxe a jejího přínosu. Vaše zkušenosti a názory jsou pro nás velmi cenné. Abychom je mohli využít, dovoluujeme si Vás informovat o následujícím: Rozhovor je třeba nahrávat na diktafon – jen tak lze zachytit veškeré sdělené informace. Nahrávka bude poté přepsána a „anonymizována“, tzn., že nikde nebude uváděno Vaše jméno ani adresa. Úryvky z rozhovoru, obsahující Vaše výroky, nebude možné v žádné fázi výzkumu spojit přímo s Vaší osobou. Zavazujeme se, že přepis rozhovoru bude v anonymizované podobě využit pouze pro výzkumné záměry. Zdůrazňujeme také, že účast na výzkumu je zcela dobrovolná. Máte právo kdykoliv a bez udání důvodu rozhovor ukončit. Jakékoli dotazy ke zpracování nebo využití nahrávky Vám zodpoví tazatelka. Za Vaši spolupráci předem děkujeme!

Bc. Jana Langová

Příloha č. 2

POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR PRO VÝZKUM – COCHEMSKÁ PRAXE

Úvodní slovo: Děkujeme za Vaši ochotu účastnit se našeho výzkumu. Položíme Vám několik otázek, abychom lépe porozuměli Vaší profesi a tomu, jaké máte kompetence v rámci sociálně-právní ochrany dětí. Vaše odpovědi budou anonymní, nebudou spojovány s Vaším jménem ani s místem Vašeho pracoviště. Pokud Vám některá z otázek bude nepříjemná, nemusíte na ni odpovídat.

Výsledky výzkumu budou použity jako návrhy na změny v přístupu týkajícího se sociální práce s rodinami s dětmi.

Informace o dotazovaném:

Datum a čas zahájení rozhovoru:.....

Profese respondenta:

Místo výkonu práce – město:

Kde rozhovor probíhá:

Kdo další je přítomen u rozhovoru:

1. Jaká je Vaše role v systému rozhodování a úpravy péče o dítě?

.....

2. Jak probíhá řízení o úpravě péče? Co obnáší z pohledu Vaší profese? Můžete popsat průběh procesu?

.....

3. Kdy vstupujete do rodičovského sporu o dítě? Jak vypadá jednání s rodiči?

.....

4. Kdo jsou další účastníci procesu? S kým (jakou profesí) v rámci rodičovského konfliktu spolupracujete?

.....

5. Jaká vnímáte pozitiva/negativa procesu? Co byste doporučili změnit?

.....

Závěrem: Děkuji za Váš čas a Vaši ochotu, náš rozhovor je téměř u konce. Chtěla bych se ještě zeptat:

Jste ochoten/ochotna zúčastnit se dalšího podobného výzkumu v budoucnosti? V případě kladné odpovědi, jakým způsobem Vás můžeme kontaktovat?

.....

Znáte někoho (profesně), o kom si myslíte, že by se také rád zúčastnil tohoto výzkumu? O koho se jedná? Je možné předat náš kontakt této osobě?

.....

Je něco, na co se mě chcete zeptat?

.....

Máte nějaké další komentáře nebo návrhy, které chcete dodat?

.....

Čas ukončení rozhovoru:

Rodičovský plán

Dohodněme se, jak budeme řešit podstatné záležitosti našeho dítěte

DÍTĚ		
Zavazujeme se, že budeme dítě přiměřeným způsobem informovat o tom, na čem jsme se dohodli a přihlédneme k jeho názoru a přání.		
Bereme na vědomí, že rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům bez ohledu na to, který z nich má dítě v péči. ¹		
ŘEŠENÁ ZÁLEŽITOST	NÁZOR MATKY souhlasím ☒ nesouhlasím ☒ navrhuji	NÁZOR OTCE souhlasím ☒ nesouhlasím ☒ navrhuji
PÉČE O DÍTĚ		
dítě bude v péči matky		
dítě bude v péči otce		
dítě bude ve střídavé péči rodičů (dopište interval střídání)	navrhuji	navrhuji
dítě bude v péči třetí osoby (dopište koho a proč)	navrhuji	navrhuji
BĚŽNÉ VÝŽIVNÉ		
rodič, který nemá dítě ve své péči, bude na jeho výživu přispívat měsíčně část ze svého čistého příjmu podle věku dítěte následovně: ² 0 – 5 let: 11 – 15 % 6 – 9 let: 13 – 17 % 10 – 14 let: 15 – 19 % 15 – 17 let: 16 – 22 % 18 a více let: 19 – 25 % (dopište konkrétní částku výživného)	navrhuji Kč	navrhuji Kč
MIMOŘÁDNÉ VÝDAJE		
(mimořádné lékařské výkony – rovnátka atp., školní výlet, letní tábor, sportovní soustředění, kroužky a jiné mimoškolní aktivity, náklady na dopravu dítěte v případě větší vzdálenosti bydlišť, sportovní vybavení a sportovní potřeby – kolo, lyže, kolečkové brusle,...) – upozorňuji, že uvedené věci jsou ve vlastnictví dítěte, tedy si je může libovolně odnášet z domácnosti do domácnosti		

¹ k tomu srov. zejm. ust. § 855 an., 865 an., 887 an., 910 an. z. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, ust. § 466 an. z. č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, in např. www.zakonyprolidi.cz

² k podrobnostem srov. doporučující tabulku Ministerstva spravedlnosti ČR in Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti vydaná na základě návrhu ministryně spravedlnosti JUDr. Daniely Kovářové. Projekt optimalizace agendy výživného. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 2010

hradí OTEC		
hradí MATKA		
půl na půl automaticky		
půl na půl na základě předložení dokladu o platbě		
jinak	navrhuji	navrhuji
SPOŘENÍ, POJIŠTĚNÍ, DAŇOVÉ ODPOČTY		
spoření OTEC pojištění MATKA	navrhuji Kč měsíčně a peněžní ústav/pojišť'ovnu:	navrhuji Kč měsíčně a peněžní ústav/pojišť'ovnu:
daňový odpočet OTEC		
jinak	navrhuji	navrhuji
STYK S DRUHÝM RODIČEM – KDY		
Rodiče se zavazují vzájemně se v dostatečném předstihu informovat v případě nemožnosti realizace styku ve shora dohodnutém rozsahu či při jeho modifikaci (den, čas, místo převzetí či odevzdání nezletilého, dovoz na zájmovou či jinou aktivitu, nemoc, letní tábor, dovolená, jiný důvod).		
BĚŽNÝ STYK každý druhý víkend v měsíci od pátku od 17 hodin do neděle do 17 hodin		
jinak	navrhuji	navrhuji
PRÁZDNINOVÝ STYK – v případě nesouhlasu navrhuji sudý rok 2018, 2020, 2022, 2024, 2026... lichý rok 2019, 2021, 2023, 2025, 2027...		
<i>letní prázdniny</i> červenec sudý rok MATKA srpen sudý rok OTEC		
<i>podzimní (dušičkové)</i> sudý rok MATKA lichý rok OTEC		
<i>vánoční prázdniny</i> sudý rok od zahájení do 25.12. OTEC lichý rok od 25.12. do 1.1. násl. roku MATKA		
<i>jarní prázdniny</i> sudý rok MATKA lichý rok OTEC		
<i>velikonoční prázdniny</i> sudý rok OTEC lichý rok MATKA		
MIMOŘÁDNÝ STYK		
<i>den či víkend narozenin dítěte</i> sudý rok MATKA lichý rok OTEC		
<i>den či víkend narozenin rodičů či prarodičů</i> každý rok MATKA při jejich narozeninách a narozeninách jejich rodičů každý rok OTEC při jeho narozeninách a narozeninách jeho rodičů		
jinak, jindy, v jiné dny	navrhuji	navrhuji
STYK S DRUHÝM RODIČEM – MÍSTO PŘEDÁNÍ A PŘEVZETÍ		
zavazují se, že způsob trávení volného času dítěte s rodičem, který jej nemá ve své péči, ponechám zcela na 2. rodiči a pokud možno omezím kontaktování dítěte v průběhu styku		
doma u matky		
doma u otce		
střídavě		

jinde, kde		
podle aktuální domluvy		
PŘEDÁVÁNÍ INFORMACÍ		
(škola, změna školy, rodičovské schůzky, nemoc, zdravotní výkony, kroužky, trávení volného času, modifikace styku, bydlení...)		
telefonát		
sms zpráva		
e-mail		
1x za měsíc přátelské posezení v kavárně		
prostřednictvím třetí osoby (označte koho a jak)		
ZMĚNA OKOLNOSTÍ		
Zavazujeme se tento plán po vzájemné dohodě přiměřeně přizpůsobit s ohledem na změnu okolností (vzrůstající věk a potřeby nezletilého dítěte, změna mimoškolní aktivity, zájmů, ...) tak, abychom se nemuseli nadbytečně domáhat změny soudního rozhodnutí.		
v	dne	vlastnoruční podpis MATKA vlastnoruční podpis OTEC

datum, podpis

Rodičovský plán

Vážení rodiče,

tento rodičovský plán by Vám měl pomoci při promýšlení otázek týkajících se péče o Vaše dítě, udržování osobního styku s ním, zajištění jeho výchovy a vzdělání, určení místa jeho bydliště apod.

Následující otázky se tematicky zabývají problémy, které Vy a druhý rodič budete ve vztahu k dětem pravděpodobně řešit, ať již nyní nebo v budoucnosti. Jde o otázky bydliště dítěte, styku a komunikace, školských zařízení, mimoškolních aktivit, lékařské péče, prázdnin a svátků, financí, apod. Je vhodné přemýšlet i o drobných detailech a nastavit si pro ně pravidla.

Při sestavování rodičovského plánu je dobré mít na paměti, že ze zákona rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům, je přitom lhotejší, který z nich má dítě v péči (ať již na základě jejich dohody nebo rozhodnutí soudu). Rodičovskou odpovědnost mají rodiče vykonávat ve shodě (jejich postavení je rovnocenné) a v souladu se zájmy dítěte. V zájmu dítěte přitom je, aby se na jeho výchově podíleli oba rodiče, neboť potřebuje jejich lásku a přízeň, a to bez ohledu na skutečnost, že rodiče společně nežijí.

Je několik možností, jak postupovat při sestavení plánu. Nemáte-li jako rodiče problém se vzájemnou komunikací, můžete na sestavení plánu pracovat od počátku společně. V opačném případě může návrh rodičovského plánu vypracovat každý z rodičů zvlášť, podle svých úvah; po té si rodiče navzájem své návrhy předávají, zjistí, v čem se shodují a v čem nikoliv a následně se pokusí dohodnout na otázkách, ve kterých neměli shodu. Pokud se ani po vynaložení veškerého úsilí na nějakých otázkách nedohodnete, je vhodné vyhledat příslušné odborníky, kteří Vám budou nápomocní při řešení Vašich problémů.

Nevztahuje-li se nějaká otázka na Vaši situaci, prostě ji přeskočte a pokračujte otázkou následující.

Máte za to, že počet sportů a aktivit, kterých se budou Vaše děti účastnit, by měl být omezen? Pokud ano, jakým způsobem?

.....
.....
.....

Jsou dle Vašeho mínění konkrétní sporty nebo aktivity, kterých by se neměly Vaše děti účastnit nebo by se jich měly účastnit až po dosažení určitého věku? Pokud ano, tak o které sporty či aktivity se jedná a proč?

.....
.....
.....

Jakým způsobem bude zajištěna účast Vašich dětí na mimoškolních aktivitách? Jakým způsobem budete o mimoškolní činnosti svých dětí komunikovat?

.....
.....
.....

Jakým způsobem bude zajištěno financování sportovní činnosti Vašich dětí a dalších jejich aktivit?

.....
.....
.....

Jste spokojeni s tím, jak se Vy a druhý rodič účastníte mimoškolních aktivit dětí? Pokud ne, jak si představujete vlastní zapojení a zapojení druhého rodiče?

.....
.....
.....

Lékařská péče

Jakým způsobem bude rozhodnuto o výběru zdravotní pojišťovny pro Vaše děti?

.....
.....
.....

Jakým způsobem bude vybírán poskytovatel lékařské a další zdravotní (např. dentální) péče?

.....
.....
.....

Jakým způsobem bude zajištěno placení lékařské a další zdravotní péče (např. rovnátka na zuby), která není kryta zdravotním pojištěním?

.....
.....
.....

Jakým způsobem budou Vaše děti trávit „Mikuláše“, vánoční svátky, Silvestra a Nový rok, Velikonoce?

.....
.....
.....

Jakým způsobem budou děti slavit své narozeniny a svátky s Vámi a jakým způsobem s druhým rodičem?

.....
.....
.....

Jakým způsobem budou děti slavit Vaše narozeniny a svátek, a narozeniny a svátek druhého rodiče?

.....
.....
.....

Existují jiné osoby, na jejichž oslavách narozenin, svátků či jiných výročí, by Vaše děti neměly chybět?

.....
.....
.....

Jakým způsobem budete řešit případné neshody v otázkách trávení času Vašich dětí o prázdninách, svátcích a dalších speciálních dnech?

.....
.....
.....

Finanční otázky

Jakým způsobem bude zajištěná úhrada běžných výdajů Vašich dětí?

.....
.....
.....

Co považujete za mimořádné výdaje, které pravděpodobně Vaše děti budou mít? Jakým způsobem bude zajištěná úhrada mimořádných výdajů Vašich dětí? V jakém předstihu bude druhý rodič informován o možném mimořádném výdaji?

.....
.....
.....
.....
.....

Jakým způsobem budu prováděné daňové odpočty na děti?

.....
.....
.....

Měly by být Vaše děti pojištěny pro případ úrazu nebo dožití? Měly by mít jiné pojištění? Pokud ano, jakým způsobem bude zajištěna platba pojistného?

.....
.....
.....
.....

PRŮBĚH SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

1. U soudu je podán návrh ve věci péče soudu o nezletilé.
 2. Soud zpravidla ve lhůtě do 2 měsíců od podání návrhu nařídí ústní jednání. V naléhavých případech svolá neformální jiný soudní rok.
 3. V mezidobí od podání návrhu do jednání u soudu pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) svolá společnou schůzku s oběma rodiči.
 4. Při jednání rodiče uzavřou dohodu o předmětu řízení. Soud tuto dohodu, pokud je v zájmu nezletilého dítěte, schválí. Pokud rodiče dohodu neuzavřou, soud jim doporučí, aby vyhledali odbornou pomoc. Pracovník OSPOD je rodičům nápomocen ihned po skončení jednání při zajištění odborné pomoci.
 5. Rodiče na doporučení soudu vyhledají odbornou pomoc. Ta obvykle bude představovat dvě společná setkání obou rodičů s odborníkem, případně i s nezletilým dítětem, a jedno oddělené setkání rodiče a odborníka. Pokud se ukáže nutnost pokračovat v odborné pomoci, soud na společný návrh rodičů jednání odročí až na dobu tří měsíců.
 6. Pokud rodiče uzavřou dohodu o předmětu řízení, soud tuto dohodu schválí, je-li v zájmu nezletilého. Pokud rodiče dohodu neuzavřou, soud jim může uložit na dobu nejvýše tří měsíců účast na mimosoudním smířím nebo mediálním jednání nebo rodinné terapii, nebo jim nařídí setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie. Zároveň za dobu nejvýše tří měsíců nařídí další jednání.
 7. Pokud u následného jednání rodiče uzavřou dohodu o předmětu řízení, soud tuto dohodu schválí, je-li v zájmu nezletilého. Pokud rodiče dohodu neuzavřou, soud zpravidla autoritativně rozhodne, popř. nařídí další jednání za účelem provedení úkonů nutných k rozhodnutí ve věci samé.
- Některá řízení ve věcech péče soudu o nezletilé (resp. rodičovské konflikty) mohou působit velice emotivně. Je v zájmu nezletilých dětí, aby rodiče a jejich zástupci v těchto řízeních nevyužívali konfliktní strategie a aby se v podáních určených soudem omezili pouze na nezbytný popis skutečného stavu. Zejména je třeba zabránit situacím, aby jeden z rodičů odcházel od soudu jako poražený, protože v takovém případě (spolu)prohrává vždy také dítě.

Více informací k postupu Okresního soudu [Tachov](http://portal.justice.cz/justice2/soud/soud.aspx?o=190&i=200&k=1907) naleznete na internetových stránkách: <http://portal.justice.cz/justice2/soud/soud.aspx?o=190&i=200&k=1907>, popř. je Vám podá infocentrum soudu na tel. 377 867 676.

Budete-li chtít kontaktovat osobně příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, bude nejlepší, pokud k tomuto přizvete i druhého rodiče.

V zájmu efektivnějšího postupu je třeba uvádět aktuální adresy bydliště, telefonní čísla, emailové adresy, popř. jiné kontakty.

ROZHODOVÁNÍ O ÚPRAVĚ POMĚRŮ NEZLETILÝCH DĚTÍ

Vážení rodiče, některá řízení ve věcech péče soudu o nezletilé (nejčastěji úpravy péče o nezletilé dítě, jeho výživy a styku s ním) jsou u Okresního soudu v Tachově vedena na principech interdisciplinární spolupráce, která je inspirována „cochemskou praxí“. Při rozhodování o nezletilých dětech dvou zcela svéprávných rodičů upřednostňujeme před autoritativním rozhodnutím soudu takový způsob vedení řízení, při němž zúčastněné instituce ve vzájemné spolupráci vedou rodiče k převzetí odpovědnosti za budoucí život a perspektivu dítěte.

Očjde? Rozchod nebo rozvod představuje pro Vaše dítě traumatický zážitek. V těchto chvílích od Vás nutně potřebuje pomoc.

Vaše dohoda o péči o dítě po rozchodu nebo rozvodu je předpokladem pro jeho budoucí šťastný život.

Chápeme, že může být velmi obtížné dohodnout se s člověkem, který Vás opouští nebo kterého opouštíte.

V co věříme? Dítě s blízkým vztahem k oběma rodičům nechce ztratit ani jednoho z Vás.

Dohoda s druhým rodičem na budoucím životě dítěte je projevem Vašich rodičovských kompetencí, stejně jako to, že dítě není vtahováno do partnerského konfliktu.

Dítě by od Vás mělo dostat informace o tom, co se děje, a měli byste si vyslechnout jeho názor, i na to, jak si představuje svůj budoucí život.

Jak postupujeme? Myslíme si, že o osudu svých dětí byste měli v první řadě rozhodovat Vy. Pokud se nedokážete s druhým rodičem zatím dohodnout, nabízneme Vám pomoc.

Kde vyhledat pomoc? U Okresního soudu [v Tachově](#) obecních úřadů obcí s rozšířenou působností [v Tachově a ve Stříbrně](#) (orgány sociálně-právní ochrany dětí – OSPOD).

20 přání Vašeho dítěte

Milá maminko a milý tatínku!

(v případě rozvodu či rozchodu)

1. Nikdy nezapomeňte: jsem dítětem vás obou. Ať už bydlím jen u jednoho z vás nebo se v péči o mě střídáte, potřebuji vás oba úplně stejně.
2. Neptejte se mě, koho z vás mám raději. Mám vás oba stejně rád. Neočerňujte přede mnou toho druhého, protože mě to bolí.
3. Pomozte mi být v kontaktu s tím rodičem, se kterým právě netrávím čas – vytvořte mi jeho telefonní číslo, urnožeňte mi poslat mu SMS nebo email, předejte mi jeho adresu na obálku... Pomozte mi k Vánocům nebo k narozeninám pro něj vyrobit nebo koupit nějaký hezký dárek. Moje fotky nechte vždycky vyvolat dvakrát – jednou taky pro toho druhého.
4. Mluvte spolu a hlavně mě nepoužívejte jako posílčka mezi vámi. Nechci nosit zprávy, které toho druhého zarmoutí nebo rozčílí.
5. Nebudte smutní, když odcházím k druhému rodiči, nebudu se tam mít špatně. Nejraději bych byl pořád s vámi oběma. Ale nemůžu se roztrhnout na dva kusy – jenom proto, že jste vy roztrhli naši rodinu.
6. Nikdy mi neplánujte nic na dobu, kdy mám být s druhým rodičem. Část mého času chci trávit s tatínkem a část s maminkou. Důsledně to dodržujte.
7. Nebuďte zklamání ani se nezlobte, když se vám nehlásím v době, kdy jsem s druhým rodičem. Mám teď dva domovy. A ty musím dobře oddělovat – jinak bych se ve svém životě už ale vůbec nevyznal.
8. Nepředávejte si mě u dveří jako balík. Pozvěte toho druhého na chvíli dál, jsou to pro mě kratičké chvílky, kdy vás mám oba. Neničte mi je tím, že se ignorujete nebo hádáte.
9. Když se doopravdy nemůžete ani vidět, předávejte si mě ve škole, ve škole nebo u přátel.
10. Nehádejte se přede mnou – nedělá mi to dobře. Buďte ke mně alespoň zdvořilí, jako jste k ostatním lidem a jak to vyžadujete také ode mě.
11. Dávejte mi dost informací, ale nevyprávějte mi věci, kterým ještě nemohu rozumět.
12. Dovoďte mi přivést si svoje kamarády k vám oběma. Chci, aby poznali moji maminku a mého tatínka a aby viděli, jak jste oba skvělí.
13. Dohodněte se férově o penězích. Nechci, aby jeden z vás měl moc peněz a ten druhý jen málo. Ať se vám oběma daří tak dobře, abych se u vás mohl cítit stejně dobře.
14. Nesourťte o to, kdo mě víc rozmazlí. Tolik sladkostí bych totiž nikdy nemohl sníst, jak moc vás mám oba rád.
15. Řekněte mi na rovinu, když někdy nevystačíte s penězi. Pro mě je stejně mnohem důležitější čas strávený s vámi než peníze. Ze skvělé společné hry se raduji mnohem více než z nějaké nové hračky.
16. Nemusíme mít pořád nějaké akce. Nemusí být pořád něco nového a skvělého, když spolu něco podnikáme. Nejhezčí je pro mě, když jsme prostě veselí a v pohodě, hrajeme si a máme i trochu klidu.
17. Nechte v mém životě co nejvíc věcí tak, jak bývaly před našim rozchodem. Začíná to u mého pokojíčku a končí u úplných maličkostí, které jsem dělal úplně sám s tatínkem nebo s maminkou.
18. Buďte hodní na babičku a dědečka z druhé strany, i když při rozvodu stáli víc u svého dítěte. Tak byste při mně stáli, kdyby se mi vedlo špatně. Nechci ztratit ještě své prarodiče.
19. Buďte tolerantní k novému partnerovi, kterého si ten druhý našel nebo najde, a hlavně ho přede mnou nepomlouvajte. S tímto člověkem musím také vycházet.
20. Buďte optimističtí. Svůj partnerský vztah jste nezládli – ale zkuste alespoň dobře zvládat ten čas poté. Projděte si prosby, které vám píši. Třeba si o nich promluvte, ale nehádejte se. Nepoužívejte tento dopis k vyčítání druhému, jak byl ke mně špatný. Když to uděláte, tak jste vůbec nepochopili, jak na tom teď jsem a co potřebuji, abych se cítil lépe.

(zdroj:

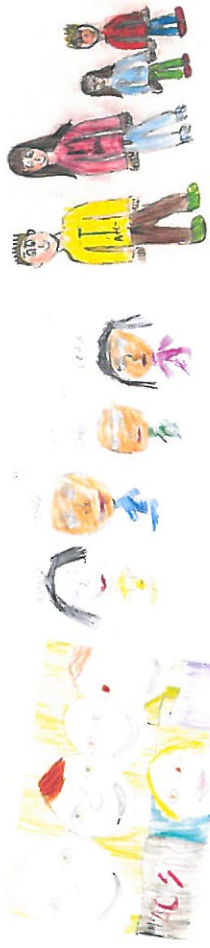

Ne každý rodič je schopen či spíše ochoten dítěti naslouchat a být mu tak pomocníkem v těžké životní situaci, jakou rozpad vztahu otce a matky bezesporu představuje.

Pokud se rodičům nepodaří oddělit svůj partnerský konflikt od rodičovství, dochází nejen k bezprostředním změnám v chování a prožívání dítěte, ale také k dlouhodobému ovlivnění jeho zdravého tělesného, duševního i sociálního vývoje.

Dítě v reakci na konflikt rodičů zapojuje obranné mechanismy, jež tlumí psychickou bolest, stává se méně vnímavým k prožitkům svých i druhých. Může cítit velkou zlost, reagovat zvýšenou plačtivostí, negativismem, ztíženou koncentrací, pomočováním, nočními děsy.

V situaci, kdy je dítě vtažováno do bojů otce a matky, je ochuzeno o možnost vnímat sama sebe jako zdroj radosti svých rodičů. Přichází tedy o významný zdroj vlastního pozitivního sebehodnocení a naopak se u něj mohou projevit psychosomatické obtíže jako bolesti hlavy a břicha, nesoustředěnost, nervozita, podráždění. Může dojít ke zhoršení prospěchu ve škole. V období puberty a adolescence se stává problematickou zdravá separace od rodiny – dítě může mít obtíže v navazování kvalitních vrstevnických vztahů, inklinuje k rizikovému chování, nerespektování autorit či se naopak uzavírá do svého vlastního světa, stává se osamělým izolovaným. Následně pak může mít obtíže při vytváření vlastní identity a hledání místa v životě. Zažívá pocity prázdnoty, má problémy v partnerském životě, problematicky zvládá řešení každodenních i náročnějších životních situací.

PRŮBĚH SOUDNÍHO ŘÍZENÍ

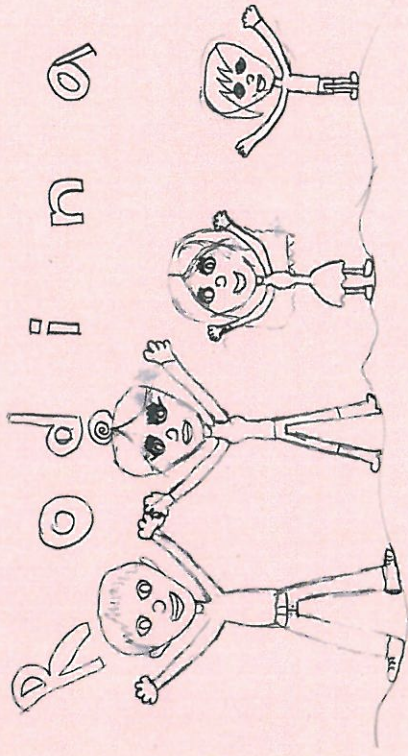
1. U soudu je podán návrh ve věci péče soudu o nezletilé.
2. Soud zpravidla ve lhůtě do 2 měsíců od podání návrhu nařídí ústní jednání. V naléhavých případech svolá neformální jiný soudní rok.
3. V mezidobí od podání návrhu do jednání u soudu pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) svolá společnou schůzku s oběma rodiči.
4. Při jednání rodiče **uzavřou dohodu** o předmětu řízení. Soud tuto dohodu, pokud je v zájmu nezletilého dítěte, schválí. Pokud rodiče dohodu neuzavřou, soud jim **doporučí**, aby vyhledali odbornou pomoc. Pracovník OSPOD je rodičům nápomocen ihned po skončení jednání při zajištění odborné pomoci.
5. Rodiče na doporučení soudu vyhledají odbornou pomoc. Ta obvykle bude představovat dvě společná setkání obou rodičů s odborníkem, případně i s nezletilým dítětem, a jedno oddělené setkání rodiče a odborníka. Pokud se ukáže nutnost pokračovat v odborné pomoci, soud na společný návrh rodičů jednání odročí až na dobu tří měsíců.
6. Pokud rodiče uzavřou dohodu o předmětu řízení, soud tuto dohodu schválí, je-li v zájmu nezletilého. Pokud rodiče dohodu neuzavřou, soud jim **může uložit** na dobu nejvýše tří měsíců účast na mimosoudním smírčím nebo mediálním jednání nebo rodinné terapii, nebo jim nařídí setkání s odborníkem v oboru pedopsychologie. Zároveň za dobu nejvýše tří měsíců nařídí další jednání.
7. Pokud u následného jednání rodiče uzavřou dohodu o předmětu řízení, soud tuto dohodu schválí, je-li v zájmu nezletilého. Pokud rodiče dohodu neuzavřou, soud zpravidla autoritativně rozhodne, popř. nařídí další jednání za účelem provedení úkonů nutných k rozhodnutí ve věci samé.

Některá řízení ve věcech péče soudu o nezletilé (resp. rodičovské konflikty) mohou působit velice emotivně. Je v zájmu nezletilých dětí, aby rodiče a jejich zástupci v těchto řízeních nevyužívali konfliktní strategie a aby se v podáních určených soudem omezili pouze na nezbytný popis skutkového stavu. Zejména je třeba zabránit situacím, aby jeden z rodičů odcházel od soudu jako poražený, protože v takovém případě (spolu)prohrává vždy také dítě.

Více informací k postupu Okresního soudu <http://portal.justice.cz/justice2/soud/soud.aspx?o=190&j=200&k=1907>, popř. je Vám podá infocentrum soudu na tel. 377 867 676.

Budete-li chtít kontaktovat osobně příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, bude nejlepší, pokud k tomuto přizvete i druhého rodiče.

V zájmu efektivnějšího postupu je třeba uvádět aktuální adresy bydliště, telefonní čísla, emailové adresy, popř. jiné kontakty.

ROZHODOVÁNÍ O ÚPRAVĚ POMĚRŮ NEZLETILÝCH DĚTÍ

Vážené rodiče,

některá řízení ve věcech péče soudu o nezletilé (nejčastěji úpravy péče o nezletilé dítě, jeho výživy a styku s ním) jsou u Okresního soudu v Tachově vedena na principech interdisciplinární spolupráce, která je inspirována „cochemskou praxí“. Při rozhodování o nezletilých dětech dvou zcela sveprávných rodičů upřednostňujeme před autoritativním rozhodnutím soudu takový způsob vedení řízení, při němž zúčastněné instituce ve vzájemné spolupráci vedou rodiče k převzetí odpovědnosti za budoucí život a perspektivu dítěte.

Oč jde?

Rozhod nebo rozvod představuje pro Vaše dítě traumatický zážitek. V těchto chvílích od Vás nutně potřebuje pomoc.

Vaše dohoda o péči o dítě po rozvodu nebo rozvodu je předpokladem pro jeho budoucí šťastný život.

Chápeme, že může být velmi obtížné dohodnout se s člověkem, který Vás opouští nebo kterého opouštíte.

V co věříme?

Dítě s blízkým vztahem k oběma rodičům nechce ztratit ani jednoho z Vás.

Dohoda s druhým rodičem na budoucím životě dítěte je projevem Vašich rodičovských kompetencí, stejně jako to, že dítě není vtažováno do partnerského konfliktu.

Dítě by od Vás mělo dostat informace o tom, co se děje, a mělo by se si vyslechnout jeho názor, i na to, jak si představuje svůj budoucí život.

Kde vyhledat pomoc?

U Okresního soudu [Tachova](#) obecních úřadů obcí s rozšířenou působností [Tachov a ve Strmbově](#) (orgány sociálně-právní ochrany dětí – OSPOD).

Jak postupujeme?

Mysleme si, že o osudu svých dětí byste měli v první řadě rozhodovat Vy.

Pokud se nedokážete s druhým rodičem zatím dohodnout, nabízíme Vám pomoc.

20 přání Vašeho dítěte

(v případě rozvodu či rozchodu)

Milá maminko a milý tatínku!

1. Nikdy nezapomejte: jsem dítětem vás obou. Ať už bydlím jen u jednoho z vás nebo se v péči o mě střídáte, potřebuji vás oba úplně stejně.
2. Neptejte se mě, koho z vás mám raději. Mám vás oba stejně rád. Neobčerňujte přede mnou toho druhého, protože mě to bolí.
3. Pomozte mi být v kontaktu s tím rodičem, se kterým právě netvářím čas – vytvořte mi jeho telefonní číslo, umožněte mi poslat mu SMS nebo email, předěltejte mi jeho adresu na obálku... Pomozte mi k vřelosti nebo k narozumění pro něj vyrobít nebo koupit nějaký hezký dárek. Moje fotky nechte vždycky vyvolat dvakrát – jednou taky pro toho druhého.
4. Mluvte spolu a hlavně mě nepoužívejte jako poslička mezi vámi. Nechci nosit zpravy, které toho druhého zarmoutí nebo rozčílí.
5. Nebuďte smutní, když odcházím k druhému rodiči, nebudu se tam mít špatně. Neřádejte bych byl pořad s vámi oběma. Ale nemůžu se roztrhnout na dva kusy – jenom proto, že jste vy roztrhli naši rodinu.
6. Nikdy mi neplánujte nic na dobu, kdy mám být s druhým rodičem. Část mého času chci trávit s tatínkem a část s maminkou. Důsledně to dodržujte.
7. Nebuďte zklamání ani se nezlobte, když se vám nehlásím v době, kdy jsem s druhým rodičem. Mám teď dva domovy. A ty musím dobře oddělovat – jinak bych se ve svém životě už ale vůbec nevyznal.
8. Nepředčítejte si mě u dveří jako bařík. Pozvěte toho druhého na chvíli dál, jsou to pro mě kratičké chvílky, kdy vás mám oba. Neníte mi je tím, že se ignorujete nebo hádáte.
9. Když se doopravdy nemůžete ani vidět, předčítejte si mě ve škole, ve škole nebo u přátel.
10. Nehádejte se přede mnou – nedělejte mi to dobře. Buďte ke mně alespoň zdvořilí, jako jste k ostatním lidem a jak to vyžadujete také ode mě.
11. Davejte mi dost informací, ale nevypravějte mi věci, kterým ještě nemohu rozumět.
12. Dovoďte mi přivést si svoje kamarády k vám oběma. Chci, aby poznali moji maminku a mého tatínka a aby viděli, jak jste oba skvělí.
13. Dohodněte se férovo o penězích. Nechci, aby jeden z vás měl moc peněz a ten druhý jen málo. Ať se vám oběma daří tak dobře, abych se u vás mohl cítit stejně dobře.
14. Nesoutěžte o to, kdo mě víc rozmazlí. Tolik sladkostí bych totiž nikdy nemohl smíst, jak moc vás mám oba rád.
15. Řekněte mi na rovinu, když někdy nevystačíte s penězi. Pro mě je stejně mnohem důležitější čas strávený s vámi než peníze. Ze skvělé společné hry se raduji mnohem více než z nějaké nové hračky.
16. Nemusíme mít pořad nějaké akce. Nemusí být pořad něco nového a skvělého, když spolu něco podnikáme. Nejhezčí je pro mě, když jsme prostě veselí a v pohodě, hrajeme si a máme i trochu klidu.
17. Nechte v mém životě co nejvíc věcí tak, jak bývaly před vašim rozchodem. Začíná to u mého pokojíčku a končí u úplných maličkostí, které jsem dělal úplně sám s tatínkem nebo s maminkou.
18. Buďte hodní na babičku a dědečka z druhé strany, i když při rozvodu stáli víc u svého dítěte. Tak byste při mně stáli, kdyby se mi vedlo špatně. Nechci ztratit ještě své prarodiče.
19. Buďte tolerantní k novému partnerovi, kterého si ten druhý našel nebo najde, a hlavně ho přede mnou nepomlouvajte. S tímto člověkem musím také vycházet.
20. Buďte optimističtí. Svůj partnerský vztah jste nezvládli – ale zkusíte alespoň dobře zvládat ten čas poté. Projděte si prosby, které vám píši. Třeba si o nich promluvíte, ale nehádejte se. Nepoužívejte tento dopis k vyčítání druhému, jak byl ke mně špatný. Když to uděláte, tak jste vůbec nepochopili, jak na tom teď jsem a co potřebuji, abych se cítil lépe.

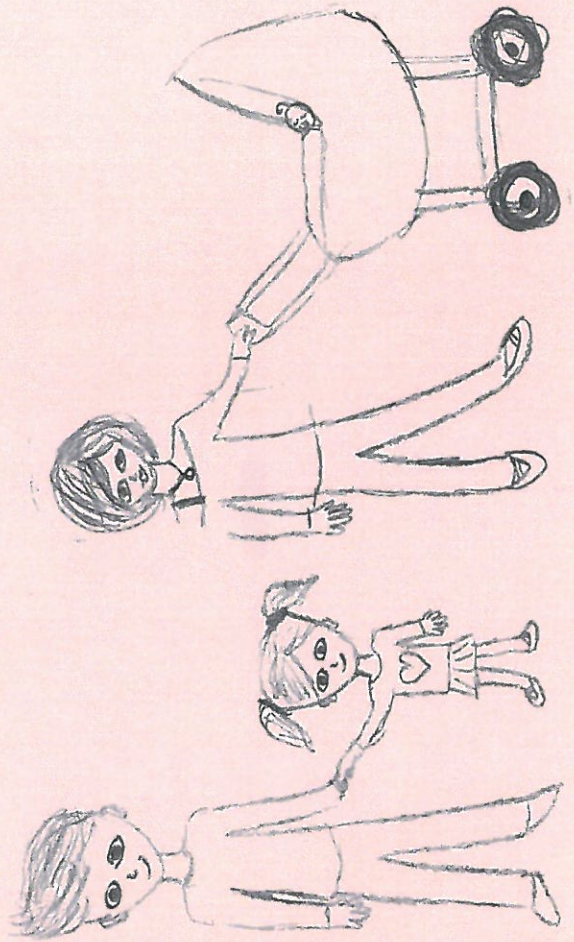
(zdroj: <http://www.karin-jaeckel-autorin.de-Dr.-Karin-Jaeckel>, dětská psychologka a spisovatelka dětské literatury, volně přeloženo a upraveno)

Ne každý rodič je schopen či spíše ochoten dítěti naslouchat a být mu tak pomocníkem v těžké životní situaci, jakou rozpad vztahu otce a matky bezesporu představuje.

Pokud se rodičům nepodaří oddělit svůj partnerský konflikt od rodičovství, dochází nejen k bezprostředním změnám v chování a prožívání dítěte, ale také k dlouhodobému ovlivnění jeho zdravotního, tělesného, duševního i sociálního vývoje.

Dítě v reakci na konflikt rodičů zapojuje obranné mechanismy, jež tlumí psychickou bolest, stavá se méně vnímavým k prožitkům svých i druhých. Může cítit velkou zlost, reagovat zvýšenou pláčivostí, negativismem, ztíženou koncentrací, pomočováním, nočními děsy.

V situaci, kdy je dítě vtažováno do bojů otce a matky, je ochuzeno o možnost vnímat sama sebe jako zdroj radosti svých rodičů. Přichází tedy o významný zdroj vlastního pozitivního sebehodnocení a naopak se u něj mohou projevit psychosomatické obtíže jako bolesti hlavy a břicha, nesoustředěnost, nervozita, podráždění. Může dojít ke zhoršení prospěchu ve škole. V období puberty a adolescence se stává problematickou zdravá separace od rodiny – dítě může mít obtíže v navazování kvalitních vztavnických vztahů, inklinuje k rizikovému chování, nerespektování autotit či se naopak uzavírá do svého vlastního světa, stává se osamělým izolovaným. Následně pak může mít obtíže při vytváření vlastní identity a hledání místa v životě. Zažívá pocity prázdnoty, má problémy v partnerském životě, problematicky zvládá řešení každodenních i náročnějších životních situací.

Seznam použitých zkratek

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

OZ – občanský zákoník

ZSPOD – zákon o sociálně-právní ochraně dětí

ZŘS – zvláštní řízení soudní

OSŘ – občanský soudní řád